

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 2 (The National SMARTS Conference II)

หัวข้อ

“สังคมศาสตร์”

ผู้ดำเนินรายการ

อาจารย์ ดร.พงศ์ศักดิ์ บานชื่น

อาจารย์ศรัณย์ ดันสฤติย์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชน

Identity Formation of Orphans in a Children and Youth Home

วิษชุดา ชูแก้ว

นักศึกษานิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชน” ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงการก้าวสู่พื้นที่สาธารณะของเด็กกำพร้าในปัจจุบัน โดยถ่ายทอดผ่านเรื่องราวของเด็กกำพร้า และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กกำพร้า เพื่อนำเสนอถึงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของปัจเจกหรือกลุ่มบุคคล ภายใต้การถูกกดทับจากวาทกรรมต่างๆ และการศึกษาในครั้งนี้ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์เกี่ยวกับ “เด็กกำพร้า” ในสถานสงเคราะห์ของพื้นที่หาดใหญ่แห่งหนึ่ง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ซึ่งกระทำโดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และวิเคราะห์โดยผ่านแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาคือ สถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนแห่งหนึ่งของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ของเด็กกำพร้ามีการสร้างขึ้นหลากหลายและแตกต่างกันภายใต้การนิยามความเป็นตัวตนของเด็กกำพร้าที่มีต่อกลุ่มคนอื่นและบริบททางสังคม โดยสรุป การศึกษาครั้งนี้เน้นเป็นการเปิดพื้นที่อัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าให้มีความยืดหยุ่นและหลุดพ้นจากกับดักของวาทกรรมเดียว ตลอดจนเข้าใจในความซับซ้อนของความสัมพันธ์และเป็นไปตามความสัมพันธ์ที่เด็กกำพร้ามีกับคนอื่นและคนอื่นมีกับเด็กกำพร้า ความมีพลวัตที่มีการโยกย้าย ถ่ายเท ได้ตอบ ปะทะประสานกันอยู่ตลอดเวลาภายใต้พื้นที่ที่มีความเข้มข้นในความสัมพันธ์ของสังคม และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: เด็กกำพร้า, อัตลักษณ์, สถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชน

Abstract

The study on “Identity Formation of Orphans in a Children and Youth Home” attempts to illustrate how presently orphans step out into a public space through accounts of orphans and people related to them. The purpose is to present the identity of individuals or groups of people under oppression of different discourses, and the study investigated identity formation of “orphans” in a home in Hat Yai area. The data of this qualitative research were collected from the field, observations, and interactions directly with the informants through informal interviews. The data were analyzed using concepts of identity,

and the study area was a children and youth home in Hat Yai District, Songkla Province. The results of the study revealed that orphans formed their many and different identities under their own meaning of being orphans who differed from other groups and social contexts. In conclusion, this study opens an identity space of orphans so that it is flexible and not being confined in only one discourse, and offers understanding of the complex relationship and relationship that orphans have with other people as well as the relationship that others have with orphans; the dynamics where moving, transferring, interacting, colliding and coordinating taking place all the time in the space where intensive social relationships and cultural diversity exists.

Keywords: orphans, identity, children and youth home

บทนำ

เด็กทุกคนเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ มีผู้คอยดูแลรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย จึงจะสามารถเจริญเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ แต่ในขณะที่เดียวกันยังมีเด็กอยู่ไม่น้อยที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเด็กเร่ร่อน ถูกทอดทิ้ง กำพร้า ยากจน อนาคตา ไร้ที่พึ่ง ซึ่งเด็กเหล่านี้ก็เปรียบเสมือนต้นไม้ที่อ่อนแอ ที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพื่อให้กลับกลายเป็นต้นไม้ที่เจริญเติบโตงอกงามขึ้นมาได้

และเมื่อกล่าวถึง “เด็กกำพร้า” สิ่งที่น่าคิดก็คือปรากฏการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับปัญหาเด็ก ซึ่งเป็นเครื่องชี้ในมุมกลับให้เห็นว่าสังคมนั้นกำลังเป็นสังคมที่มีปัญหา ยิ่งปัญหาเด็กรุนแรงเพียงใด ก็ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป็นสังคมที่มีปัญหารุนแรงเพียงนั้น การที่จะทำความเข้าใจปัญหาเด็กได้อย่างถึงแก่นและลึกซึ้งเพียงพอ นั้น ไม่อาจอาศัยเพียงความรู้และความคิดโดยลำพังได้ แต่ต้องอาศัยความรู้สึก ความรัก ความศรัทธา และความเชื่อมั่นในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ อาศัยจิตใจที่อ่อนละมุน เอื้ออาทร และความตระหนักในศักยภาพของชีวิตน้อยๆ มาเป็นฐานของความรู้และความคิด และตามที่ (วัลลภ ตังคณานุรักษ์, 2531) ได้กล่าวไว้ว่าปัญหาเด็กเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อน มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากปัจจัยทั้งทางด้านโครงสร้างของระบบสังคม และระบบจิตสำนึกของบุคคลในสังคม เมื่อผนวกกับปัจจัยทางด้านความอ่อนด้อยทางสรีระ และการขาดประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ชีวิตของเด็ก เด็กในฐานะผู้เยาว์จึงตกเป็นฝ่ายถูกกระทำจากสังคมอย่างไม่อาจปฏิเสธได้

เมื่อเด็กกำพร้ารวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มของสังคมในสถานสงเคราะห์ เด็กเหล่านี้จะมีพฤติกรรมที่แสดงออกไม่เหมือนกันเด็กที่อยู่ในครอบครัวธรรมดาทั่วไป เพราะเด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่ขาดความรัก ขาดความอบอุ่น ตลอดจนขาดความเอาใจใส่จากญาติพี่น้องของตน ถึงแม้ว่าทางสถานสงเคราะห์จะจัดสถานที่อยู่อาศัยให้เหมือนกับบ้าน จัดห้องพัก แม่บ้านคอยดูแลเอาใจใส่ แต่ก็ไม่สามารถที่จะทดแทนความต้องการทางจิตใจของเด็กกำพร้าเหล่านี้ได้ สังคมของเด็กกำพร้าจึงเป็นสังคมที่แคบ และแวดล้อมไปด้วยปัญหา เด็กทุกคนที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ ต่างก็ได้ประสบกับปัญหาต่างๆ ทางครอบครัวและจิตใจมาจากทุกคน สภาพจิตใจจึงได้รับความกดดัน เมื่อไม่มีทางระบายสิ่งเหล่านี้ก็

แสดงออกมาทางอารมณ์ เด็กบางคนมีอาการเจ็บบริเริ่ม บางคนเอะอะ หรือแสดงการขัดขืนต่อระเบียบข้อบังคับของสถานสงเคราะห์ จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงสภาพจิตใจของเด็กเหล่านั้น มิใช่ทำให้เขาแต่เพียงอาหาร ที่อยู่อาศัยอันเป็นความต้องการทางร่างกายเท่านั้น

สถานสงเคราะห์เด็กมีความเป็นสถานที่ที่มีใช้สิ่งคงที่ หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพอยู่ตลอดเวลา สถานสงเคราะห์เด็กเป็นสถานที่ที่มีความหมาย อาจมองได้ว่าเป็นสถานที่ทำบุญหรือในกลับกันอาจมีความหมายของการเป็นสถานที่ล้างบาปหรือสะเดาะเคราะห์ได้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งพิเชฐ สายพันธ์ ได้กล่าวว่า การไม่คงที่ของความหมายเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ชีวิตของผู้คนที่เข้ามาใช้สถานที่นั้น ร่วมกับความหมายที่เกิดขึ้นจากระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสถานที่นั้น ๆ เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสถานที่ใกล้เคียงความหมายที่ปรากฏอยู่ในสถานที่แต่ละแห่ง จึงเป็นผลของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ที่เชื่อมโยงระหว่างคนกับสถานที่ต่าง ๆ และมีวาทกรรมเป็นตัวสร้างความหมายให้กับสถานที่เหล่านั้นพร้อมกับจินตนาการบุคคลที่เกิดจากจินตนาการร่วม ซึ่งมีความหมายที่มีได้จำกัดเพียงความเป็นสถานที่แห่งนั้นเท่านั้น แต่มีความหมายร่วมจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามสถานที่ต่าง ๆ ร่วมกันในอาณาบริเวณของพื้นที่ (พิเชฐ สายพันธ์, 2544)

จากที่กล่าวในข้างต้น จึงเห็นได้ว่าการศึกษาศึกษาการกระทำในชีวิตประจำวันทำให้เห็นถึงการปะทะสังสรรค์ของสิ่งที่สังคมกำหนดให้ โดยเป็นกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมต่าง ๆ ที่มีผลกับการตัดสินใจเลือกกระทำของปัจเจก นั้นการสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าในชีวิตประจำวันก็เช่นกันได้แฝงแฝงไว้ด้วยนัย หรือความหมายบางอย่างที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากค่านิยม วัฒนธรรม และสังคม เช่น บุคลิกท่าทางในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับในสถานสงเคราะห์ของเด็กกำพร้าได้แฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ของการกระทำ ที่มุ่งมั่นในการสื่อให้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจในสิ่งที่กระทำ นอกจากในพื้นที่ของสถานสงเคราะห์แล้วนั้น ภายในพื้นที่ของเรื่องส่วนตัวก็ได้แฝงไว้ด้วยนัยบางอย่างด้วยเช่นกัน เช่น ในพฤติกรรมการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน ๆ ที่ไม่มีการยอมแพ้ ได้แฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมการเอาตัวรอดของเด็กกำพร้า จากที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นได้ว่า ในทุกการกระทำย่อมมีความหมายแอบแฝงซ่อนเร้นไว้ทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ก็ตาม

การสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าภายใต้บริบทของสังคมนั้น ได้แฝงไว้ด้วยความตระหนักและเข้าใจในสภาพพื้นที่ ที่ประกอบด้วยความหลากหลายในด้านต่าง ๆ โดยภายในพื้นที่แต่ละส่วนย่อมมีความหลากหลายที่แตกต่างกัน ทั้งนี้การสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าก็ย่อมจะมีความแตกต่างกันไป โดยแปรเปลี่ยนให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มคน และบริบทของพื้นที่นั้นๆ นอกจากนี้ความเข้าใจ ความรู้สึก หรือประสบการณ์ที่ได้รับมาจากในแต่ละพื้นที่นั้น ก็ย่อมจะมีผลต่อการตีความ ทำความเข้าใจ หรือความรู้สึกนึกคิดของเด็กกำพร้า เพื่อประมวลผลก่อนการเลือกสร้างอัตลักษณ์ภายในพื้นที่ต่าง ๆ และในหาสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล ได้เกิดจากการแอบแฝงมาอย่างแยบยลของกระบวนการที่อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) กลายมาเป็นอัตลักษณ์ทางสังคม (Social or Pubic Identity) และกระบวนการที่สังคมหล่อหลอมอัตลักษณ์ปัจเจกขึ้นมา โดยนำเสนอให้เห็นกระบวนการที่เก็บซึมซับเอาค่านิยมจากสังคมผ่านกระบวนการขัดเกลาจากพ่อ

แม่ หรือโรงเรียน (Appropriation) กระบวนการที่ค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทต่าง ๆ ถูกผนวกเข้ามาในโลก “ส่วนตัว” ที่ซึ่งอัตลักษณ์ส่วนบุคคลก่อตัวเป็นรูปร่างขึ้น (Transformation) จะเห็นได้ว่ากระบวนการดังกล่าว นับเป็นส่วนที่ปัจเจกถูกกำหนดการสร้างอัตลักษณ์จากสังคม และด้านที่ปัจเจกเลือกให้ความหมาย และกระทำภายในกรอบที่ถูกกำหนดให้ด้วย

ดังนั้น ภาพของเด็กกำพร้าที่มีความสุขสนุกสนาน อาจเกิดขึ้นภายใต้บรรยากาศของกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานสงเคราะห์ เด็กแต่ละคนจะแสดงออกแตกต่างกัน ซึ่งอภิญญา เฟื่องฟูสกุล ได้กล่าวว่า “ความเป็นตัวตน” หรือ “ความเป็นตัวฉัน” (Self) ก่อตัวขึ้นได้ในบริบททางสังคมเท่านั้น มโนทัศน์ของ Self ประกอบด้วยความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเราเองและความรู้สึกที่เราคิดว่าคนอื่นมีต่อเรา ซึ่งเกิดมาจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) โดยเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมก็จะพยายามแสดงออก โดยจะคล้อยตามในบรรยากาศที่เกิดขึ้น ตัวตนของเด็กกำพร้าแสดงออกได้สอดคล้องกับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่สวมใส่ ซึ่งอาจเป็นชุดที่ไม่ได้ดูแล้วสวยงามมากนัก แต่ที่สำคัญ เด็กกำพร้าได้แสดงตัวตนให้สอดคล้องกับพื้นที่สถานสงเคราะห์เด็กและสถานการณ์ที่สัมพันธ์กัน อย่างเช่น พยายามแย่งตอบคำถามเพื่อให้ได้รางวัลและเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อน รวมถึงคนอื่น ๆ ให้ได้ ความรู้สึกภาคภูมิใจว่าตนเองก็เป็นคนเก่ง สามารถตอบคำถามได้ ซึ่งเป็นการยอมรับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ภายใต้โครงสร้างทางสังคมในสถานสงเคราะห์เด็ก การยอมรับโครงสร้างดังกล่าวนี้ ทำให้เด็กได้รับอำนาจที่ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของทุกคน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์แห่งหนึ่งในอำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชน” นั้น เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ผ่านวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับข้อมูลในภาคสนามโดยศึกษาข้อมูลด้วยสองวิธี คือ วิธีที่หนึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และวิธีที่สองเป็นการศึกษาข้อมูลจากสนาม ในการศึกษาข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ออกเป็นสองลักษณะ คือ ข้อมูลลักษณะแรกเป็นข้อมูลเอกสารทางวิชาการ บทความ งานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ โดยมีประเด็นที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับเด็กกำพร้า เช่น ประเด็นพื้นที่ทางสังคม ประเด็นการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ส่วนข้อมูลลักษณะที่สองเป็นข้อมูลเอกสารด้านแนวคิดและทฤษฎี การศึกษาข้อมูลในส่วนนี้จะช่วยเป็นแนวทางกำหนดกรอบการศึกษาอันจะนำไปสู่การค้นหาคำตอบได้

สำหรับวิธีที่สองของการเก็บข้อมูลเป็นการศึกษาจากภาคสนาม เพื่อให้มองเห็นความซับซ้อนในการใช้ชีวิตของเด็กกำพร้าผ่านปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสนามและช่วยมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์

และสังเกต ซึ่งการสัมภาษณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัย จะเป็นไปในลักษณะของการสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยอย่างเป็นกันเองในประเด็นต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการศึกษา และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิด หรือความเป็นตัวตน ทั้งนี้ตัวผู้วิจัยจำเป็นจะต้องสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย และไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างตัวผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัย เพื่อนำมาซึ่งการลื่นไหลของข้อมูลที่จะได้รับ และในส่วนของ การสังเกต ผู้วิจัยสังเกตถึงลักษณะพฤติกรรมและการกระทำต่าง ๆ เพื่อนำมาสะท้อนตีความให้เห็นถึงอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของบุคคล ที่ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกหรืออัตลักษณ์ร่วมภายใต้การใช้ชีวิตและอัตลักษณ์ต่างภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมที่แตกต่างกัน

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

- เด็กกำพร้าที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา

ผู้ให้ข้อมูลรอง

- ผู้บริหารของสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา
- นักจิตวิทยาประจำสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา
- ผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต
- ประชาชนที่มีบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา
- ประชาสงเคราะห์จังหวัดสงขลาหรือตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยและอภิปราย

จากการศึกษาในครั้งนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ทางสังคม และถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เข้ามามีบทบาท ปะทะ หรือครอบงำโดยตรงต่อการดำรงวิถีชีวิตประจำวัน และการสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้า ทั้งนี้ จากวิถีชีวิตประจำวันของเด็กกำพร้า ทั้งที่เป็นชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคมภายนอก และชีวิตส่วนตัว นอกเหนือจากการอยู่ร่วมกันในสังคมภายนอกนั้น ผู้วิจัยพบว่าวิถีชีวิตประจำวันของเด็กกำพร้ามีการเคลื่อนไหว และเป็นพลวัตภายใต้อำนาจของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น โดยที่การเคลื่อนไหวและเป็นพลวัต ดังกล่าว จะมีลักษณะเน้นย้ำสร้างใหม่ หรือมีการสืบทอดก่อให้เกิดความหลากหลายภายใต้แต่ละสถานการณ์ หรือพื้นที่ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้สถานการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็กกำพร้า นั้น มิได้ถูกจำกัดให้อยู่เพียงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเท่านั้น หากแต่มีการข้ามไปมาระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ได้ ดังนั้นการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กกำพร้า นั้น ก็ย่อมมีความหลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความสัมพันธ์ที่มีต่อกลุ่มคน หรือพื้นที่ต่าง ๆ ทางสังคม ทั้งนี้ การสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้า ผู้วิจัยพบว่าเกิดจากการหลอมรวมกันระหว่างอัตลักษณ์ของปัจเจกและอัตลักษณ์ร่วมภายใต้การอยู่ร่วมกันในสังคม โดยที่อัตลักษณ์

ของปัจเจกจะเกิดขึ้นจากบริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ประสบการณ์ หรือค่านิยมส่วนตัว และอัตลักษณ์ร่วมภายใต้การอยู่ร่วมกันในสังคมได้เกิดขึ้นจากการบ่มเพาะวิชาความรู้ อุดมการณ์ ร่วมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสังคมหรือวัฒนธรรมภายในสถานสงเคราะห์ และจากบทความของ อริญญา ศิริผล (2545, 14) ศึกษาภาพลักษณ์ผื่นกับกระบวนการกักขังอัตลักษณ์ชาวม้ง ได้ อธิบายให้เห็นถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ประติษฐ์ของรัฐ ที่กักขังชาวม้งไว้กับภาพลักษณ์อัน เลวร้ายของผื่น กระบวนการดังกล่าวได้สร้างภาพตัวแทนของชาวม้งขึ้นด้วยปฏิบัติการทางด้านภาษา ผ่านกลไกต่าง ๆ โดยเฉพาะในสื่อสาธารณะ ซึ่งทำให้ภาพตัวแทนดังกล่าวกลายเป็นภาพแห่งความจริง ทำให้อัตลักษณ์ของชาวม้งจะเป็นอื่นไปเสียมิได้ นอกจากนักปลูกและคำผิ่น ผู้ทำลายป่า และ สร้างปัญหาให้กับสังคมไทย นอกจากนี้ในบทความของ ปณิตดา บุญยสาระนัย (2542, 40) เรื่อง “ชนเผ่าอาข่า : ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างให้สกปรก ล้าหลัง แต่ดึงดูดใจ” ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการ สร้างอัตลักษณ์ประติษฐ์โดยรัฐและสังคมไทย ให้ชาวอาข่ากลายเป็นชนเผ่าที่ล้าหลัง สกปรกและมี ประเพณีและพฤติกรรมทางเพศที่ส่ำสอน อัตลักษณ์ประติษฐ์ถูกสร้างและผลิตซ้ำผ่านวาทกรรมในสื่อ ของรัฐ รวมถึงสื่อสาธารณะ เช่น รายการละครโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และบทเพลง ทั้งสองบทความที่ กล่าวในข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ประติษฐ์ที่มีความซับซ้อนของรัฐ ซึ่งใน ปรากฏการณ์ความเป็นจริงนั้นกลุ่มคนดังกล่าวอาจจะมีภาพลักษณ์ที่ถูกประติษฐ์สร้างขึ้นหรือไม่ก็ได้ เช่นกัน

สอดคล้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้า ที่ได้ถูกนำเสนอถึงการประติษฐ์สร้าง ภาพลักษณ์ แต่ได้เป็นการศึกษาในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับผลงานการศึกษาวิจัยในข้างต้น โดยเป็น การประติษฐ์สร้างภาพ หรือสื่อให้เกิดเข้าใจในทิศทางด้านบวกให้เกิดขึ้นกับเด็กกำพร้า จาก ภาพลักษณ์ภายนอก ไม่ว่าจะเป็นด้วยการแต่งกายที่สวมใส่ ซึ่งอาจเป็นชุดที่ไม่ได้ดูแล้วสวยงามมากนัก แต่ที่สำคัญ เด็กกำพร้าได้แสดงตัวตนให้สอดคล้องกับพื้นที่สถานสงเคราะห์เด็กและสถานการณ์ที่ สัมพันธ์กัน หรือนำเสนอไปถึงการกระทำของเด็กกำพร้าในสะท้อนให้เกิดความเข้าใจในการกระทำ ของเด็กกำพร้า แต่ภาพลักษณ์ดังกล่าวที่ปรากฏ และสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลภายใน สังคมนั้น มีอาจจะสื่อหรือนำเสนอถึงอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าตามปรากฏการณ์ความเป็นจริงได้ ทั้งหมด เนื่องจากอัตลักษณ์ได้ถูกทับซ้อนด้วยมิติของความหลากหลาย และเป็นพลวัต ทั้งในแง่ของ การถูกกดทับจากวาทกรรมต่าง ๆ ซึ่งได้รวมไปถึงการกดทับจากกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ประติษฐ์สร้างภาพลักษณ์และความเข้าใจให้กับเด็กกำพร้า จึงเป็นผลให้คนภายในสังคมต่างเกิด มุมมอง และความเข้าใจต่อเด็กกำพร้าไปในทิศทางเดียวกัน ดังเช่น ความคาดหวังด้วยการสร้างภาพ ให้แก่เด็กกำพร้าในด้านบวกที่เด็กกำพร้าควรจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร จึงจะเป็นที่ยอมรับจากสังคม หรือ เด็กมีประโยชน์เพราะเด็กเป็นอนาคตของชาติ เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ได้นำเสนอให้เห็นถึงความหลากหลายในตัวตนของเด็กกำพร้าที่มีได้เป็นไปตามภาพลักษณ์ หรือความเข้าใจของคนภายในสังคมเพียงเท่านั้น หากแต่เด็กกำพร้าสามารถที่จะสร้างอัตลักษณ์ หรือความเป็นตัวตนได้อย่างหลากหลายและแตกต่างภายใต้บริบทพื้นที่ทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งความหลากหลายในตัวตนของเด็กกำพร้าจะนำไปสู่การมองเห็นถึงคุณค่าที่มีอยู่ภายในเด็กกำพร้า โดยมีใช่เป็นเพียงแต่การมองจากรูปลักษณ์ภายนอก หรือตีความจากความเข้าใจที่มีอยู่เดิมของคนภายในสังคมเท่านั้น ผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปผลได้ว่าการสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าที่ได้ปรากฏในวิถีชีวิตประจำวันนั้น สามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่ต่าง ๆ ภายในสังคม กลุ่มคนที่ปฏิสัมพันธ์ และอำนาจของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้การสร้างอัตลักษณ์ได้เป็นความพยายามในการสร้างตัวตนภายใต้อำนาจในการนิยามของตนเอง ความคาดหวังจากกลุ่มคนอื่น และความสัมพันธ์ในบริบทพื้นที่ทางสังคม ซึ่งการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคล และรวมถึงความซับซ้อนของความสัมพันธ์ทางสังคม และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เน้นเป็นการเปิดพื้นที่ที่อัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าให้มีความยืดหยุ่น ตลอดจนเข้าใจในความซับซ้อนของความสัมพันธ์ ความมีพลวัตที่มีการโยกย้าย ถ่ายเท โต้ตอบ ปะทะประสานกันอยู่ตลอดเวลาภายใต้พื้นที่ที่มีความเข้มข้นในความสัมพันธ์ของสังคม และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากที่ได้กล่าวมานี้สามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่าเด็กกำพร้า นับเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความหลากหลายซับซ้อนเช่นเดียวกันกับกลุ่มคนอื่น ๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันภายในสังคม

ข้อเสนอแนะ ในงานการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงต้องการให้คนภายในสังคมได้เกิดความตระหนักรู้ ถึงความสามารถ และคุณค่าที่มีอยู่ภายในกลุ่มคนดังกล่าวด้วยเช่นกัน เพื่อมิให้เกิดการกีดกัน แบ่งกันพื้นที่ทางสังคมสำหรับกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้การศึกษาค้นคว้านี้ยังต้องการที่จะสะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมความสัมพันธ์ที่เด็กกำพร้ามีต่อพื้นที่ต่าง ๆ ทางสังคม รวมถึงต้องการที่จะเปิดพื้นที่ในการยอมรับในคุณค่าของเด็กกำพร้าที่มีความหลากหลายเช่นเดียวกับกลุ่มคนอื่น เพื่อนำไปสู่การเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่เด็กกำพร้าได้นำเสนอคุณค่าที่มีอยู่ภายในตัวตน และนำไปสู่การพัฒนาต่อสังคมโดยรวมด้วยเช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความการวิจัยเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชน สำเร็จได้ เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแนะนำความคิดเห็นและกำลังใจขอขอบพระคุณท่าน ดร.สุรพงษ์ ยัมละมัย อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และทีม และขอขอบพระคุณ ดร.อุทิศ สังขรัตน์ คณะกรรมการประเมินงานวิจัย ฉบับ(ร่าง) ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพ่อ แม่ พี่ น้อง และเพื่อน ๆ ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้นเตือน และเป็นกำลังใจตลอดมาให้ผู้เขียนจัดทำบทความการวิจัยครั้งนี้

บรรณานุกรม

- ปนัดดา บุญยสาระนัย. 2546. *ชนเผ่าอาข่า: ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างให้สกปรก ล้าหลัง แต่ดึงดูดใจ ในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*. ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, บรรณาธิการ. หน้า 81-114. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พิเชฐ สายพันธ์. (2544). *เกย์: ในฉากชีวิตแห่งสีลมสถาน ใน ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย*. ปรีตดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์. (2531). *เด็กที่ถูกกลืนในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อรัญญา ศิริผล. 2545. *ฝันกับคนม้ง: พลวัตหลากหลาย และความซับซ้อนแห่งอัตลักษณ์ของคนชายขอบ*, ใน *อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*. ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, บรรณาธิการ. หน้า 27-78. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2548. *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2549. *อยู่ชายขอบมองลวดความรู้ รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี ฉลาดชาย รมิตานนท์*. ใน *การต่อสู้เพื่อความเป็นคนของคนชายขอบในสังคมไทย*, อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการมติชน., หน้า 3-32.

ผู้หญิงผ่านเลนส์: การเผยเรือนร่างสู่พื้นที่ออนไลน์

Woman's through the lens: Disclosure of bodies through in the online space

วรา โสเจยยะ

นักศึกษาปริญญาโทมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ผู้หญิงในกล้องออนไลน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเป็นผู้กระทำการของผู้หญิงที่เปิดเผยเรือนร่างผ่านกล้องในโลกออนไลน์สู่พื้นที่สาธารณะและการจ้องมอง โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพได้ศึกษาถึงเรื่องราวผู้หญิงที่เผยเรือนร่างบนพื้นที่ออนไลน์ ที่ปรากฏในโปรแกรมสนทนาออนไลน์แคมฟรอก โดยมุ่งทำความเข้าใจต่อการกระทำต่างๆของผู้หญิงซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดในประเด็นเผยเรือนร่างให้ผู้อื่นได้เห็นในขณะที่มีบุคคลอื่นที่ การจ้องมองซึ่งลักษณะของข้อมูลที่ได้เกิดจากการสังเกต สัมภาษณ์ และการรับฟังเรื่องราว เพื่อนำมาศึกษาถึงเหตุใดผู้หญิงที่มีการเผยเรือนร่างในโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกจึงมีความกล้าที่เผยเรือนร่างของตนสู่ในพื้นที่สาธารณะในขณะที่มีการจ้องมองจากบุคคลอื่น โดยกำหนดพื้นที่การศึกษาผู้หญิงที่อยู่ในโปรแกรมสนทนา แคมฟรอก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงที่เล่นโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกที่มีพฤติกรรมในลักษณะการโชว์มี แรงกระตุ้นมาจากการเชียร์ของบุคคลอื่นที่เล่นโปรแกรมสนทนาแคมฟรอก ซึ่งคนที่เข้ามาเล่นในโปรแกรมสนทนาแคมฟรอก ส่วนใหญ่จะมีการเชียร์ให้มีการเปลื้องผ้าหรือการเผยเรือนร่างและอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงกล้าที่จะเผยเรือนร่างคือ การต้องการให้ผู้อื่นมีการสนใจในตัวเอง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวมีผลทำให้ตนเองมีความต้องการที่จะเผยเรือนร่างยิ่งขึ้น ดังนั้นสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงที่เผยเรือนร่างในโปรแกรมสนทนาแคมฟรอก มาจากแรงยวนยุ แรงเชียร์จากบุคคลที่เข้ามาเล่นโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกด้วยกัน เพื่อที่จะทำให้ตัวเองมีความน่าสนใจและเป็นจุดเด่นของสังคม

คำสำคัญ: ผู้หญิง, การเผยเรือนร่าง, พื้นที่ออนไลน์

Abstract

This article is part of a study on women's in the camera online. The objective is to study the action of the women's disclosure of bodies through the camera in the online world and to the public gaze. Using qualitative methods to study the story of a woman's body on the online space appearing in the programs Camfrog focusing on understanding the actions of women, which reflects the emotions revealed in the body for others to see while others gaze. The nature of the data obtained from the interviews and listen to stories. The study examined why women have a glow in the program Camfrog has the courage to reveal their

bodies glowing in the public's gaze. The women in the area of Camfrog the results were as follows. Women with program Camfrog that behaves in a manner to show the motivation of the people cheering at the Forum Camfrog. The people that come into play in the Forum Camfrog. women often have to undress or exposing a glowing outline and another reason not to make a woman's body is glowing and want others to have an interest in itself. As a result of which the body needs to reveal more. So why do woman's body in the Forum Camfrog Of the appeal application. The cheers of the people that come into play Camfrog with chat. In order to make itself an attractive and unique society.

Keyword: Woman, Disclosure of bodies through, online space

บทนำ

“ผู้หญิง” ในสังคมไทย หมายถึงคุณลักษณะของผู้หญิงที่มีความประพฤติดีปฏิบัติตนอยู่ในจารีต คำสอน คตินิยม ประเพณีที่อิงตามความคาดหวังของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือความคาดหวังของผู้ชายไทยนั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้หญิงไทยนั้นถูกกำหนดโดยผู้ชายเพื่อที่จะได้มีอำนาจเหนือกว่าและใช้การกำหนดคุณลักษณะดังกล่าวสร้างอัตลักษณ์เพื่อให้ผู้หญิงไทยมีวิถีทางในการประพฤติตน ให้เป็นไปตามกรอบ ตามคตินิยมที่ผู้ชายได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของผู้ชายนั่นเอง (วาลี ชันธุวาร, 2547) ทั้งนี้หญิงไทยมักจะถูกตีกรอบ การเป็นผู้หญิงที่ดี ด้วยความคิดของผู้ชาย และขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมไทย

ภาพของผู้หญิงที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆอย่างมากมาย ทั้งทางสื่อโทรทัศน์ นิตยสาร และอินเทอร์เน็ต โดยได้มีการเปิดเผยเรือนร่าง ของดารา นางแบบ ในสื่อต่างๆ ดังบทเพลง “ดาวเรืองดาวโรย” ของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ที่ได้กล่าวถึง ผู้หญิงจากบ้านนอกคอกนามาเป็นสาวชาวกรุงจนมาถึงท่อนหนึ่งในบทเพลงที่ว่า

“...พาไปลองผ่านกล้องถ่ายภาพ	แหล่เข้าเงินจ้ะแต่ข้านั่งภูมิใจ
อนิจจาข้าไม่ทันดังได้	ถ่ายมาถ่ายไปท้องข้าใหญ่ขึ้นมา...”
	(วิเชียร คำเจริญ)

แสดงให้เห็นถึงว่าผู้มีความเต็มใจที่จะแสดงร่างเรือนร่างตนเองผ่านสื่อต่างๆ สู้พื้นที่สาธารณะให้ผู้อื่นได้เห็นร่างเรือนร่างของตนโดยการจ้องมองผ่านสื่อ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ไหมสนธิ์ (2554) เรื่อง “การต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรือนร่างผ่านสื่อนิตยสารไทย” กล่าวว่านางแบบทุกคนที่นำเสนอเรือนร่างตัวเองในสื่อนิตยสารไทยมีความภาคภูมิใจกับภาพถ่ายของตนเอง ซึ่งได้อำนาจการนำเสนอเรือนร่างนั้นเป็นงานศิลปะ มากกว่าจะเกี่ยวข้องกับกระตุนอารมณ์ทางเพศ เป็นภาพถ่ายที่มีความสวยงาม ซึ่งนางแบบมีความมั่นใจในสรีระร่างกายของตนเอง

เมื่อพิจารณาผู้หญิงที่เปิดเผยเรือนร่างสู่พื้นที่สาธารณะ ภายใต้โครงสร้างสังคมไทย จะพบเห็นกันได้อย่างแพร่หลาย จนดูเหมือนว่าเป็นเรื่องปกติภายในสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากสามารถนำเสนอได้อย่างชอบธรรม ผ่านในระบบของสื่อต่าง ๆ ภายใต้โลกแห่งการสื่อสาร ได้ก่อให้เกิดกระแสของการวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมอย่างกว้างขวางในมุมมองที่แตกต่างกัน โดยคนในสังคมส่วนใหญ่จะมองว่าการเผยเรือนร่างสู่สาธารณะเป็นการละเมิดบรรทัดฐาน ผิดศีลธรรม ประเพณีของสังคมไทย และเป็นที่มาของปัญหาต่าง ๆ ของสังคม ดังเช่นปัญหาการละเมิดและการกดขี่ทางเพศ ซึ่งเป็นการมอบคุณค่าและความหมายที่อยู่ในมุมมองของสังคมให้แก่ผู้กระทำการเผยเรือนร่างสู่สาธารณะทั้งเสมือนกับว่าเป็นการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่คงอยู่ในรูปแสดงเชิงวัตถุ ทั้งเป็นการให้ความหมายมาจากผู้จ้องมองที่อยู่ภายนอกเพียงฝ่ายเดียวไม่เปิดโอกาสให้วิเคราะห์ลึกลงไปยังกระบวนการ ที่มาของการเผยเรือนร่างสู่สาธารณะ และกระแสวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวได้กลับกลายเป็นสิ่งที่ตอกย้ำและผลิตซ้ำ (Reproduce) การสร้างวาทกรรมของอัตลักษณ์ทางสังคมและการเผยเรือนร่างสู่สาธารณะในลักษณะของ “การโชว์” ให้โดดเด่นและแข็งแกร่งขึ้นในสังคมไทยหรือจะถึงคราว ที่ความเชื่อในคุณค่าของความเป็นหญิงในสังคมไทยเปลี่ยนไป (นงลักษณ์ จันทาพากุล, 2547) จากเดิมที่ ผู้หญิงไทยในอดีตจะต้องรักษานวลสงวนตัว อยู่กับเหยาเฝ้ากับเรือน แต่ในปัจจุบันผู้หญิงกับเปลี่ยนไปมีการโชว์หรือการเผยเรือนร่างต่างสื่อต่าง ๆ กันอย่างแพร่หลาย ทั้งในรูปของหนังสือ นิตยสาร โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต

บทความเรื่อง “ผู้หญิงผ่านเลนส์: การเผยเรือนร่างสู่พื้นที่ออนไลน์” เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ผู้หญิงในโลกออนไลน์” จึงพยายามทำความเข้าใจในตัวตน ในฐานะที่ผู้หญิงที่เปิดเผยเรือนร่างในโลกออนไลน์ถือเป็นอีกภาพลักษณ์ของผู้หญิงกลุ่มหนึ่งซึ่งถูกจับตามองจากกระแสสังคมในปัจจุบันโดยในการศึกษานี้ เป็นการกล่าวถึงกลุ่มผู้หญิงที่นำเสนอตัวตนด้วยภาพที่เปิดเผยเรือนร่างภาพเคลื่อนไหวบนพื้นที่โปรแกรมสนทนา แคมฟรอก สื่อให้เห็นถึงการเชื้อเชิญ ชักชวน ยั่ววนให้น่าไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ โดยที่ผู้หญิงเผยเรือนร่างเหล่านั้นเป็นได้ทั้งในฐานะของผู้กระทำตานั้น ประเด็นสำคัญที่งานการศึกษานี้ต้องการนำเสนอคือ ทศนคติและความคิดของผู้หญิงไทยหลากหลายสาขาอาชีพที่ปรับเปลี่ยนบริบทผู้หญิงเผยเรือนร่างในโลกออนไลน์ ภายใต้กรอบ ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมของสังคมไทย เพื่อให้เห็นถึงแนวคิด อุดมการณ์ วัฒนธรรมที่เป็นจุดยืนของคนกลุ่มหนึ่งในสังคมออนไลน์ซึ่งมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการเป็นผู้กระทำของผู้หญิงที่เปิดเผยเรือนร่างผ่านกล้องในโลกออนไลน์สู่พื้นที่สาธารณะและการจ้องมอง

วิธีการวิจัย

1. วิธีการศึกษา

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) กับคนกลุ่มต่าง ๆ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participate observation) ในความเคลื่อนไหวในพื้นที่ศึกษาตามประเด็นการศึกษารวมถึงการเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้เสนอความคิด เล่าเรื่องหรือให้ข้อมูลอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งจากผู้ให้ข้อมูลหลักและคนอื่นๆที่อยู่ในบริบททางสังคมออนไลน์ เป็นผู้เฝ้าสังเกตการณ์ภาพ สัญลักษณ์ บริบท และถ้อยคำของผู้หญิงที่ปรากฏในโปรแกรมสนทนาแคมฟรอก ตลอดจนผู้วิจัยได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกเพื่อให้เห็นและเข้าใจถึงความซับซ้อนในการสร้างตัวตน ตลอดจนนัยยะของอำนาจที่แฝงอยู่ในการสร้างอำนาจของผู้หญิงบนโลกออนไลน์ให้ได้มากที่สุด

วิธีการเก็บข้อมูลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและวิธีการสัมภาษณ์ในเชิงลึกที่กล่าวข้างต้น มีรายละเอียดดังนี้ เริ่มต้นด้วยการสมัครเป็นสมาชิกของโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกที่เป็นพื้นที่ในการศึกษา เพื่อสังเกตพฤติกรรมของผู้หญิงที่มีลักษณะการเผยแพร่เรื่องราว ตลอดจนการพูดคุยชักถามทั้งนี้การสัมภาษณ์อาจเกิดจากผู้ศึกษาเอง เนื่องด้วยเหตุผลจากความเหมาะสมในการสอบถามข้อมูล ในช่วงระยะเวลาหนึ่งอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะได้รูปแบบของความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือแนวคิด เกี่ยวกับความคิดในการเผยแพร่เรื่องราวและจุดยืนซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมของผู้หญิงบนพื้นที่ออนไลน์อย่างชัดเจนและทำซ้ำกันจนกว่าจะได้ข้อมูลที่เพียงพอมากที่สุด

2. การเลือกพื้นที่ศึกษา

การเลือกพื้นที่ศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาพื้นที่บนโลกออนไลน์ เป็นการเลือกพื้นที่ในการศึกษาเพื่อให้เห็นถึงการแสดงออกของผู้หญิงในอีกเวที การศึกษาผู้หญิงที่มีภาพลักษณ์การเป็นผู้หญิงที่เผยแพร่เรื่องราวในโลกออนไลน์ จึงเป็นการศึกษาลักษณะการนำเสนอตัวตนของผู้หญิงอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้พื้นที่ออนไลน์ถือเป็นเวทีหนึ่งที่สามารถแสดงความเป็นตัวตนในการแสดงจุดยืนทางความคิดได้อย่างอิสระเสรี โดยที่การแสดงออกเหล่านี้ทำได้ยากในเวทีอื่น ดังนั้นพื้นที่ออนไลน์จึงเป็นเสมือนเวทีของการต่อสู้ ได้เถียง ตอรอง และช่วงชิงความหมายต่างๆ ในกระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคม โดยที่ไม่ติดอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดที่สังคมกำหนดขึ้น

3. การเลือกกลุ่มที่ศึกษา

พื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่ มีกลุ่มผู้เล่นหลากหลาย จึงเป็นการยากที่จะกำหนดคุณสมบัติ ผู้เล่นเป็นขอบเขตอาณาบริเวณที่แน่นอน ทำให้ไม่สามารถระบุกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนคนและเพศที่แน่ชัดได้ เพราะพื้นที่ไร้พรมแดนจำเป็นต้องไม่ได้มีความเป็นนามธรรมสูง อีกทั้งการจะเข้าถึงตัวตนที่แท้จริงของคนบนโลกออนไลน์ค่อนข้างจะยุ่งยาก ซับซ้อนและยากแก่การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลจริงเท็จแค่ไหน อีกทั้งการติดอยู่ในกรอบของวาทกรรมของโลกออนไลน์การศึกษาที่ผ่านมา

ที่มองว่า สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นปัญหาสังคม และผู้หญิงตกเป็นเหยื่อของการถูกล่อลวง เหล่านี้ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ออนไลน์จึงถูกผูกโยงเข้ากับกรอบดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผู้วิจัยพยายามเข้าถึงข้อมูลจากกลุ่มข้อมูลที่หลากหลายให้ได้มากที่สุด โดยได้มีการเลือกกลุ่มผู้หญิงที่ทำการเผยแพร่เรื่องราวในโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกได้ทำการเลือกกลุ่มหญิงมาจำนวน 10 คน ซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างทางด้านอายุและสาขาอาชีพ เพราะผู้วิจัยมองว่าภายใต้กลุ่มข้อมูลที่หลากหลายนั้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของวิธีคิด และทุกคนย่อมมีแนวทางที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ล้อมรอบ เหตุการณ์ รวมทั้งเวลาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนใด อาชีพใด วัยไหน มีการศึกษาระดับใด ทุกคนย่อม มีการต่อรองปะทะประสาน ที่แตกต่างกันไป

4. การเข้าสู่พื้นที่ศึกษา

ในพื้นที่แคมฟรอก เริ่มต้นจากการใช้อีเมลล์ของผู้ที่เป็นสมาชิกรยะเวลาหนึ่งและมีการเข้าใช้ห้องสนทนาอย่างการต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากเงื่อนไขการเข้าใช้พื้นที่แคมฟรอกในห้องประเภทสลิปแปดปีขึ้นไป มักจะไม่เปิดรับสมาชิกหน้าใหม่ แต่จะเปิดโอกาสและส่งลิงค์ (Link) ชื่อห้องประเภทเดียวกันที่เปิดใหม่ให้กับสมาชิกที่มีการเข้าใช้มาก่อนหน้านั้นแล้วเท่านั้น ดังนั้นการเข้าสู่พื้นที่ของผู้หญิงที่เผยแพร่เรื่องราว ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้จึงเข้าถึงกลุ่มข้อมูลได้ง่าย

การเข้าสู่พื้นที่ในห้องสนทนาแคมฟรอกสลิปแปดปีขึ้นไปโดยในประเทศไทยได้มีการบล็อกป้องกันไม่ให้เข้า ถ้าจะเข้าไปสู่ห้องสนทนาสลิปแปดปีขึ้นไปจะต้องใช้โค้ดหรือรหัสชื่อห้องในการเข้าซึ่งในภาษาของกลุ่มคนที่เล่นโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกเรียกว่าโซนนอก โดยผู้วิจัยได้มีการซื้อโค้ดในการเข้าสู่พื้นที่ห้องโปรแกรมสนทนาแคมฟรอก และเพื่อที่จะเข้าสู่ห้องสนทนาผู้วิจัยได้มีการค้นหาชื่อห้องจากเว็บไซต์และการโฆษณาชื่อห้องตามหน้าห้องโปรแกรมสนทนาแคมฟรอก และเข้าไปเล่นในฐานะผู้เล่นคนหนึ่ง

5. หน่วยการวิเคราะห์

หน่วยการวิเคราะห์คือการพิจารณาความสัมพันธ์ทางอำนาจและโครงสร้างผู้กระทำการที่มีกับคนในพื้นที่ออนไลน์ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้มองในมิติของอำนาจในฐานะผู้กระทำการ โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์มีความสามารถและศักยภาพในการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจที่จะกระทำการให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งอาจจะสะท้อนออกมาให้เห็นทั้งในรูปแบบของการใช้กำลัง และการต่อต้านขัดขืนด้วยการแสดงออกทางความคิด การต่อสู้ต่อรองกับอำนาจที่มาครอบงำบนพื้นที่สาธารณะ

จากมิติของอำนาจชี้ให้เห็นการทับซ้อนของอำนาจภายในบริบททางสังคม ซึ่งสามารถแอบแฝงซ่อนเร้นทั้งในรูปธรรมและนามธรรม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่อยู่ในตัวของบุคคล พื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อต่างๆ โดยการทับซ้อนของอำนาจเหล่านั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจากอำนาจของวาทกรรมและความสามารถของอำนาจในฐานะผู้กระทำการ การทับซ้อนของอำนาจยังเป็นตัวก่อให้เกิดการสร้างวาทกรรมเพื่อมาต่อรองของผู้หญิงที่เผยแพร่เรื่องราวในสังคมไทย

6. การวิเคราะห์

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ เน้นการวิเคราะห์บริบทของผู้หญิงที่เผยแพร่เรื่องราวเหตุใดจึงมีความกล้าที่จะเผยแพร่เรื่องราวสู่พื้นที่สาธารณะ โดยที่การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อทำให้เห็นความเชื่อมโยงตามประเด็นและทำการจัดระบบข้อมูลการวิเคราะห์ ตลอดจนนำเสนอข้อมูลด้วยการตีความให้เห็นความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตภายใต้บริบทของพื้นที่ออนไลน์โดยมีแนวคิดโครงสร้างผู้กระทำการเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้หญิงที่ทำการเผยแพร่เรื่องราวในโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกในประเด็นที่ทำให้ผู้หญิงกล้าที่จะเผยแพร่เรื่องราวโดยได้แบ่งได้เป็น 3 ประเด็น

1. การเข้าสู่พื้นที่ในโปรแกรมแคมจนนำสู่การเผยแพร่เรื่องราวมีผลมาจากการชักชวนของเพื่อนและสื่อทางโทรทัศน์ทำให้ผู้หญิงมีความอยากรจะลองเข้าไปเล่น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกรณีใดผู้หญิงก็ได้นำตัวตนเข้ามาสู่พื้นที่ออนไลน์ด้วยตนเอง

2. โลกออนไลน์ถือเป็นเวทีหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงได้มีการแสดงอย่างเป็นอิสระและต้องการยอมรับความสนใจจากสังคม และการเผยแพร่เรื่องราวนั้นก็ทำให้ผู้คนมาสนใจ

3. การที่มีแรงเชียร์ การยั่ว การแข่งขันกัน ทำให้ผู้หญิงที่เล่นโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกมีการอยากที่จะเอาชนะผู้อื่นหรือการเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น ซึ่งมีผลทำให้ผู้หญิงที่อยู่ในโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกอยากที่จะเผยแพร่เรื่องราวให้ผู้อื่นได้เห็นเพื่อที่จะเรียกร้องมีความน่าสนใจมากที่สุดในห้องสนทนาแคมฟรอก

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้พบว่า ผู้หญิงที่ทำการเผยแพร่เรื่องราวในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ในห้องโปรแกรมสนทนาแคมฟรอก ซึ่งมีเหตุที่ทำให้ตนมีการเผยแพร่เรื่องราวนั้นมาจากแรงเชียร์ การยั่ว ของดีใจและผู้ที่เข้ามาเล่นในห้องสนทนานั้น ทำให้ตนเองเกิดความกล้าและอยากจะเผยแพร่เรื่องราวให้กับผู้อื่นเห็นตามคำยั่ว เนื่องจากนี่ยังเป็นการแข่งขันกันระหว่างผู้เล่นที่เผยแพร่เรื่องราวกันเอง เพื่อที่จะดึงดูดความน่าสนใจ และถือว่าการเผยแพร่เรื่องราวนั้นเป็นเรื่องปกติ เพราะทุกคนที่เข้ามาเล่นในห้องโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกก็มีการเผยแพร่เรื่องราวกันเป็นเรื่องปกติ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงมีความกล้าที่จะเผยแพร่เรื่องราวในพื้นที่สาธารณะ โดยในมุมมองหนึ่งของผู้หญิงที่เข้ามาเล่นในห้องสนทนาแคมฟรอกนี้ได้ต้องการความสนใจจากบุคคลอื่นเพื่อที่จะให้ตนเองมีจุดเด่นในสังคม ซึ่งการเผยแพร่เรื่องราวนั้นก็ทำให้ตนเองมีความสนใจเป็นจุดเด่น ไม่ว่ารัฐบาลจะทำการปิดกั้นการโชว์โป๊หรือการเผยแพร่เรื่องราวยังผู้หญิงที่ต้องการให้ตนเองเป็นจุดเด่นในสังคมก็หาช่องในการเข้าไปให้ได้ และโปรแกรมสนทนาแคมฟรอกก็เป็นเวทีหนึ่งที่ทำให้ตนเองเป็นจุดเด่นในสังคมออนไลน์

กิตติกรรมประกาศ

สิ่งแรกที่ทำให้บทความฉบับนี้เสร็จและต้องขอขอบคุณคือขอขอบคุณพ่อและแม่ที่เป็นกำลังใจส่งเสริมให้เรียนรวมไปถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมด ต่อมาขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาอาจารย์สุรพงษ์ ยิ้มละมัย ที่ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจ พี่ตาสที่ให้คำปรึกษาดูแลแนะนำสิ่งต่างๆ เพื่อน ๆ พมส.6 ที่เป็นกำลังใจเสมอมา และขอขอบคุณผู้ที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ถ้าไม่มีบุคคลเหล่านี้บทความฉบับนี้คงไม่สามารถที่จะมีขึ้นได้

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ไม้สนธิ์. (2544). การต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรือนร่างผ่านนิตยสารไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ จันทาพากุล. (2547). นู้ด : ภาพสะท้อนแห่งอำนาจและความรุนแรงบนเรือนร่างผู้หญิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วาลี ชันธุวาร. (2547). วาทกรรมผู้หญิงไทยกับการแปรเปลี่ยน, สืบค้นวันที่ 20 พฤศจิกายน 2554 จาก <http://www.huso.kku.ac.th/thai/hsJournal/journal.php/>.
- วิเชียร คำเจริญ. (2554). เนื้อร้องเพลงดาวเรืองดาวโรย. สืบค้นวันที่ 20 พฤศจิกายน 2554 จาก <http://www.likemax.com/song/?id=86>.

ฟาร์มทะเล : ชุมชนกับการจัดการพื้นที่ทะเล

Marine farming: Community management of marine areas

จิตติมา รูลักษ์

นักศึกษานิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในการศึกษาเรื่อง ฟาร์มทะเล : ชุมชนกับการจัดการพื้นที่ทะเล ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน เพื่อการถอดบทเรียนของชุมชนที่มีกระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบมากขึ้นและเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นๆต่อไป โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนจะดำรงชีวิตโดยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงอยู่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม มีกระบวนการจัดการของชาวบ้านในชุมชน เน้นการจัดการระเบียบสังคมและการจัดทำแผนชุมชนเพื่อการจัดการฟาร์มทะเล โดยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากฟาร์มทะเล ซึ่งเป็นการควบคุมด้านภายใน ได้แก่ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของฟาร์มทะเล โดยผ่านกิจกรรมการอบรม เวทีแลกเปลี่ยน การศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และการควบคุมภายนอก ได้แก่ การกำหนดบทลงโทษทางสังคมโดยใช้ศีลธรรม จารีตประเพณีเป็นพื้นฐานในการลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน นอกจากนี้ชาวบ้านได้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ทั้งนี้การจัดการทรัพยากรนั้นจะต้องเกิดจากการร่วมมือกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้านในชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความยั่งยืนและการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ฟาร์มทะเล, พื้นที่ทะเล, การจัดการทรัพยากรประมง

Abstract

This article is part of a study on Marine farming: Community management of marine areas. The objectives of the study were to investigate the process of community management of coastal resources in order to disclose lessons of a community that had its own coastal resource management process, and to offer a more systematic coastal resource management process as a model for other communities. The data of this qualitative study were collected from the field through in-dept interviews, participatory and non-participatory

modes of study. The results of the study revealed that people in the community lived dependently on natural resources for their existence emphasizing community participation, a management process by people in the community, social order management, and making a community marine farming plan. Behaviors of social members were controlled in terms of utilization of marine farming. Internal control was carried out by creating a learning process for community members to have awareness and realization of the values and use of marine farming through activities in training, knowledge management, and study visits continuously. External control was carried out through setting social penalty based on moral and tradition. In addition, people in the community also had awareness in coastal resources conservation. Resource management must be resulted from cooperation among the government sector, private sector, and people in the community and outside the community who participate in resource management in order to make natural resources sustainable and the management more efficient.

Keywords: *marine farming, marine areas, fishery resource management*

บทนำ

ภายใต้สังคมชนบท ชาวบ้านล้วนพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีวิต มีสายสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ร้อยรัดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งไม่สามารถแยกสิ่งไหนออกจากกันได้ ก่อเกิดเป็นความสัมพันธ์ของชุมชน เจกเช่นทรัพยากรชายฝั่งที่นับวัน เริ่มเสื่อมโทรมลง ซึ่งล้วนมาจากมนุษย์ทั้งสิ้น ดังนั้นชุมชนจึงมีวิธีการจัดการกับทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติอยู่คู่กับชุมชน ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ชาวบ้านจะต้องช่วยกันรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและระบบนิเวศด้วยรวมต่อไป

ทรัพยากรชายฝั่งทะเล เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมทางทะเล ชายฝั่งทะเลเป็นที่รวมของทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายซับซ้อนและละเอียดอ่อนในด้านระบบนิเวศ ตลอดจนมีคุณค่าและคุณประโยชน์อย่างมากมายต่อมนุษย์ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ โดยเฉพาะสัตว์น้ำวัยอ่อน ทั้งยังเป็นแหล่งประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งอีกด้วย (สันทัด สมชีวิตา, 2535) ทรัพยากรชายฝั่งทะเลจึงนับว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าทรัพยากรด้านอื่น ๆ ผลกระทบจากการพัฒนา เช่น การสร้างถนน การขยายเขตเมือง ที่ส่งผลทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่ง ทั้งในส่วนของป่าชายเลนที่ลดลง การเพาะเลี้ยงกุ้งและน้ำทิ้งที่ปล่อยออกมาจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ประเภทต่าง ๆ กิจกรรมด้านอุตสาหกรรม ชุมชนกับกิจกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเกษตรอื่น ๆ และการประมงที่ทำให้คุณภาพน้ำไม่เหมาะแก่การดำรงชีวิตของสัตว์น้ำในทะเล ทำให้สภาพพื้นที่ชายฝั่งถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อวิถีชีวิตแบบประมงพื้นบ้านหายไปจากชุมชน (เอื้อพร เหมการณ์, 2541) ขณะเดียวกันสัตว์น้ำหลายชนิดถูกทำลายหรือส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำในพื้นที่ลด

น้อยลง ชาวประมงจะจับสัตว์น้ำได้ลำบากมากขึ้นต้องหาแหล่งประมงใหม่ที่อยู่ห่างไกลออกไปจากถิ่นทำมาหากิน ต้นทุนในการออกทะเลเพิ่มขึ้นตามระยะทาง ทั้งค่าน้ำมัน ค่าน้ำแข็ง อาหาร ค่าเครื่องมือประมง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ รวมทั้งเวลาที่ต้องเสียไปในการออกทะเลแต่ละครั้ง

มีหลายคนเปรียบอาชีพการทำประมงว่าเหมือนกับการเสี่ยงโชค ซึ่งไม่สามารถกำหนดความแน่นอนในสิ่งที่ต้องการได้ ผิดกับภาระหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวที่นับวันยิ่งต้องแบกรับภาระเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่เงินลงทุนทำประมง ค่าอาหารโดยเฉพาะข้าวสารและอื่น ๆ ค่าเล่าเรียนบุตร อีกมากมาย (ปริชาต แก้วมสิงค์, 2541) เมื่อสภาพเป็นแบบนี้ชาวประมงจำเป็นอย่างยิ่งต้องเพิ่มเครื่องมือทำประมงให้หลากหลายขึ้น ขณะที่เครื่องมือเหล่านี้ชาวประมงจำเป็นอย่างยิ่งต้องยอมเข้าไปรับภาระหนี้สิน จากพ่อค้า เจ้าแก๊วซื่อปลา และเป็นหนี้กลุ่มกองทุนต่างๆ ของชุมชน (โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จ.สงขลา, 2539)

สำหรับพื้นที่บ้านโคกเมือง ตำบลบางเหรียง อำเภอกวนเียง จังหวัดสงขลา ที่มีที่ตั้งของชุมชนอยู่ติดกับทะเลสาบสงขลาบางส่วน เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากทั้งในด้านของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สรรพสิ่งจะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโยงใยสัมพันธ์เป็นลูกโซ่ ผู้คนรอบ ๆ ทะเลสาบมีอาชีพทำการเกษตรและประมงเป็นหลัก ซึ่งบริเวณทะเลสาบสงขลา มีระบบนิเวศป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งที่อยู่ของสิ่งมีชีวิต มีสัตว์น้ำหลากหลายชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ฯลฯ และพืชพันธุ์ไม้ชายเลนที่เจริญงอกงามเป็นจำนวนมาก (องค์การบริหารส่วนตำบลบางเหรียง, 2553.8) ส่งผลต่อสัตว์น้ำนานาชนิดได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัยที่เจริญเติบโต ทำให้วิถีชีวิตส่วนใหญ่ของชาวบ้าน เลี้ยงชีพด้วยการทำประมงพื้นบ้านสามารถทำมาหากินได้ง่ายและทำได้ตลอดฤดูกาล ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายฝั่ง มีวิถีชีวิตที่ผูกติดกับทรัพยากรทางทะเลมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

ทว่าปัจจุบันชุมชนหลายชุมชนเริ่มประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากร จากพื้นที่ที่เคยอุดมสมบูรณ์ เกิดสภาวะขาดแคลนเนื่องจากการขยายตัวของชุมชน ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับชุมชนมีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่และแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการของจำนวนประชากร ทำให้กลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมงบางส่วนหันไปใช้แรงงานทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมนอกหมู่บ้าน เพราะรายได้ไม่เพียงพอในการเลี้ยงครอบครัว และการจับสัตว์น้ำต้องออกไปในระยะที่ไกลออกไป ซึ่ง ลุงดม ผู้ใหญ่บ้าน บ้านโคกเมือง หมู่ที่ 12 พูดถึงความยากลำบากในการจับปลาว่า (อุดม อินแซง. 6 กรกฎาคม 2554. สัมภาษณ์)

“ไม่มีใครบอกได้เลยว่า เวลาลงทุนออกทะเลแต่ละที ชาวประมงจะจับปลาได้คุ้มค่างกับทุน เวลาแรงกายที่ลงไปม้าย (ไหม) บางวันโชคดีจับปลากลับมาได้มาก แต่วันไหนโชคไม่ดีจับปลาไม่ได้เลย”

(อุดม อินแซง. 6 กรกฎาคม 2554. สัมภาษณ์)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรฝั่ง เพื่อเป็นแหล่งอนุรักษ์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการพื้นที่ “ฟาร์มทะเล” ซึ่งเป็นการจัดการต่อพื้นที่สาธารณะที่อยู่ในบริเวณของบ้านโคกเมือง เป็นการจัดการพื้นที่ฟาร์มทะเลจากสำนักของคนในชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนเอง พื้นที่ในการศึกษาผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ฟาร์มทะเลที่จัดการโดยบ้านโคกเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนภาพตัวแทนของชุมชน ที่แสดงให้เห็นถึงการ

รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและเกิดความพอเพียง โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของบุคคลและชุมชน ซึ่งในการดำเนินงานของชุมชนประสบผลสำเร็จได้ ทำให้ชุมชนเกิดจิตสำนึก และมีการพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ ด้วย

วัตถุประสงค์

การศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน
- 2) เพื่อการถอดบทเรียนของชุมชนที่มีกระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน
- 3) เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบมากขึ้นและเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

โดยผู้วิจัย ได้กำหนดดังนี้

- 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
 - (1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้รู้ในชุมชน เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน เป็นต้น เพื่อให้ข้อมูลทั่วไปของชุมชน
 - (2) กลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่มีส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ทะเล เพื่อให้ข้อมูลและสังเกตวิถีชีวิตของชาวบ้านในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์จากการจัดการพื้นที่ทะเล
 - (3) และกลุ่มบุคคลภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ทะเล เช่น นักพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ข้อมูลจากมุมมองของบุคคลภายนอกเกี่ยวกับกระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนในการจัดการพื้นที่ทะเลของชุมชน โดยผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงโดยคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ทะเลของชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลบางเหริย อำเภอดวนเนินง จังหวัดสงขลา

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์โดยอาศัยกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่จะกำหนดแนวคำถามเพื่อเป็นประเด็นในการสนทนา เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

3) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมไปถึงใช้เครื่องมือในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เพื่อรวบรวมข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อาจจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมมาจัดระเบียบข้อมูล จำแนกตามวัตถุประสงค์

ของการวิจัย นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการจำแนกมาวิเคราะห์ ตีความและสร้างข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ชุมชนบ้านโคกเมือง เป็นชุมชนที่จัดการพื้นที่ทะเล ซึ่งมีศักยภาพในการจัดการพื้นที่ทะเล ผ่านการกระบวนการจัดการพื้นที่ทะเลของชุมชน โดยผู้วิจัยได้สรุปออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ความเข้มแข็งของกฎระเบียบ ข้อบังคับและบทลงโทษ จากประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างเสรี ทำให้ทรัพยากรทางทะเลเกิดความเสื่อมโทรม และลดลงอย่างรวดเร็ว ๆ ทำให้ชาวบ้านขาดแคลนทรัพยากรในการดำรงชีวิต ทำให้ชาวบ้านหันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น แรงงานก่อสร้าง โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านได้ร่วมกันหาแนวทางในการจัดการโดยกำหนดแนวเขตฟาร์มทะเล เพื่อเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำโดยชุมชน เพื่อป้องกันและรักษาและดูแลทรัพยากรชายฝั่ง อีกทั้งช่วยการสอดส่องดูแลให้ลักลอบเข้ามาจับปลาในบริเวณเขตฟาร์มทะเล การที่ชาวบ้านให้ความเคารพต่อกฎระเบียบ ข้อบังคับของชุมชน มีส่วนช่วยให้ทรัพยากรชายฝั่งคงสภาพดังที่เคยเป็น

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชน ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ กลุ่มผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จากนั้นจะนำแผนงานมาเสนอต่อที่ประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และนำไปสู่โครงการหรือแผนงานของชุมชน ทำให้ความสำเร็จต่าง ๆ ของชุมชนล้วนเกิดจากการร่วมมือกันของสมาชิกในชุมชน และกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนบ้านโคกเมืองมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยการเป็นหูเป็นตาและสอดส่องดูแล

การจัดการพื้นที่ทะเลของชุมชนเพื่อให้เป็นเขตในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ พื้นที่ “ฟาร์มทะเล” นั้น บ้านโคกเมืองมีพื้นที่ฟาร์มทะเลทั้งหมด 392 ไร่ ที่มีอาณาเขตอยู่ในบริเวณหมู่ที่ 12 บ้านโคกเมือง ซึ่งชาวบ้านช่วยกันกันแนวฟาร์มทะเลโดยชุมชนจะมีส่วนร่วมในการช่วยสอดส่องดูแลและมีการจัดลาดตระเวนในตอนกลางคืน เพื่อป้องกันการบุกรุกของชาวบ้านหรือกลุ่มคนนอกที่จะเข้ามาจับปลาในเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ และการดูแลและจัดการการเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน คือ เป็นการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน มีการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ตามกฎหมายที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดขึ้น ชาวบ้านในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันในการสร้างสรรค์ อนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ โดยการจัดการ คือ การตั้งองค์กรที่เป็นทางการ ซึ่งมีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทะเลและจำแนกเขตแดนอย่างชัดเจน เป็นที่ยอมรับของชุมชนและชุมชนพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและการดำรงชีพอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและอภิปรายผล

ชุมชนบ้านโคกเมืองเป็นชุมชนที่ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติผ่านระบบวิถีคิด โดยแสดงออกผ่านวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านและกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนบ้านโคกเมืองเป็นชุมชนที่เป็นต้นแบบในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งมีหน่วยงานภายนอกเข้าศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง โดยชาวบ้านในชุมชนต่างมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างทั่วถึง อีกทั้งชุมชนเองมีผู้นำกิจกรรมที่มีความเข้มแข็งสามารถที่จะกระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้การที่ชุมชนจะประสบผลสำเร็จในกระบวนการจัดการจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติ ก่อเกิดเป็นจิตสำนึกและการมีอุดมการณ์ร่วมกันของคนในชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เพื่อให้การจัดการของชุมชนมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการดูแลจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยเฉพาะกรณีชุมชนบ้านโคกเมือง แต่การที่จะจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมในการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ การประสานงาน ด้านวิชาการ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคนในชุมชนเอง ซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมีความเหมาะสมกับสถานการณ์และสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนให้มากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

บทความการวิจัยเรื่องฟาร์มทะเล: ชุมชนกับการจัดการพื้นที่ทะเล สำเร็จได้ เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแนะนำ ความคิดเห็นและกำลังใจ

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์สุรพงษ์ ยิ้มละมัยและอาจารย์เกษตรชัย และหิเม อาจารย์ที่ปรึกษา และขอขอบพระคุณอาจารย์อุทิศ สังขรัตน์ และอาจารย์เกศิตถา บุญปราการ คณะกรรมการประเมินงานวิจัยฉบับ(ร่าง)

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพ่อ แม่ พี่ น้อง ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนกระตุ้นเตือน และเป็นกำลังใจตลอดมาให้ผู้เขียนจัดทำบทความการวิจัยครั้งนี้

บรรณานุกรม

- สันทัต สมชีวิตา. (2535). ทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7(2535-2539): วารสารเทศาภิบาล.
- เอื้อพร เขมากรณ์. (2541). การศึกษาความสนใจในการประกอบอาชีพเสริมของแม่บ้านประมงในชุมชนแออัดเก้าเส้ง จังหวัดสงขลา, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จ.สงขลา. (2539). ข้อมูลพื้นฐานชาวประมงทะเลสาบสงขลา ตอนล่าง ปี 2539. สงขลา.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางเหรียง. 2553. ส.อบต.นักอนุรักษ์ป่าชายเลน. วารสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ 3 (ฉบับที่ 3 เดือน มกราคม 2553):8.

อุตังลีปันมัทศรรยัใต้โคลนตม : พื้นที่การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชุมชนบักันเคย
**The Miracle of Udangrepan under the Mud: The Space Creation of Social Networks in
 Bakankhoe Community**

ขนิษฐา มะเห

นักศึกษาปริญญาโทบริหาร
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พื้นที่การสร้างเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกิ้งของชุมชนบักันเคย ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้นำชุมชน กรรมการศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกิ้ง และเด็กย่ำกั้ง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ ทรัพยากรประมงเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการที่เยาวชนและชาวบ้านตระหนักและได้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ชายฝั่ง การสำรวจชายฝั่ง มีการร่วมออกทะเลกับชาวประมง การสำรวจป่าชายเลน และร่วมกันปลูกป่าชายเลน ซึ่งจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างจิตสำนึกได้เป็นอย่างดี ทำให้การใช้ทรัพยากรแบบล้างผลาญลดลง คงไว้ซึ่ง การเลี้ยงชีพแบบพึ่งพิงธรรมชาติ ส่วนการสร้างเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกิ้ง จากการศึกษาพบว่า ในช่วงแรกเกิดจากชุมชนเกิดประสบปัญหาด้านการทรัพยากรทางทะเลขาดแคลนจึงมีแนวคิดในการจัดการสร้างธนาคารกิ้งขึ้นซึ่งเป็นรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ โดยผ่านการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน การแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนแบบพึ่งตนเอง และองค์กรภายนอกชุมชนเข้ามาสร้างการรวมกลุ่มอย่างมีรูปธรรมและเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเครือข่ายภายในชุมชน จากกิจกรรมทุกภาคส่วนทำให้เกิดกิจกรรมต่อยอดไปสู่การเกิดที่พักโฮมสเตย์และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำสำคัญ : อุตังลีปันมัทศรรยัใต้โคลนตม, พื้นที่การสร้างเครือข่ายทางสังคม

Abstract

The objective of this study was to investigate the social space construction of a Mantis Shrimp Bank Learning Center of Bakankhoe Community, Tambon Tanyong Po, Muang District, Satun Province. The data were collected through in-depth interviews with community leaders, committee members of the Mantis Shrimp Bank Learning Center, and Silver Mantis Shrimp catchers. The results of the study revealed that the fishery resource increased as a result of: awareness among youth and villagers who participated in a coastal conservation youth camp, coastal survey, going out to sea with fishermen, mangrove forest survey, and planting mangrove forest. These activities effectively raised awareness of

importance of natural resources and reduced overexploitation of the resources and maintained the nature-reliant occupation. Regarding the creation of a Silver Mantis Shrimp Bank Learning Center, it was found that initially it began from the time the community had to face problems when marine resources became scarce and people in the community, therefore, initiated a Mantis Shrimp Bank in the form of a learning network through their participation in developing activities, and solving problems with a self-reliance concept. Then organizations outside the community came in to concretely create a group and took part as a driving force in the community. The activities conducted by all sectors in the community were extended leading to homestay business and ecotourism in the area.

Keywords: *Udangrepan miracle under the mud, space creation of social networks*

บทนำ

พื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ของไทย เป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด ของประเทศไทย ประกอบไปด้วยระบบนิเวศ ทางทะเลที่มีความหลากหลาย ทางชีวภาพ ตั้งแต่ป่าชายเลน ป่าชายหาด หญ้าทะเล ปะการัง กองหิน และ พืชพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด เป็นบ่อเกิดทรัพยากรสัตว์น้ำ และพันธุ์พืชที่มีคุณค่าอย่างมหาศาลต่อมวลมนุษยชาติ (สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้, 2545)

ทะเลและทรัพยากรชายฝั่งของไทยในปัจจุบันเสื่อมโทรมและเริ่มก่อตัวอยู่ในขั้นวิกฤต มากตั้งแต่ประเทศไทยได้ก้าวเข้าไปสู่ความทันสมัย มีการปรับเปลี่ยนการพัฒนาไปสู่ระบบอุตสาหกรรมมากขึ้นซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เริ่มมีการเร่งใช้ทรัพยากร เปิดโอกาสให้ธุรกิจเอกชนเข้าครอบครองการใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ นโยบายการพัฒนาประเทศได้ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตจากความพอเพียงสู่การผลิตเพื่อการค้า เกิดการบุกรุกทำลายทรัพยากรชายฝั่งอย่างรวดเร็ว ทั้งป่าชายเลน ปะการัง หญ้าทะเล และหินกองได้นำถูกทำลาย การทำประมงแบบล้นเกิน (overuses) มีผลให้ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรมส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำร่อยหรอ ด้วยเครื่องมือประมงที่ทำลายล้างประเภทต่าง ๆ ได้แก่ อวนรุน อวนลาก เรือปั่นไฟจับปลากะตัก ระเบิด ยาเบื่อ เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่เครื่องมือบางชนิดผิดกฎหมาย กรมประมงมีระเบียบบังคับการทำประมง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุม แต่ก็ยังมีส่วนลักลอบทำอยู่เรื่อย ๆ อีกทั้ง โครงการพัฒนาของรัฐ เช่น สะพาน ท่าเทียบเรือปากบาราที่กำลังจะเกิดขึ้น ล้วนแล้วก่อให้เกิดการทำลายความสมบูรณ์ของทะเล และทรัพยากรชายฝั่งอย่างรุนแรง นอกจากเรื่องของเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีรูปแบบการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านการเมือง วัฒนธรรม รวมทั้งกระบวนการทางด้านความคิดและความหลากหลายในการ แสวงหาในความอยากรู้ อยากเห็น ทำให้คนในชุมชนลี้ภัยวิถีชีวิต ของผู้คนในท้องถิ่น ค่านิยม แนวคิดและการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีเอกลักษณ์ดั้งเดิม

เมื่อการเลี้ยงชีพประสบความอึดอัดขัดสน ยิ่งขึ้นทุกวัน ทำให้อยู่ในสภาวะขาดแคลน ชุมชนประมงจึงมีการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อความอยู่รอด มีชุมชนหลาย ๆ แห่งได้มีเส้นทางการปรับตัว เข้าสู่พื้นที่ทำมาหากินตามธรรมชาติ และดิ้นรนเพื่อแก้ปัญหาปากท้องของตน การต่อสู้เหล่านี้ เริ่มแรก จะเป็นไปในระดับชุมชน ซึ่งมีการร้องเรียนต่อรัฐ การขับไล่ผู้ทำการประมง แบบล้างผลาญ การประท้วง ภายหลัง เมื่อชุมชนเหล่านี้ได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน พบว่า ต่างก็มีปัญหาคล้ายคลึงกัน จึงเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มพลังในการต่อสู้ของตนให้เข้มแข็ง ยิ่งขึ้น เน้นที่แก้ปัญหาปากท้อง และปัญหาหนี้สินเบื้องต้น (โครงการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน, 2545) ที่ตั้งอยู่บนฐานของความคิด ความเชื่อ และการมีวัฒนธรรมร่วม โดยผ่านชุมชนของตนเอง ในรูปแบบการเกาะกลุ่ม เพื่อคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาบนเงื่อนไขธรรมชาติที่ต้องดำรงอยู่ร่วมกันและการจัดองค์กรทางสังคมในพื้นที่ได้มองเห็นทิศทางของความผูกพันในวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ เด่นชัดยิ่งขึ้น ก็คือ ได้เรียนรู้ และทำความเข้าใจ กับระบบ เครือข่ายทางสังคม ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นโลหิต ที่โยงใยชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อชุมชนชายทะเลทุกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนบาเก้นเคย ซึ่งอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลของจังหวัดสตูล ตั้งอยู่ทิศตะวันตก ติดชายฝั่งทะเลอันดามัน ลักษณะ หมู่บ้านเรียงตัวตามขอบชายฝั่งทะเล ทำให้คนแถวนี้อาชีพส่วนใหญ่ คือการทำประมงขนาดเล็ก เมื่อเกิดสภาวะขาดแคลนด้านทรัพยากรขึ้นมา ส่งผลให้ในกลุ่มมีแนวคิดสร้างเครือข่ายทางสังคมขึ้นมามากมายภายในชุมชน เช่น กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มจักรสาน พัดหมวก กลุ่มทำไซ อวนหยอง (เครื่องมือจับสัตว์น้ำ) กลุ่มแปรรูปกะปิ และธนาคารกั๋ง ทุกเครือข่ายเกิดขึ้นด้วยสาเหตุเดียวกันคือ ความอยู่รอดของปากท้อง

สำหรับเครือข่ายที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนบาเก้นเคย ทำให้บาเก้นเคยเป็นที่รู้จักทั่วประเทศ ซึ่งดูได้จากรายการทุ่งแสงตะวันที่ทำเรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก ส่วนรายการเส้นทางเศรษฐกิจคู่ชีพาตะลุย ที่นำเสนอจุดเด่น ในแต่ละพื้นที่ ที่ได้เข้ามาในชุมชนบาเก้นเคย เพื่อมาดำเนินรายการหมู่บ้านบาเก้นเคยโดยผ่านพื้นที่อู๊ดดงลิ้นมหัศจรรย์ใต้โคลนตม ความแปลกและยากแก่การพบเห็น ของวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของท้องถิ่นของชุมชนบาเก้นเคย คือ ธนาคารกั๋งซึ่งเป็นธนาคารกั๋งแห่งแรกในประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2549 เพื่อลดภาวะความขาดแคลน แต่สิ่งที่เป็นมนต์เสน่ห์ ที่แทรกตัวในบาเก้นเคย ก็คือเด็ก ๆ กลุ่มเล็ก ๆ ที่ตอนพลบค่ำ กับแสงสีทองที่สาดส่องมายังเบื้องล่างของโคลนตม กำลังยืนเหยียบโคลนตม อย่างสนุกสนานดูผิวเผินก็คงนึกว่าเป็นเด็ก ๆ ที่เล่นโคลนกันใต้น้ำ แต่ถ้าสังเกตสักพักก็จะได้ยินเสียงแห่ ร้อง ด้วยความดีใจของเด็ก ๆ สิ่งของเด็ก ๆ จับได้ตัวของมันคล้าย ๆ กุ้งแต่มีกระดอง ซึ่งชาวบ้านในแถบนั้นเรียกว่า “อู๊ดดงลิ้น” และนี่คงเป็นความมหัศจรรย์ใต้โคลนตมของหมู่บ้านบาเก้นเคยอย่างแท้จริง “กลุ่มเด็กย่านอู๊ดดงลิ้น” ได้สร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น ซึ่งเป็นสถานที่เดียว ที่ยังคงเหลือ ภูมิปัญญานี้ ในแถบชายฝั่งอันดามัน เครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกั๋งมีวิธีการดำเนินโครงการ คือ เมื่อชาวประมงและเครือข่ายเยาวชนกลุ่มย่านอู๊ดดงลิ้น หามาได้แล้วพบว่า ขนาดของอู๊ดดงลิ้น ไม่ได้ขนาดตามท้องตลาด กลุ่มเยาวชนจึงนำอู๊ดดงลิ้น ไปฝากไว้ที่ธนาคารกั๋ง เมื่ออู๊ดดงลิ้นขนาดตัวได้ขนาดตามต้องการ ก็สามารถนำอู๊ดดงลิ้น ไปขาย เพื่อนำเงินไป

จนเจือ ครอบครัวยุคต่อมาศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกักเป็นแหล่งการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน เยาวชน และ ชุมชนต่าง ๆ เพื่อเข้ามาศึกษาดูงาน และ ศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนบ้านกันเคย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัย เกิดคำถามว่า อุดงดีปิ่น ที่อยู่ภายใต้โคลนตม ทำให้เกิดความมหัศจรรย์ ถึงกับเป็นพื้นที่ การสร้างเครือข่ายทางสังคมในภาวะความขาดแคลนได้อย่างไร ซึ่งองค์ความรู้จากพื้นที่อุดงดีปิ่น ผลิผลเผยให้เห็นถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปฏิบัติการผ่านชีวิตประจำวัน และยังเชื่อมโยงให้เห็น เครือข่ายทางสังคม วิธีการ กระบวนการ และการช่วยเหลือเกื้อกูลภายในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นการประยุกต์ใช้ข้อมูลเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มชุมชน และเชื่อมโยงไปสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักโฮมสเตย์ภายในศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกัก ทำให้ชุมชนแห่งนี้ก้าวล้ำไปอีกขั้น ในการนำพาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งในความหลากหลายกิจกรรมภายในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกักของชุมชนบ้านกันเคย ผ่านพื้นที่อุดงดีปิ่น
2. เพื่อศึกษาวิธีการตั้งเครือข่ายทางสังคมผ่านศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกักของชุมชนบ้านกันเคย ผ่านพื้นที่อุดงดีปิ่น
3. เพื่อศึกษาผลการจัดตั้งเครือข่ายทางสังคมผ่านศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกักของชุมชนบ้านกันเคย ผ่านพื้นที่อุดงดีปิ่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง อุดงดีปิ่น มหัศจรรย์ใต้โคลนตม : พื้นที่การสร้างเครือข่ายทางสังคม ของชุมชนบ้านกันเคย จังหวัดสตูล เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ที่ชัดเจน และรอบด้าน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเรียนรู้พื้นที่การสร้างเครือข่ายทางสังคม ของชุมชนบ้านกันเคย ในภาวะขาดแคลน ในเส้นทางอุดงดีปิ่น โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชนบ้านกันเคย ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เนื่องจากเป็นแหล่งการทำประมงพื้นบ้านที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสตูล ความน่าสนใจของประมงพื้นบ้าน คือ มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม โดยผ่านพื้นที่ อุดงดีปิ่น มีกลุ่มเยาวชนกลุ่มหนึ่งได้มีการรวมตัวกัน ลูกขึ้นมาย่าอุดงดีปิ่น เพื่อช่วยหารายได้เสริมให้กับทางบ้าน ในภาวะขาดแคลน ทรัพยากร การสร้างเครือข่ายที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างชาวบ้าน ญาติ เพื่อน พี่น้อง รวมทั้งบุคคลภายนอก ที่เข้ามาช่วยกันสร้างเครือข่าย ในพื้นที่ ผ่านปฏิบัติการประจำวัน ของคนในชุมชนบ้านกันเคย จนเกิดศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกัก ซึ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เพื่อได้

ศึกษาแนวคิด วิธีการ กระบวนการ คนต้นคิด ในการจัดการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน รวมทั้งการเชื่อมโยงไปสู่โฮมสเตย์ แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่

ผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล เป็น 2 กลุ่ม คือ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เยาวชน ย่าอู๋ดงรีปัน ผู้นำชุมชน กรรมการศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกึ่งและสำนักงานฟื้นฟูเกษตรกร จังหวัดสตูล โดยผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครือข่ายทางสังคมศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกึ่ง

ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ในชุมชนบาคันเคย เพื่อศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชาวบ้านบาคันเคย และสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกึ่งในมุมมองทั่วไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. **การสังเกต** ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยที่ผู้วิจัยเข้าไปร่วมกิจกรรมในเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และรับรู้ความรู้สึกในการร่วมกันทำกิจกรรม นอกจากเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมธนาคารกึ่งแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมศึกษาจากการสังเกตสภาพภูมิทัศน์ สังเกตจากกลุ่มเยาวชนที่ย่าอู๋ดงรีปัน ซึ่งผู้วิจัยต้องการหาคำตอบว่า พื้นที่ปฏิบัติการประจำวันของกลุ่มเยาวชนย่าอู๋ดงรีปัน มีวิธีการนำอู๋ดงรีปันขึ้นมาจากโคลนตมด้วยวิธีการใด และอะไรเป็นจุดประกายที่จะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกึ่งและเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

2. **แบบสัมภาษณ์ เจาะลึก** โดยใช้แนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีประเด็นที่เกี่ยวกับสาเหตุ และวิธีการ ที่มา ในการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน โดยการนำวิธีการและกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ในการรวมกลุ่มโดยผ่านพื้นที่ ปฏิบัติการประจำวัน ในการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนย่าอู๋ดงรีปัน การปฏิสัมพันธ์เชื่อมต่อไป จนถึง ศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกึ่งและเชื่อมโยงไปสู่ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง ได้แก่

1. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่ หนังสือ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนบาคันเคย ได้แก่ ประวัติชุมชนบาคันเคย บริเวณที่ตั้งลักษณะกระบวนการ การรวมกลุ่มธนาคารกึ่ง การจัดตั้งเครือข่ายทางสังคม และวัตถุประสงค์ของการนำพื้นที่ ปฏิบัติการประจำวัน มาเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของพื้นที่อู๋ดงรีปัน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการดังนี้

2.1 การสังเกตโดยผู้วิจัยสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยที่ผู้วิจัยเข้าไปร่วมกิจกรรม ใน

เครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกั๊ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และรับรู้ความรู้สึก ในการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้เข้าใจวิธีคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวบ้าน ที่ต่อสู้กับภาวะขาดแคลนของทรัพยากรประมง

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยสังเกตจากสภาพภูมิณีเวศของชุมชนบกกั๊นเคย การย้ากั๊งของเยาวชน วิถีชีวิตของชาวประมง การจับกั๊ง การปล่อยกั๊ง การค้าขายกั๊ง การจัดตั้งโฮมสเตย์ และสภาพทรัพยากรประมงบริเวณบ้านบกกั๊นเคย

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้วิจัย สัมภาษณ์ตามประเด็นของการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ให้ข้อมูลรองเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการรวมกลุ่มย้าอุงดัลลิบัน การปฏิสัมพันธ์เชื่อมต่อไป จนถึง การรวมกลุ่มธนาคารกั๊ง และต่อยอดไปสู่การเกิดโฮมสเตย์ภายในชุมชน

การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล โดยมีรายละเอียดในแต่ละกระบวนการ คือ การตรวจสอบข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการเข้าไปสังเกต และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และข้อมูลรอง ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า ของ สุกางค์ จันทวานิช (2547) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบด้านความถูกต้อง ของข้อมูลว่า เมื่อต่างเวลากัน ต่างสถานที่กัน และผู้ให้ข้อมูลต่างกันหรือการได้ข้อมูลต่างกันแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาทบทวนควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในภาคสนาม นำมาจัดหมวดหมู่ ดีความ ถอดรหัสและนำเสนอโดยการพรรณนา

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการรวบรวม ข้อมูล การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Go-along in-depth interview) ซึ่งมีความยืดหยุ่น และสร้างความเป็นมิตร ระหว่างผู้สัมภาษณ์ และผู้วิจัยได้เป็นอย่างดีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจะใช้รูปแบบการสนทนา อย่างไม่เป็นทางการและเข้าสู่ชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กับชาวบ้านในหมู่บ้าน ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กรรมการธนาคารกั๊ง เด็กย้ากั๊ง ตลอดจนการลงพื้นที่เข้าร่วมสังเกตใน

กิจกรรมของชาวบ้านในชุมชน และจากผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถสรุปผลข้อมูลได้ดังนี้

1. สาเหตุการจัดตั้งพื้นที่การสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกั๊งของชุมชนบกกั๊นเคยได้ก่อตั้งเริ่มแรกเกิดจากทรัพยากรทางทะเลเสื่อมโทรม และร่อยหรอลง ซึ่งเกิดจากการใช้ทรัพยากรมากเกินไป ชาวประมงพื้นบ้านเข้ามาทำประมงในบริเวณทะเลหน้าบ้านไม่ต่ำกว่า 1,500 ลำ ไม่ใช่เพียงแต่ชาวประมงในบกกั๊นเคยเท่านั้น ยังมีชาวประมงรอบ ๆ ตำบลใกล้เคียง คือ ตำบลเกาะสาหร่าย ตำบลปูลู ตำบลเจ๊ะบิลัง รวมถึงตำบลท่ามะลัง ซึ่งยังไม่รวมเรือประมงพาณิชย์

ขนาดใหญ่ทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ก็ยังเข้ามาทำกิน ซึ่งสถานการณ์ในขณะนี้ได้ก่อตัวให้เกิดปัญหา ทรัพยากรตามธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดมีไม่พอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นทุกวี่ทุกวัน และปัญหาการทำประมงที่มี การละเมิดกฎหมาย โดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย เช่น อวนลาก อวนรุนจนกลายเป็นปัญหาซึ่งมีผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ สิ่งเหล่านี้เป็นจุดประกายให้ชาวบ้าน ออกเรือสำรวจ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล และร่วมกันเป็นหูเป็นตาในการสอดส่องผู้ทำประมงผิดประเภท เพื่อสำรวจหม้อข้าวหม้อแกงของตนเอง ซึ่งเปรียบเสมือนธนาคารแห่งชีวิตที่หล่อเลี้ยงชาวประมงพื้นบ้าน แห่งหมู่บ้านปากกันเคยแห่งนี้ และนี่ก็เป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกิ้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กัจจเรช ศรีวิสัย 2551) ที่ได้ศึกษาเรื่องเครือข่ายทางสังคมในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ของลุ่มน้ำแม่เลาะ ตำบลสะลวง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาปัจจัยสาเหตุ และกระบวนการ การสร้างเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องมาจากสาเหตุ การบุกรุกทำลายป่า และเกิดการแย่งชิงทรัพยากรกับชุมชนใกล้เคียง

2. วิธีการจัดตั้งพื้นที่การสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกิ้งของชุมชนปากกันเคย จากการศึกษาพบว่าการสร้างเครือข่ายมีพัฒนาการจากเครือข่ายระดับคน – คน ไปสู่คน – กลุ่ม และ กลุ่ม – กลุ่ม ไปสอดคล้องกับงานวิจัย การสร้างเครือข่ายของ (วิมลลักษณ์ ชูชาติ 2540,198) ได้นำเสนอรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จพื้นที่การสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้ กิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นใน ช่วงแรกซึ่ง เครือข่ายนี้เกิดขึ้น คือ การก่อตัวเริ่มจากการสร้างผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากภายในและภายนอกชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายต่าง ๆ ให้เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งเมื่อชุมชนปากกันเคยพบกับปัญหา ชุมชนสามารถพัฒนาการแก้ไขปัญหาของชุมชน ของตนได้ ทำให้ชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงเข้ามาศึกษาเรียนรู้ และนำรูปแบบ และวิธีการไปประยุกต์ ใ้กับชุมชนของตนเอง ส่วนต่อมาได้มีการขยายและเชื่อมประสานเน้นการสร้างการรวมกลุ่มให้เกิดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีกองทุนสำนักงานพื้นที่พิเศษตรกร จังหวัดสตูลเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ พัฒนามาจากฐานความรู้เดิม และสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่บวกกับวิทยาการสมัยใหม่ ก็คือ การย่ำกั้งของเยาวชน ชุมชนปากกันเคยที่เป็นจุดเริ่มต้นในการจุดประกายศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกิ้ง และร่วมกันแก้ปัญหา ตลอดจนมีการขยายพื้นที่เครือข่ายที่สนับสนุน ปรับเปลี่ยน เป็นเครือข่ายการจัดตั้ง ซึ่งได้สอดคล้องกับ(สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2540) รูปแบบนี้เกิดจากองค์กรพัฒนาต้องการขยายพื้นที่ปฏิบัติงานของตนเอง จะใช้ชุมชนเดิมที่มีประสบการณ์ และบทเรียนในกระบวนการพัฒนา แล้วเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับชุมชน ที่องค์กรพัฒนาเข้าไปดำเนินงานใหม่ ๆ และองค์กรภายนอกชุมชนเข้ามาสร้างการรวมกลุ่มอย่างมีรูปธรรม

3. ผลของการจัดตั้งเครือข่ายทางสังคมผ่านศูนย์การเรียนรู้ธนาคารกึ่งของชุมชนบักกันเคย ทำให้ทรัพยากรประมงเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการที่เยาวชนและชาวบ้านตระหนักและได้เข้าร่วมกิจกรรม ค่ายเยาวชนอนุรักษ์ชายฝั่ง ค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การร่วมป้องกันปราบปรามประมงผิดกฎหมาย แนวชายฝั่งทะเลหน้าบ้าน การศึกษาชุมชนและสำรวจทรัพยากรชายฝั่ง มีการร่วมออกทะเลกับชาวประมง การสำรวจป่าชายเลน และร่วมกันปลูกป่าชายเลน การถอดบทเรียนบริหารจัดการองค์กร การจัดการทำแผนแม่บทชุมชน การพัฒนากลุ่มแม่บ้าน ซึ่งจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างจิตสำนึกได้เป็นอย่างดี ทำให้การใช้ทรัพยากรแบบล้างผลาญลดลง คงเหลือไว้ในการเลี้ยงชีพแบบพึ่งพิงธรรมชาติ จะใช้ชุมชนเดิมที่มีประสบการณ์ และบทเรียนในกระบวนการพัฒนา แล้วเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับชุมชน ที่องค์กรพัฒนาเข้าไปดำเนินงานใหม่ ๆ และองค์กรภายนอกชุมชนเข้ามาสร้างการรวมกลุ่มอย่างมีรูปธรรมและเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเครือข่ายภายในชุมชน จากกิจกรรมทุกภาคส่วนทำให้เกิดกิจกรรมต่อยอดไปสู่การเกิดที่พักโฮมสเตย์และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสรุปข้อมูลจากการวิจัยในทุกประเด็นที่กำหนดไว้ และอภิปรายผลทำให้ได้รับรู้ว่า ชุมชนบักกันเคยได้เกิดเครือข่ายขึ้นในรูปแบบ เครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เครือข่ายขาดความต่อเนื่องและพลัง ฉะนั้นองค์กรภายนอกที่เข้าไปร่วมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเครือข่ายจำเป็นต้องมีการวางแผนระยะยาวที่ดำรงรักษาเครือข่ายนี้เพื่อเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป ตลอดจนมีข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบเครือข่าย ในการถ่ายทอดเสียงสู่สังคมภายนอก ส่วนข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรจะศึกษาในเรื่องการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ระบบกรรมสิทธิ์ เพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจในระบบกรรมสิทธิ์ระหว่างคน และแหล่งทรัพยากร ว่าควรจะใช้ร่วมกันอย่างไร เพื่อลดความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพนับว่าเป็นความท้าทายใหม่ในช่วงชีวิตหนึ่งของผู้วิจัย ความยากและท้าทายในการเข้าหากลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการลงพื้นที่ภาคสนาม จากการนั่งเรือเพื่อสัมผัสชีวิตของชาวประมง ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการทำการประมง ได้ทดลองยกไซ ซึ่งได้สร้างความตื่นเต้นให้กับผู้วิจัยไม่น้อย อีกทั้งกลุ่มเด็กย่ำกั้งที่แสดงวิธีการย่ำกั้งที่ดูเหมือนจะง่าย แต่กลับยากสำหรับผู้ที่ไม่มีความชำนาญ เพราะอาชีพประมงพื้นบ้านถือได้ว่าเป็นอาชีพที่ใช้โชคเข้าช่วยและอีกนัยหนึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบคุณโชคที่นำพาผู้วิจัยพบกับความมหัศจรรย์ของวิถีชีวิตที่ตื่นตาตื่นใจของวิถีชีวิตของชาวบักกันเคย ทุกท่านที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ขอขอบคุณ กำนัน อติริส และทีมกรรมการธนาคารกึ่ง ที่คอยให้ข้อมูล เปิดทางเข้าสู่แหล่งข้อมูลกลุ่มเด็กย่ำกั้ง กับวิถีที่ยากแก่การพบเห็น ขอขอบคุณหัวหน้าสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดสตูล คุณนิธิตา บินดำมะ

หง ที่จุดประกายในการตั้งชื่อวิจัย อุดงศ์ปิ่นมัทศกรย์โตโคลนตม ที่โยงโยไปสู่ความสงสัยและหาคำตอบในความสำเร็จ ณ ระดับหนึ่ง ในการสร้างเครือข่ายทางสังคม

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกตุวาท บุญปรากฏ ซึ่งเปรียบเสมือนเข็มทิศที่คอยชี้ทางไปสู่ผืนผืนเส้นทางแห่งความสำเร็จ ในยามที่ผู้วิจัยหลงทาง ขัดเกลา และสละเวลาให้คำปรึกษากับผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่อาจารย์เป็นที่ปรึกษา

ขอขอบคุณ กำลังใจอันยิ่งใหญ่ของคนตระกูล มะเห ขอขอบคุณเจ๊ชวาท และแม่เส้าะ และน้องสาวตัวดี รัตนาที่คอยเคียงข้างในยามที่ท้อแท้และร่วมเป็นแรงผลักดันและสนับสนุนผู้วิจัยในทุกด้าน ขอขอบคุณครอบครัวตระกูล ศิลปโรจนพานิช ที่คอยถามไถ่ เป็นห่วงเป็นใย น้องเจิน (น้องเล็ก) กะปิ๊ป และที่ขาดไม่ได้เลย ก็คือ พี่หนึ่งสามีที่รัก ปลอบประโลมในยามทุกข์ ให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา

ขอบคุณเพื่อน ๆ ที่คอยเคียงข้างให้คำปรึกษา ไรหนับ ป.ตรี สาว ป.ตรี ที่ช่วยหาข้อมูล ขอขอบคุณสำหรับน้องยุ้ย น้องแจ้วแจ้ว และนายที่เป็นเพื่อนในยามเก็บข้อมูล พี่มาท และตาลตาล ที่คอยเอื้ออำนวยความสะดวกในหลักสูตร

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร.อุทิศ สังขรัตน์ ที่เป็นประธานสอบ ดร.สุรพงษ์ ยัมละมัย ที่ช่วยขมวดประเด็นและเก็บรายละเอียดงานจนลุล่วงไปด้วยดีและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยชิ้นนี้คงจะได้ประโยชน์กับผู้อ่านในอีกแง่มุมหนึ่งของการสร้างเครือข่ายทางสังคม

บรรณานุกรม

- กำจรเดช ศรีวิสัย.(2551).เครือข่ายทางสังคมในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของกลุ่มน้ำเลาะ ตำบลสะลวง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ . วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้. (2545). การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน : กรณีศึกษาจากชุมชนชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้. โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ภาคใต้.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2543). การบริหารพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, โครงการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรภาครัฐในแนวทางการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เซ็นจูรี 21.
- ชินสัคค สุวรรณอภัย. (2549). เครือข่ายทางสังคม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สุภางค์ จันทวานิช. (2547). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมาพันธ์ชาวประมงภาคใต้. (2545). องค์การประชาชนระดับรากหญ้าและข้อเสนอทางนโยบายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง. หน้า 9 . โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้.

การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำใน โครงการอาคารอัดน้ำหนองคูว่า จังหวัดพัทลุง

The Participation for Water Users Group in Nongkoowow Water Pressure Tower Project in Phatthalung Province

พัฒนิตา วิเศษสินธุ์

นักศึกษาปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำ และเปรียบเทียบความแตกต่างของประชากรในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูว่า จังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ กลุ่มผู้ใช้น้ำที่ได้ประโยชน์จากน้ำในโครงการฯ จำนวน 336 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมอาร์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการทดสอบเอฟ แล้วทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของดุกี

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูว่า จังหวัดพัทลุง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งมีส่วนร่วมด้านการปรึกษาหารือ ด้านการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการประสานงานและดำเนินการ และด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำที่แตกต่างกันในด้านเพศ การศึกษา และอายุ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้านที่ไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มผู้ใช้น้ำที่แตกต่างกันในด้านศาสนา และรายได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่มผู้ใช้น้ำที่สถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการรับผลประโยชน์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้พื้นที่ที่ได้รับน้ำชลประทานต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการวางแผนและตัดสินใจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ, อาคารอัดน้ำหนองคูว่า

Abstract

The objectives of this study were to investigate the level of participation in the management of a group of water users and compare the differences of participation in the management of the group of water users in Nongkoowow Water Pressure Tower Project in Phatthalung Province. The subjects of this study were 336 water users in the project. The data were collected using a questionnaire and analyzed with the R program to determine the

mean and standard deviation and perform the t-test and the f-test. The difference between each pair of means was tested with Tukey's test.

The results of the study revealed that the overall participatory management of the group of water users in Nongkoowow Water Pressure Tower Project in Phatthalung Province was at a moderate level. The level of management participation in each of the following aspects was also at a moderate level: consultation and discussion, planning and decision-making, coordination and operations, and benefit gains. Water users with different gender, educational level and age were not different in the four aspects of participatory management. However, water users who were different in religion and income were different in management participation in the four aspects of participatory management and the difference was statistically significant. Water users with different marital status were statistically different in their management participation in terms of benefit gains, and water users in different areas of irrigation water were significantly different in their management participation in terms of planning and decision-making.

Keywords: Participation for water user groups, Nongkoowow Water Pressure Tower Project in Phatthalung

บทนำ

ปัจจุบันการดำเนินการใดภายใต้กิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐที่กระทำแก่ประชาชนหรือชุมชนจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทหรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นอย่างเปิดเผย กว้าง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ระบุว่าประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในด้านความคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในกิจกรรมของรัฐที่เกี่ยวข้องกับประชาชน (กรมชลประทาน, 2552) จึงก่อให้เกิดการเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามาบทบาท มีส่วนร่วมในกิจกรรมของทางภาครัฐมากขึ้น ซึ่งในหลายประเทศต่างให้ความสำคัญต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะนำมาซึ่งการระดมทางความคิดและนำมาสู่รูปแบบของการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน (มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ, 2554)

ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้อง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาทั้งส่วนการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางผลประโยชน์อย่างแท้จริง โดยอยู่บนพื้นฐานของความอิสระทางความคิด พร้อมมีความรู้ความสามารถในการกระทำดังกล่าวด้วยความเต็มใจ ซึ่งสอดคล้อง

กับการให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยกรมชลประทาน (2552) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและเพื่อให้เกิดการพัฒนา นโยบายและบริการสาธารณะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและสนองความต้องการประชาชนมากขึ้น โดยเน้นที่กระบวนการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจของรัฐ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสเรียนรู้ทำความเข้าใจประเด็นนโยบายสาธารณะร่วมกัน เพื่อแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุด ทุกฝ่ายยอมรับมากที่สุด ทั้งนี้กระบวนการที่นำประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ร่วมกันหาทางออกสำหรับแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางที่สันติเป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐจะดำเนินการ

เช่นเดียวกับกรมชลประทานซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำ ได้ดำเนินงานในการจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำโดยนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management : PIM) เข้ามาดำเนินการตามที่พระราชบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้กำหนดไว้ ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าว คือ การจัดการทางชลประทานในโครงการต่าง ๆ ในด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ตัวแทนของกลุ่มผู้ใช้น้ำกับเจ้าหน้าที่ชลประทานร่วมกันดำเนินการ ทั้งนี้ควรมีตัวแทนจากองค์กรท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมดำเนินการ (กรมชลประทาน 2550) เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและยังเป็นการร่วมดำเนินงานในแบบบูรณาการ การนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมมาใช้ในงานชลประทานนับเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการการชลประทานทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยยุทธศาสตร์นี้ได้อำนวยประโยชน์ในด้านการปรับปรุง การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์ในระบบชลประทานที่เน้นการพัฒนาองค์กรของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชลประทานโดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการบริหารจัดการชลประทานโดย ให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วม ดังนี้ สร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของโครงการชลประทาน ปรับปรุงระบบการส่งน้ำและการบำรุงรักษาของโครงการ ความเป็นธรรมในการกระจายน้ำ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและประหยัด กระตุ้นให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารจัดการชลประทานเพื่อกำหนดระยะเวลาการรับน้ำและความถี่ของการรับน้ำตามความต้องการใช้น้ำ เพิ่มผลผลิตทางด้านการเกษตรโดยใช้น้ำให้น้อยที่สุด และลดความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้น้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมเข้ามาใช้นั้นก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเข้ามามีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการชลประทาน มีการปรับปรุงระบบการกระจายน้ำให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำได้ดี พร้อมได้รับน้ำจากโครงการได้

อย่างสะดวกและใช้งานได้นาน ช่วยลดภาระหน้าที่ของรัฐที่ต้องเข้ามาบริหารจัดการระบบชลประทานเพียงฝ่ายเดียวทั้งในด้านการปรับปรุงและซ่อมแซม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำที่ได้มีส่วนร่วมและสามารถช่วยเหลือตนเอง สามารถเจรจาเพื่อหาข้อยุติข้อพิพาทด้านชลประทานได้อย่างเร็วเนื่องจากการรวมกลุ่มของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ส่งเสริมให้มีการส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ดี พร้อมก่อให้เกิดรูปธรรมในการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเนื่องจากมีกฎ ระดับข้อบังคับที่ชัดเจน ส่งเสริมให้มีการส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ดีพร้อมทั้งมีระบบชลประทานที่ยั่งยืน ทั้งนี้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมจะไม่สามารถดำเนินการได้ตั้งวัตถุประสงค์ที่วางไว้หากขาดปัจจัยสำคัญ คือ ความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ เมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นมาแล้วย่อมต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ดี การมีสมาชิกในกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ เข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดการบริหารจัดการที่เกิดผลสัมฤทธิ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

จากการนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม เข้ามาใช้ในกิจกรรมของกรมชลประทาน ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ” โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูวาว จังหวัดพัทลุง เนื่องจาก โครงการอาคารอัดน้ำหนองคูวาว จังหวัดพัทลุง เป็นโครงการชลประทานขนาดเล็กที่ได้รับเงินสนับสนุนในการดำเนินการก่อสร้างจากทางรัฐบาล เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งน้ำแก่ประชาชนสำหรับกิจกรรมทางการเกษตรเป็นหลัก และเพื่อการอุปโภค บริโภค ตามลำดับ โดยเริ่มดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 และก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2553 ซึ่งเกิดจากการประชาชนในพื้นที่ได้ขอความอนุเคราะห์ให้ทางกรมชลประทานจัดหาแหล่งน้ำเพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งแก่ประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากน้ำที่ใช้ในการดำรงชีพและการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่มีเพียงแหล่งน้ำตามธรรมชาติและน้ำฝนเท่านั้น อีกทั้งตัวโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูวาว จังหวัดพัทลุง ยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นโครงการชลประทานขนาดเล็กดีเด่น จากโครงการ 1 จังหวัด 1 โครงการ ภายใต้โครงการปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ประจำปีงบประมาณ 2553 จากโครงการชลประทานจังหวัดพัทลุง ที่ได้คัดเลือกจากโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง (สำนักงานก่อสร้าง 32 สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง 2553) ในการศึกษาจะทำการศึกษาจากประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 ตำบลหารเทา และหมู่ที่ 9 ตำบลดอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ที่เป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำโดยตรงจากโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูวาว จังหวัดพัทลุง เกี่ยวกับรูปแบบ บทบาทและระดับของการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่มีต่อส่วนรวมในด้านการปรึกษาหารือ การวางแผน การดำเนินการ และการร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่โครงการอาคารอัดน้ำหนองคูวาว จังหวัดพัทลุง
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของประชากรในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่โครงการอาคารอัดน้ำหนองคูวาว จังหวัดพัทลุง

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการศึกษาข้อมูลภาคสนามและศึกษาข้อมูลทางเอกสาร

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ใช้กลุ่มตัวอย่างแบบไม่เจาะจงที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 ตำบลหารเทา และหมู่ที่ 9 ตำบลดอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ซึ่งได้รับประโยชน์จากน้ำในโครงการอาคารอัดน้ำหนองคว่าง จังหวัดพัทลุง โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 336 คน ซึ่งคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ยามาเน (Yamane Taro 1967) และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นให้ได้สัดส่วน ซึ่งแยกออกเป็นแต่ละหมู่บ้าน หากหมู่บ้านใดมีประชาชนจำนวนมากก็จะมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก

ตารางที่ 1: แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
หมู่ 3 ตำบลหารเทา	1,132	182
หมู่ 6 ตำบลหารเทา	730	117
หมู่ 9 ตำบลดอนประดู่	234	38
รวม	2,096	336

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งลักษณะคำถามปลายเปิดและปลายปิด โดยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ลักษณะคำถามของแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในด้านการปรึกษาหารือ ด้านการวางแผนและตัดสินใจด้านการประสานงานและดำเนินการ และด้านการรับผลประโยชน์

ส่วนที่ 3 ลักษณะคำถามแบบปลายเปิดให้กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขพร้อมข้อเสนอแนะ

3. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมอาร์ สถิติที่ใช้ในการประมวลผล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการทดสอบเอฟ แล้วทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของตุกีย

4. เกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถาม ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ซึ่งในคำถามแต่ละข้อจะมีให้เลือก 5 อันดับ คือ

5 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายของระดับค่าเฉลี่ยยึดหลักเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (1970)

คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากที่สุด จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 53.37 มีอายุระหว่าง 40-50 ปี สูงที่สุด การศึกษาระดับประถมศึกษาสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 48.21 รายได้เฉลี่ยเท่ากับ 5,767.86 บาท ต่อเดือน และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 54.46 (ดังแสดงในตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากร

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(n=336)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	180	53.57
หญิง	156	46.43
อายุ		
ต่ำกว่า 40 ปี	85	25.30
40-50 ปี	166	49.40
50 ปีขึ้นไป	85	25.30
$\bar{X} = 45.84$ S.D.= 8.19 Max = 75 Min = 18		
สถานภาพ		
โสด/ หม้าย/หย่าร้าง	34	10.12
สมรส	302	89.88
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	162	48.21
มัธยมศึกษาตอนต้น	127	37.80
มัธยมศึกษาตอนปลาย/อนุปริญญา	47	13.99

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากร (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(n=336)	ร้อยละ
ศาสนา		
พุทธ	183	54.46
อิสลาม	153	45.56
ที่ดินของท่านได้รับการจัดสรรน้ำ		
เพียงพอ	216	64.29
ไม่เพียงพอ	120	35.71
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,100 บาท	107	31.85
5,100 – 6,300 บาท	131	38.99
มากกว่า 6,300 บาท	98	29.17
$\bar{X} = 5,767.86$ S.D.= 1,118.89 Max = 10,000 Min = 3,000		
ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานจากแหล่งข้อมูลใด		
เสียงตามสายชุมชน	77	22.92
ผู้นำชุมชน/เพื่อนบ้าน	251	74.70
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	8	2.38
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,100 บาท	107	31.85
5,100 – 6,300 บาท	131	38.99
มากกว่า 6,300 บาท	98	29.17
$\bar{X} = 5,767.86$ S.D.= 1,118.89 Max = 10,000 Min = 3,000		
ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานจากแหล่งข้อมูลใด		
เสียงตามสายชุมชน	77	22.92
ผู้นำชุมชน/เพื่อนบ้าน	251	74.70
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	8	2.38

ตารางที่ 3: แสดงระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูว่า จังหวัดพัทลุง ในภาพรวม

การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับของการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมด้านการปรึกษาหารือ	2.65	0.38	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและตัดสินใจ	2.68	0.40	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมด้านการประสานงานและดำเนินการ	2.70	0.38	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	2.80	0.35	ปานกลาง
รวม	2.71	0.31	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในโครงการอาคารอัดน้ำหนองคู ว่าว จังหวัดพัทลุง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้าน การปรึกษาหารือ ด้านการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการประสานงานและดำเนินการ และด้านการรับ ผลประโยชน์ที่อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยการมีส่วนร่วมด้านการรับประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูง ที่สุดที่ 2.80 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.35

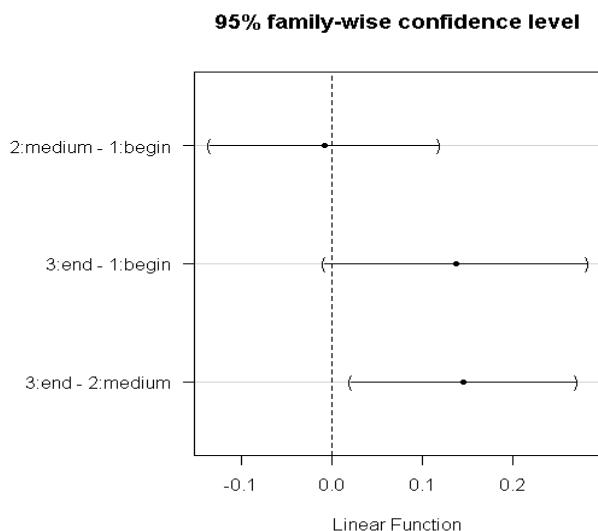
ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในโครงการอาคารอัด น้ำหนองคูว่าว จังหวัดพัทลุง ด้านการวางแผนและตัดสินใจ จำแนกตามพื้นที่ที่ได้รับน้ำชลประทาน

				t-test	
พื้นที่ที่ได้รับน้ำชลประทาน		$\bar{X}$	S.D.	n	
					value prob
ต้นน้ำ		2.65	0.40	82	4.11* .017
กลางน้ำ		2.65	0.42	168	
ปลายน้ำ		2.80	0.35	86	
p<.05	$SS_B = 1.31$	$MS_B = 0.65$			
	$SS_W = 53.01$	$SS_W = 0.16$			

จากตารางที่ 4 พบว่า การบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการอาคารอัด น้ำหนองคูว่าว จังหวัดพัทลุง ที่มีพื้นที่ที่ได้รับน้ำที่ต่างกันมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและตัดสินใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 : ความแตกต่างรายคู่ของการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการ อาคารอัดน้ำหนองคูว่าว จังหวัดพัทลุง ด้านการวางแผนและตัดสินใจ จำแนกตามพื้นที่ที่ได้รับน้ำ ชลประทาน

คู่ที่เปรียบเทียบ		ผลต่างค่าเฉลี่ย	ช่วงความเชื่อมั่น 95%	
			ขอบเขตล่าง	ขอบเขตบน
กลางน้ำ	ต้นน้ำ	-0.01	-0.13	0.12
ปลายน้ำ	ต้นน้ำ	0.14	-0.01	0.28
ปลายน้ำ	กลางน้ำ	0.15	0.02	0.27

จากตารางที่ 5 พบว่า ความแตกต่างรายคู่ของการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูวาว จังหวัดพัทลุง ที่มีพื้นที่ที่ได้รับน้ำชลประทานในช่วงปลายน้ำกับกลางน้ำมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและตัดสินใจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ มีส่วนร่วมด้านการวางแผนและตัดสินใจที่ไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูวาว จังหวัดพัทลุง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมด้านการปรึกษาหารือ ด้านการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการประสานงานและดำเนินการ และด้านการรับผลประโยชน์ที่อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่าสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางชลประทานได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง แต่ยังมีสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำบางคนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วมที่เพียงพอ จึงส่งผลทำให้ผลของการประเมินการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตจัดรูปที่ดิน ด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำ : ศึกษากรณีโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ของ จำเริญ โกมลวานิช (2553) และผลการศึกษาของ สุรัชย์ ถาวรวงศ์ (2549) ที่ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานขององค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 (หาดยาง) ที่พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

2. เพศ ศาสนา และรายได้ ที่แตกต่างกันส่งผลให้การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำทั้ง 4 ด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษา การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานต่อโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวนอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ของ วิเชียร พงษ์เมษา (2550) และ วีระยุทธ เชื้อนแก้ว (2542) ที่พบว่าระดับของการศึกษาที่ต่างกันไม่ได้ส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกันอย่างไร นอกจากนั้นการศึกษาของพันธศักดิ์ สัญฉกร (2553) ที่พบว่า เพศ ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

น้ำชลประทาน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า เพศ อายุ และระดับของการศึกษาไม่ใช่เครื่องมือในการชี้วัดว่าใครหรือบุคคลใด ต้องมีการศึกษาอยู่ในระดับไหน จึงจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชลประทานได้ เนื่องจากการส่วนร่วมนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาท เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระ ทั้งในส่วนของการแสดงออกทางความคิด ความสามารถ การกระทำ และการรับผลประโยชน์ เพื่อนำมาสู่การพัฒนาที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

3. สถานภาพ ที่ต่างกันทำให้การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำด้านการรับผลประโยชน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. พื้นที่ที่ได้รับน้ำชลประทานที่ต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำด้านการวางแผน และตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากหากพื้นที่ที่ได้รับน้ำชลประทานได้รับน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการย่อมส่งผลทำให้กลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่บริเวณนั้นไม่ยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพราะมองว่าการเข้ามามีส่วนร่วมไม่ได้ทำให้พวกเขามีน้ำใช้ที่เพียงพอต่อความต้องการ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรประชาสัมพันธ์พร้อมสร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ของโครงการ เพื่อก่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมที่ถูกต้อง

2. ควรส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งภายในองค์กรของกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อส่งเสริมการร่วมเป็นเจ้าของร่วมกันในสาธารณะสมบัติ และเพื่อก่อให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กันระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำภายในโครงการพร้อมสร้างความยั่งยืนขององค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำ เนื่องจากการก่อตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเน้นการพึ่งพาตนเองของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นหลักสำคัญ

3. ควรจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำและสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อระดมความคิดและเสริมสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำและพัฒนาองค์กรของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานให้ดียิ่งขึ้น

4. หน่วยงานท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้ความรู้ทางการเกษตรแก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมชลประทาน. 2550. รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายงบประมาณค่าใช้จ่ายการปรับปรุงระบบการจัดสรรน้ำ และพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549. กรุงเทพฯ: สำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ.
- _____. 2552. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: บม คัลเลอร์ โน้.
- จำเนียร โกมลวานิช. 2553. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตจัดรูปที่ดิน ด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำ : ศึกษากรณีโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- พันธ์ศักดิ์ สัญจร. 2553. การบริหารจัดการน้ำชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 3 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาห้วยหลวง อำเภอภูคด จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคม อย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ(มสช.). ชุดโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านสิทธิที่เชื่อมโยงกับสุขภาวะ. วิธีสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://ppvoice.thainhf.org> (สืบค้น 1 ธันวาคม 2554).
- วิเชียร พงษ์เมษา. 2550. การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำบังพวน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วีระยุทธ เชื้อนแก้ว. 2542. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำจากโครงการชลประทานแม่วัง-ก๊วลม. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานก่อสร้าง 32 สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง. 2553. เอกสารพิจารณาโครงการอาคารอัดน้ำหนองคูว่าว จังหวัดพัทลุง. สงขลา: สำนักงานก่อสร้าง 32 สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. 2552. หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance). วิธีสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.opdc.go.th> (สืบค้น 21 สิงหาคม 2554).
- สุรัชย์ ถาวรวงศ์. 2549. การศึกษาการดำเนินงานขององค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาบางพลวง: ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1(หาดยาง). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.

ภาษาอังกฤษ

- Best, J.W. 1981 .*Research in Education*. Englewood Cliffs. NJ. Prentice-Hall.
- Yamane, Taro. 1967. *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row.

“สวัสดิ์ค่ะ...ยินดีให้บริการ: อัตลักษณ์ของพนักงานหญิงในบริบท
งานบริการลูกค้ามือถือ”

รตانا ประสิทธิ์พงศ์

นักศึกษาระดับปริญญาโทบริหารธุรกิจ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

เมื่อโลกได้พัฒนาสู่ความทันสมัย บทบาทของผู้หญิงก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ผู้หญิงอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน พวกเธอได้นำพาตัวเองออกสู่โลกนอกบ้านและก้าวเข้าสู่พื้นที่ทางสังคม เพื่อเรียนรู้หาพื้นที่และสร้างพื้นที่ของผู้หญิงยุคสมัยใหม่ การต่อสู้ ต่อรอง และช่วงชิงความหมายของผู้หญิงมีส่วนช่วยผลักดันให้พวกเธอมีบทบาทบนพื้นที่สาธารณะมากยิ่งขึ้น แต่หากมองย้อนบนเส้นทางการทำงานจะพบว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่ทำงานในลักษณะงานบริการมากกว่างานบริหาร โดยมองว่า ผู้หญิงมักใส่ใจต่อรายละเอียดเล็กน้อยและอดทนต่องานที่มีความซ้ำซากจำเจ ในขณะที่ผู้ชายมีอำนาจเป็นใหญ่ในการตัดสินใจหรือบังคับบัญชา งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และการต่อรองตัวตนของพนักงานหญิง ภายใต้บริบทงานบริการลูกค้ามือถือ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาประเด็นดังกล่าว ในพื้นที่ศูนย์บริการลูกค้ามือถือแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี

จากการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ในการนำเสนอตัวตนของพนักงานหญิงในบริบทงานให้บริการลูกค้ายังคงอยู่ภายใต้โครงสร้างงานบริการที่ดี เห็นได้จาก คำพูด กริยา ท่าทาง หรือรูปแบบการนำเสนอบริการแก่ลูกค้า ต้องเป็นไปอย่างสุภาพ อ่อนน้อม อ่อนหวาน ให้เกียรติและเชิดชูลูกค้าเสมือนดังลูกค้าเป็นบุคคลที่ต้องให้ความสำคัญ ส่งผลให้พนักงานหญิงถูกปิดกั้นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ความสามารถในการกระทำการด้วยโครงสร้างการทำงาน แต่ในขณะเดียวกันพนักงานหญิงก็มีการต่อรองตัวตนกับโครงสร้างการทำงาน ที่คอยกำหนด กำกับ และกดทับให้พนักงานหญิงมีบทบาทเพียงกรอบงานที่วางไว้ โดยพนักงานหญิงมีรูปแบบการนำเสนอการให้บริการที่แตกต่างกันออกไป แสดงให้เห็นถึงความไม่ยอมจำนนติดอยู่กับโครงการทำงานหรือกรอบที่คอยกำกับไว้ พนักงานหญิงในการศึกษานี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ยอมจำนนติดกับโครงสร้าง และความสามารถเป็นผู้กระทำการต่อรองกับโครงสร้าง เพื่อช่วงชิงความหมายและปรับท่าทีของความสัมพันธ์ โดยการสร้างอัตลักษณ์ใหม่เพื่อหลุดพ้นจากกรอบที่จำกัดพวกเธอไว้

โดยสรุป โครงสร้างทางสังคมมีอาจควบคุมการกระทำของมนุษย์ได้อย่างเบ็ดเสร็จเสมอไป แต่คนที่อยู่ภายใต้โครงสร้างดังกล่าวนี้สามารถกระทำการได้ อย่างไรก็ตาม ตัวตนและการเป็นผู้กระทำของพนักงานหญิงก็ไม่ได้มีลักษณะคงที่ตายตัว หากแต่มีลักษณะเลื่อนไหล ซับซ้อน และสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่และอำนาจของความสัมพันธ์ได้ตลอดเวลา

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ พนักงานหญิง งานบริการลูกค้ามือถือ

บทนำ

ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในสังคมไทยที่ตราบผู้หญิงไว้เพียงพื้นที่บ้าน เป็นการหลอมสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงให้รับหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ หุงหาอาหาร อบรมเลี้ยงดูบุตร ประณินปิตีสามี อีกทั้งคอยบรรเทาทุกข์ บำรุงสุขของสมาชิกในครอบครัว บทบาทดังกล่าวของผู้หญิงในนามของภรรยาและแม่ได้ถูกเรียกว่า “งานบ้าน” ซึ่งกลายเป็นงานที่ถูกมองข้ามและลดคุณค่าให้ด้อยลงไปในทันที เมื่อ “ที่บ้านคือผู้หญิง” และ “นอกบ้านคือผู้ชาย” ผู้หญิงจึงขาดโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน เนื่องจากถูกตัดขาดจากโลกภายนอกจากโลกแห่งการทำงาน ในมุมมองของนักสตรีนิยม (วราณี ภูริสินสิทธิ์ 2545, 90-91) กล่าวว่า เหตุปัจจัยที่ทำให้พื้นที่ของผู้หญิงถูกจำกัด ส่วนหนึ่งเกิดจากโครงสร้างทางสังคมแบบ “ปิตาธิปไตย” (patriarchy) หรือแนวคิดเชิดชูผู้ชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้เกิดการปิดกั้นความคิดเห็น อารมณ์ความรู้สึก การแสดงออกทางปัญญาหรือการกระทำของผู้หญิง โดยสังคมสร้างภาพผู้หญิงให้เป็นมนุษย์ที่อ่อนแอ อ่อนไหว ใช้ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล ต่างจากผู้ชายที่เป็นมนุษย์ที่เข้มแข็ง บึกบึน และมีเหตุผล แนวความคิดเช่นนี้ได้ฝังรากลึกในสังคมและมีผลกระทบต่อนักหญิงตั้งแต่เริ่มลืมตาดูโลก

เมื่อโลกก้าวสู่ความทันสมัยบทบาทของผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและพื้นที่ จากเดิมที่ผู้หญิงอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนทำหน้าที่แม่บ้าน พวกเธอได้พาตัวเองออกสู่โลกนอกบ้านและก้าวเข้ามาสู่พื้นที่ทางสังคม ผู้หญิงเรียนรู้ที่จะหาพื้นที่และสร้างพื้นที่ของผู้หญิงยุคสมัยใหม่ การต่อสู้ต่อรอง เพื่อช่วงชิงความหมายต่าง ๆ นั้น ช่วยผลักดันให้ตัวเองมีบทบาทบนพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ในสภาวะปัจจุบันจำเป็นต้องยอมรับว่า คำจำกัดความของผู้หญิงนั้นได้รับอิทธิพลอย่างมากในเรื่องการบริการ การเอาใจใส่ดูแล รวมถึงความอ่อนน้อมอ่อนหวาน ที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษแล้ว ทำให้ความเป็นผู้หญิงในสังคมปัจจุบันถูกจำกัดไว้ในกรอบที่ถูกกำหนดขอบเขตไว้ตั้งแต่เริ่มแรกแล้วนั่นเอง สิ่งที่คุณผู้หญิงสามารถเข้าไปสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องได้ก็จะต้องเหมาะสมกับความเป็นผู้หญิงตามค่าความหมายของค่านิยมที่มีมาแต่ดั้งเดิม จึงไม่แปลกอะไรเลยที่สังคมการทำงานในปัจจุบันจะได้ยินคำพูดประโยคติดปากว่า “งานผู้หญิง” และ “งานผู้ชาย” ตามทัศนะของ สุคนธา สุขสมล้า (2553) มองว่า การสร้างผู้หญิงผ่านงานเป็นอุดมการณ์ไปแล้วนั่นเอง ทั้งที่จริง ๆ แล้วงานทุกประเภทไม่ว่าหญิงหรือชายก็สามารถเข้ามามีบทบาทได้ด้วยกันทั้งสิ้น เพราะการปฏิบัติในเนื้องานแต่ละขั้นพื้นฐานที่แท้จริงเกิดจากการที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับการฝึกฝนอบรมมาให้ได้เรียนรู้ทักษะจนเกิดเป็นความสามารถเฉพาะทางขึ้น หาใช่ด้วยผูกติดกับเพศที่เกิดมาแต่กำเนิดไม่

ท่ามกลางระบบโลกที่ “ทันสมัย” และวาทกรรม “การพัฒนา” ที่เกิดขึ้น ผู้คนเกิดการแข่งขันกันให้สังคมให้ได้มาซึ่งความสำเร็จในหน้าที่การงานจึงกลายเป็นอีกหนทางที่หลายคนพยายามไปให้ถึง ดังเห็นได้จาก กระแสผู้หญิงในช่วงปี 2547 เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่คุณผู้หญิงแสดงออกมาในรูปของการเป็น “ผู้หญิงก้าวหน้า” ในแทบทุกพื้นที่สาธารณะ ทั้งในด้านการศึกษา กฎหมาย สิทธิทางการเมือง และในส่วนของการงาน ผลสำเร็จจากการต่อสู้ของคุณผู้หญิงทำให้อุดมคติของ “ผู้หญิงเก่ง” ได้เข้ามาเบียดบังอุดมคติ “แม่ศรีเรือน” ออกไป (เสนาะ เจริญพร 2548, 10) และเห็นได้ว่าผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการทำงานนอกบ้านมากขึ้น

งานบริการด้านการให้ข้อมูลสินค้าและคำแนะนำในการใช้งานโทรศัพท์มือถือ หรือที่เรียกกันจนชินหูว่า customer service นั้น จะกลายเป็นปรากฏการณ์ด้านอาชีพอย่างชัดเจนเนื่องจากธุรกิจโทรคมนาคมเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันทางการตลาดสูงมาก ทำให้โครงสร้างหลักของธุรกิจเริ่มเปลี่ยนไป นอกจากการพัฒนาคุณภาพสัญญาณของโครงข่าย การเสริมสร้างเทคโนโลยี และการปรับลดราคาของสินค้าแล้ว การพัฒนาการให้บริการนับว่ามีความสำคัญต่อธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลเชิงลึกของผลิตภัณฑ์หรือแม้แต่บริการหลังการขายอื่น ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าลูกค้าจะได้รับสิ่งที่ดีที่สุดกลับมาและคุ้มค่างับเม็ดเงินที่เสียไป ด้วยเหตุนี้เองการบริการจึงเป็นกุญแจหลักในการสนับสนุนการดำเนินการทางด้านธุรกิจขององค์กร ซึ่งแน่นอนว่าภาพตัวตนของหน่วยงานที่เข้ามาจัดการรองรับการบริการในส่วนนี้นั้นก็หนีไม่พ้นภาพลักษณ์ของผู้หญิงนั่นเอง ตามทัศนะของ สุคนธา สุขสมล้ำ (2553) ได้กล่าวได้ว่า ผู้หญิงยังไม่หลุดพ้นจากมายาคติของภาพลักษณ์ตัวแทนที่ส่งผลโดยตรงต่อการจำกัดหน้าที่การทำงานในธุรกิจนั้น ๆ เพราะถ้ามองให้ลึกแล้วความสัมพันธ์ของผู้หญิงต่อองค์กรก็เปรียบเสมือนหน้าด่านหรือหน้าตาของบริการที่รองรับองค์กรไว้เท่านั้น ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับงานบริการด้าน customer service จึงมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าตำแหน่งอื่น ๆ เพราะถือว่าเป็นภาพลักษณ์ที่ดียิ่งของบริษัที่จะสามารถสร้างความเชื่อถือให้กับบุคคลภายนอก ลูกค้า คู่ค้าธุรกิจ หรือแม้แต่ผู้ถือหุ้นได้ เพราะนั่นหมายถึงการชี้ชะตาความอยู่รอดเติบโตขององค์กรแทบทั้งสิ้น

การทำความเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของพนักงานหญิงในบริบทงานให้บริการลูกค้า มือถือจึงนำไปสู่การค้นหาคำตอบเกี่ยวกับ “ตัวตน” ของพนักงานหญิงในฐานะ “ผู้กระทำการ” ที่พยายามก้าวข้ามภาพชุดบางอย่างที่สังคมกำหนดให้ ซึ่งแนวคิด “อัตลักษณ์” จะช่วยทำให้พนักงานหญิงรับรู้ตัวตนเองว่าเราคือใคร และเราจะดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตลอดจนโลกที่แวดล้อมตัวเราอยู่อย่างไร ดังนั้น อัตลักษณ์ในการศึกษาครั้งนี้ได้เน้นแนวคิดเรื่องผู้กระทำการ (agency) หรือถือความสามารถในการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อบ่งชี้ตัวตนของพนักงานหญิงโดยคำนึงถึงคุณสมบัติที่สำคัญของอัตลักษณ์ คือ มีหลากหลายมิติ (dimensions) และมีพลวัต (dynamic) โดยอาจจะเคลื่อนไหวและมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ (กาญจนา แก้วเทพ 2549, 133)

จะเห็นได้ว่า ลักษณะการทำงานที่ซ้ำซากจำเจและน่าเบื่อกดดันให้พนักงานหญิงทำงานในลักษณะเดิม ๆ และติดอยู่กับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เป็นส่วนหนึ่งจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจโดยผู้หญิงมีอาจหลุดพ้นจากการเป็นผู้ถูกกระทำการ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอาจเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากผู้กระทำการทางสังคมสามารถท้าทายกรอบความสัมพันธ์ในรูปแบบเดิม ทำให้ความสัมพันธ์ไม่ตายตัว เคลื่อนไหว และปรับเปลี่ยนเป็นตรงกันข้ามได้ (จามะรี เชียงทอง 2549, 307) ทำนองเดียวกันพนักงานหญิงก็สามารถเลือกที่จะสร้างตัวตนเพื่อบ่งบอกตำแหน่งแห่งที่ในการตอบโต้ต่อสู้ และต่อรองกับพลังอำนาจนั้น

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยมุ่งหมายที่จะสะท้อนภาพของผู้หญิงกับความสัมพันธ์เกี่ยวกับงานด้านการบริการและการต่อรองตัวตนภายใต้บริบทการทำงานที่แฝงไปด้วยพลังอำนาจและความหลากหลายของลูกค้า อันจะนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องราวของพนักงานหญิงที่ทำหน้าที่ให้บริการลูกค้า ในฐานะมนุษย์ที่ไม่ได้ยึดติดอยู่กับภาพลักษณ์ที่ตายตัว ไร้ซึ่งชีวิตชีวาแต่กลับมีความรู้สึกนึกคิดที่

เลื่อนไหล และกลับไปกลับมาได้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงมุมมองอีกมิติหนึ่งที่มองงานบริการลูกค้าของพนักงานหญิงที่มีความสามารถกระทำมากกว่าการตีตราหรือประเมินค่าจากตำแหน่งงานที่ทำ อีกทั้งเพื่อให้มองเห็นถึงอำนาจและความหลากหลายในการต่อรองกับโครงสร้างการปฏิบัติงาน กับสถานการณ์ กับลูกค้าและบุคคลอื่น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ราบเรียบในความสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่เป็นพลวัต เลื่อนไหล ไม่หยุดนิ่งและตายตัว

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เล่าผ่านศูนย์บริการลูกค้ามือถือแห่งหนึ่งซึ่งเลือกเป็นภาพตัวแทนของการศึกษา เพื่อให้มองเห็นถึงอำนาจในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างพนักงานหญิงกับพนักงานหญิง พนักงานหญิงกับลูกค้า และพนักงานหญิงกับบริบททางสังคม อันสามารถผูกโยงเป็นเรื่องราวการต่อสู้ต่อรองในชีวิตการปฏิบัติงาน รวมถึงการต่อรองตัวตนของพนักงานหญิงจากสถานการณ์ความซ้ำซากจำเจของบริบทการทำงาน แม้ว่าพนักงานหญิงผู้เป็นเจ้าของเรื่องและเป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษานี้จะมีอาจเป็นตัวแทนของพนักงานหญิงที่ทำหน้าที่ให้บริการลูกค้าได้ทั้งหมด แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะนำไปสู่ความเข้าใจในส่วนหนึ่งของชีวิตพนักงานหญิงที่ทำหน้าที่ให้บริการลูกค้า และตระหนักว่าบุคคลหรือกลุ่มคนที่เรามองเห็น แสร้งไม่เห็น หรือมองข้ามไปก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งเหมือนกันเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และการต่อรองตัวตนของพนักงานหญิงในบริบทงานบริการลูกค้ามือถือ

คำถามของการวิจัย

อัตลักษณ์และการต่อรองตัวตนภายใต้บริบทงานบริการลูกค้ามือถือของพนักงานหญิงเป็นอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “สวัสดิ...ยินดีให้บริการ: อัตลักษณ์ของพนักงานหญิงในบริบทงานบริการลูกค้ามือถือ” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยในเชิงคุณภาพ (qualitative method) โดยศึกษาจากปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งสามารถแปรเปลี่ยนไปตามบริบทต่าง ๆ ลักษณะของข้อมูลที่ได้เกิดจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเก็บรวบรวมคำพูดแล้วนำมาตีความและให้ความหมายแก่ปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งให้ความสำคัญกับแหล่งข้อมูล การมองปรากฏการณ์จากทัศนะของผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์จะช่วยให้ความเข้าใจความหมายและเหตุผลว่า อะไรเกิดขึ้น เพราะอะไร ตามตรรกของผู้ให้ข้อมูล (meaning) ซึ่งบางครั้งปรากฏการณ์หรือข้อมูลมีความหมายลึกซึ้งเกินกว่าปรากฏให้เห็น ผู้วิจัยจึงพยายามทำความเข้าใจปรากฏการณ์จากการตีความ (interpretative) เพื่ออธิบายความหมายที่ซ่อนอยู่ และเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกลึกซึ้งในฐานะมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในสังคม

วิธีการเก็บข้อมูลการศึกษามีผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจาก 2 วิธี โดยวิธีแรกผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารอันประกอบด้วยข้อมูลใน 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลลักษณะแรกเป็นข้อมูลเอกสารทางวิชาการ

บทความ งานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ โดยมีประเด็นที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับพนักงานหญิง เช่น ประเด็นผู้หญิงกับการทำงาน ประเด็นพื้นที่ส่วนตัว/พื้นที่สาธารณะ เป็นต้น ส่วนข้อมูลในลักษณะที่สองเป็นข้อมูลเอกสารด้านแนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์และโครงสร้าง-ผู้กระทำการ การศึกษาข้อมูลในส่วนนี้ช่วยเป็นแนวทางกำหนดกรอบการศึกษาในภาคสนามและในแง่ของวิธีคิดที่จะนำไปสู่การค้นหาคำตอบของการศึกษาได้ ซึ่งการมองปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น ชยันต์ วรรธนะภูติ (2544, 49) กล่าวว่า iva แนวความคิดหรือกรอบคิดทางทฤษฎีจะเป็นเครื่องนำทางในการมองหาข้อมูล และช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างมีความหมาย ดังนั้น การศึกษาข้อมูลจากเอกสารจึงถือเป็นการเตรียมความพร้อมเบื้องต้นก่อนการลงสนามวิจัย ซึ่งจะทำให้การเก็บข้อมูลในภาคสนามเป็นไปอย่างมีทิศทาง

สำหรับวิธีที่สองของการเก็บข้อมูลเป็นการศึกษาข้อมูลจากภาคสนามเพื่อให้มองเห็นความซับซ้อนในการใช้ชีวิตของพนักงานหญิงผ่านปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาคสนาม และช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ในการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ใช้วิธีพูดคุย สทนา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากสถานการณ์ในขณะนั้น โดยมีได้เลือกกำหนดช่วงเวลาไว้ล่วงหน้า และมีได้ค้นหาความจริงจากคำพูด ณ ช่วงเวลาที่พูดคุย หากแต่ข้อมูลที่ได้มาเหล่านั้นผู้วิจัยต้องนำไปวิเคราะห์ ตีความ เพื่อให้เห็นวิธีคิดของคนที่ถูกศึกษา เนื่องจากความคิดหรือคำพูดที่เก็บข้อมูลมาจากแต่ละคนผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นความจริงของผู้ให้ข้อมูลที่ได้พบเจอมา ซึ่งย่อมมีความแตกต่างกันไปจึงไม่สามารถค้นหาความจริงอย่างสิ้นสุดได้

สนามการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกสำนักงานบริการลูกค้ามือถือแห่งหนึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษา โดยเกิดจากการมองเห็นปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า “พนักงานหญิง” ภายใต้ความสัมพันธ์นั้นถูกแฝงไว้ด้วยอำนาจที่ซ้อนทับกันอันก่อให้เกิดการตอรองตัวตนท่ามกลางเงื่อนไขต่างๆในบริบทงานให้บริการลูกค้ามือถือ ในพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานเป็นพนักงานหญิงคนหนึ่ง ขณะเดียวกันก็เป็นผู้วิจัยภาคสนามที่พยายามศึกษาและถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในฐานะที่ตนเป็นคนใน ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆกับกลุ่มพนักงานหญิง อันเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการมองเห็นพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ซึ่งการเป็น “คนใน” นั้นไม่ได้หมายถึง การรู้จักชื่อ รู้จักหน้า รู้จักว่าผู้ให้ข้อมูลทำอะไรเท่านั้น แต่หมายถึงการผูกมิตรไมตรีจนกระทั่งผู้ให้ข้อมูลเกิดความไว้วางใจ (สุภางค์ จันทวานิช 2544, 173-174)

ภาพที่ 1 พื้นที่การศึกษา

การเลือกกลุ่มคนศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย พนักงานที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเป็นตัวแทนของพนักงานหญิงแผนกให้บริการลูกค้า ซึ่งผู้วิจัยได้มองเห็นเรื่องราวในแง่มุมมองตนเอง ความเป็นผู้หญิงกับงานบริการ และแง่มุมมองการต่อรองตัวตนจากการปฏิบัติงาน โดยต้องการชี้ให้เห็นว่า พนักงานหญิงมีตัวตนและการนำเสนอตัวตนความเป็นหญิงในงานบริการอย่างไร และมีการต่อรองตัวตนกับโครงสร้างการปฏิบัติงานและความหลากหลายของกลุ่มคนหรือลูกค้า และเงื่อนไขต่าง ๆ ภายใต้พื้นที่ศูนย์บริการลูกค้ามีถ้อยอย่างไร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ กลุ่มคนหรือลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์บริการลูกค้า ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการสะท้อนตัวตนของพนักงานหญิงจำเป็นต้องให้ความสำคัญจากมุมมอง ความรู้สึก และประสบการณ์ของลูกค้าที่ได้รับบริการจากพนักงานท่านนั้นๆ ด้วย รวมทั้งอัตลักษณ์และความเป็นตัวตนของพนักงานแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาในการให้บริการ ลูกค้ามีความแตกต่างกันในมุมมองของลูกค้าแต่ละบุคคล ที่ได้เข้ามาใช้บริการในช่วงเวลา สถานการณ์ และความต้องการใช้บริการที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การดำเนินการวิจัยได้ให้ความสำคัญต่อค่านิยม วัฒนธรรม และกฎเกณฑ์อันเป็นเงื่อนไขในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ผลการวิจัยที่เชื่อมโยงกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลและบริบทงานบริการ

ภาพที่ 2 พนักงานหญิงซึ่งให้ข้อมูล

การได้รับข้อมูลจากพนักงานหญิงโดยเฉพาะผู้ให้ข้อมูลหลักอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย ท่าทีที่มีต่อกันภายใต้ระยะเวลาในการศึกษาถือเป็นการปรับเปลี่ยนจากการเป็นคนที่เป็นปฏิปักษ์ร่วมกันโดยหน้าที่สู่การเป็นคนที่คุณเคยสนิทสนม ในระยะเวลาของการเก็บข้อมูลผู้วิจัยพยายามรักษาท่าทีและปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจ โดยผู้วิจัยยึดหลักสำคัญข้อหนึ่ง คือ “การเป็นผู้ฟังที่ดี” ผู้ให้ข้อมูลจึงไม่ได้มองผู้วิจัยว่าเข้ามาพูดคุยในฐานะผู้เก็บข้อมูล แต่มองผู้วิจัยเสมือนเป็นเพื่อน เป็นพี่เป็นน้องที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หยอกล้อ หรือแม้กระทั่งว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นล้วนเป็นความรู้สึกจริงของผู้ให้ข้อมูลที่มีได้ซ่อนเร้น แอบแฝง หรือเสแสร้งแต่อย่างใด

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “สวัสดิ...ยินดีให้บริการ: อัตลักษณ์ของพนักงานหญิงในบริบทงานบริการลูกค้ามือถือ” เป็นการศึกษาเพื่อคลี่คลายเป้าประสงค์ของการวิจัยในเรื่องอัตลักษณ์และการต่อสู้ต่อรองตัวตนของพนักงานหญิงภายใต้บริบทงานบริการลูกค้ามือถือ โดยมีฐานคิดที่ว่าผู้หญิงมิใช่เป็นเพียงผู้ถูกกระทำการดังเช่นอดีต หากแต่เป็นผู้กระทำการได้ และสามารถนิยามตัวตนบนพื้นที่สาธารณะ ผู้วิจัยจึงแบ่งผลการวิจัยออกเป็นสองประเด็นดังวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง อัตลักษณ์ของพนักงานหญิง พบว่า การศึกษาตัวตนของพนักงานหญิงในครั้งนี้ไม่ได้หมายถึงตัวตนในฐานะที่เป็นร่างกาย แต่หมายถึงสิ่งที่หล่อหลอมให้พนักงานหญิงแสดงตัวตนที่แตกต่างกันไป โดยตัวตนของพนักงานหญิงที่ทำหน้าที่ให้บริการลูกค้าที่สื่อออกมา สามารถรับรู้ผ่านการมองเห็นท่าทาง กริยา พฤติกรรม และสัมผัสได้ถึงความรู้สึกนึกคิด และยังช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น (ในที่นี้หมายถึงลูกค้า) ที่มีต่อพนักงานหญิงที่ทำหน้าที่บริการลูกค้ามือถือด้วย ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็น “ค่านิยมของสังคม” (social value) โดยแต่ละสังคมจะมีกระบวนการพิจารณาตัดสินตัวตนของปัจเจกบุคคลผ่านการมองอย่างเหมารวมจากตัวตนในรูปแบบต่าง ๆ ที่แสดงออกมา ในขณะที่อีกด้านหนึ่งของตัวตนมีนัยสะท้อนถึงค่านิยมส่วนตัวหรือที่เรียกว่า

“ค่านิยมของปัจเจกบุคคล” (individual value) ทั้งนี้ค่านิยมของปัจเจกบุคคลอาจมีลักษณะบางอย่างที่ไม่ตรงกับค่านิยมของสังคม เช่น พนักงานหญิงควรจะมีความอ่อนโยน เรียบร้อย ไม่พูดจាក้าวร้าว หยาดคาย ซึ่งมีอาจเหมารวมได้ว่าพนักงานหญิงที่ทำหน้าที่ให้บริการลูกค้าทั้งหมดจะเป็นเช่นนั้น เพราะแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้ค่านิยมและการแสดงออกจึงไม่เหมือนกัน แม้จะขึ้นชื่อว่าเป็นพนักงานหญิงและทำหน้าที่ให้บริการลูกค้าเหมือนกันก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่สะท้อนผ่านตัวตนของปัจเจกบุคคล ซึ่งตัวตนของพนักงานหญิงที่เกิดขึ้นในบริบทงานบริการลูกค้ามือถือ ล้วนอยู่กับประสบการณ์ สถานการณ์ รวมถึงบริบททางสังคมที่แวดล้อมพนักงานหญิงด้วย พนักงานหญิงที่ทำหน้าที่ให้บริการลูกค้าที่ดำเนินชีวิตบนพื้นที่แห่งนี้จำเป็นต้องเรียนรู้ ปรับตัว และต่อสู้กับกฎเกณฑ์เงื่อนไขที่มีอาจหลีกเลียงหรือหลีกเลี่ยงไม่ได้

ประเด็นที่สอง การต่อรองตัวตนของพนักงานหญิงภายใต้บริบทงานบริการลูกค้ามือถือพบว่า พนักงานหญิงถูกโครงสร้างการให้บริการจำกัดทางความคิดและความสามารถในการกระทำ การ โดยถูกปิดกั้นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ในขณะที่การให้บริการลูกค้าโดยต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนการให้บริการลูกค้าที่ดี มีการคำนึงถึงความต้องการใช้บริการและความพึงพอใจของลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการเป็นหลัก ซึ่งภายใต้กฎระเบียบและโครงสร้างในการทำงานเหล่านั้น หากมองความเป็นจริงพนักงานหญิงที่ทำหน้าที่ให้บริการลูกค้าจำเป็นต้องปฏิบัติหรือนำเสนอการให้บริการลูกค้าตามแบบแผนโครงสร้างการให้บริการ แต่พวกเขามีรูปแบบการทำงานหรือรูปแบบการนำเสนอที่ต่างกันไป โดยภายใต้รูปแบบการนำเสนอานบริการที่ต่างกันไปนั้น พนักงานหญิงยังคงต้องปฏิบัติภายใต้กรอบหรือโครงสร้างที่องค์กรเป็นผู้กำหนด จะเห็นได้ว่า การต่อรองกับโครงสร้างและการมีส่วนร่วมสามารถซ้อนทับกันอยู่ได้ ซึ่งมักเป็นความสัมพันธ์ที่เลื่อนไหล และไม่ได้เป็นเส้นตรงแนวเดียวกันเสมอไป ทำให้การศึกษาพนักงานหญิงในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการปะทะประสานระหว่างผู้คนและไม่ยอมจำนนติดอยู่เพียงงานประจำที่ทำ

สรุป

การศึกษาครั้งนี้มีเป้าประสงค์เพื่อให้เกิดมุมมองต่อพนักงานผู้หญิงที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นเพื่อนมนุษย์คนหนึ่ง ที่มีความรู้ความสามารถโดยกระทำการต่าง ๆ ได้เฉกเช่นเดียวกัน และเป็นเสมือนกงล้อหนึ่งที่ขับเคลื่อนให้องค์กรก้าวไปสู่ความสำเร็จ โดยเปิดเผยให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพนักงานหญิงในแง่มุมที่พนักงานหญิงสามารถเป็นได้ สิ่งที่พนักงานหญิงอยากจะเป็น รวมถึงสิ่งที่บุคคลอื่นอยากให้พนักงานหญิงเป็น ดังนั้น พนักงานหญิงได้พยายามก้าวข้ามเส้นแบ่งการทำงาน โดยผสานความเป็นหญิงและความเป็นชายให้เป็นหนึ่งเดียวด้วยการเรียนรู้คุณลักษณะที่ดีของความเป็นชาย เช่น ความเข้มแข็ง ไม่แสดงอารมณ์ความรู้สึก กล้าตัดสินใจ และรู้จักใช้เหตุผล โดยนำเอาคุณสมบัติเหล่านี้มาพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองเพื่อเพิ่มความเป็นมนุษย์ ขณะเดียวกันพนักงานหญิงได้ตระหนักถึงคุณลักษณะที่ดีของความเป็นหญิงในตัวเอง อันได้แก่ ความอ่อนโยน ไม่ก้าวร้าว เอาใจใส่ต่อผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีในการทำงาน การสร้างมิตรไมตรีจิตด้วยคุณสมบัติบางประการดังกล่าวมีนัยแฝงไว้ซึ่งการต่อรองอำนาจในฐานะผู้อยู่ใต้การบังคับบัญชา และจากการตก

เป็นเป็ยล่งที่ดูร่วกับว่ยอม่จ่ำนนในบริบทงนบริกรลู่ค้ำนั่นยอม่มีกรต่อถ่ำน ช้ดชึ้น เกิดช้อนท้บได้เ็นเวลเ่ยวกัน

จะเห็นได้ว่ พนัถงนหญึงเ็นกรศึกรข้ดนี้จึ่งสะท้อนให้เห็นถึงควมไม่ยอม่จ่ำนนติดกับโครงสร้ง และควมสมรถเ็นผู้กรกระทำกรต่อร่งกับโครงสร้ง เพือช่วชึงควมหมยและปรึบท่ำทึของควมสั่มพัณฑ์ โดยการสร้งอ้ดลัษณเ์ใหม่เพือหลุดพ้นจกรอบที่จ้กัถพวกเธอไว้ โครงสร้งทงสัคมก็ม้อจควมคุมกรกระทำของมมนุษย์ได้ย่งเบ็ดเสร้จเสมอไป แต่คนทึอยู่ภยใต้โครงสร้งทึถูกสร้งขึ้นม่นั้นสมรถกรกระทำกรต่อร่งได้ ย่งไรก็ทงม ต้วตนและกรเ็นผู้กรกระทำกรของพนัถงนหญึงไม่ได้มีลัษณะคงที่หรือตยต้ว แต่มีลัษณะเลือนไหล ช้บช้อน และสมรถแปรเปล่ยนไปทงมพื้นที่และอ่ำนจของควมสั่มพัณฑ์ที่เกดชึ้นได้ตลอดเวลจกเรื่งร่วขงพนัถงนหญึงในบริบทงนบริกรลู่ค้ำมื่อถือได้สะท้อนให้เห็นถึงควมไม่ร่วเบรียบในควมสั่มพัณฑ์และมีลัษณะทึเ็นพลวัต

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ คงยก. 2554. ตะกายดาว : ชีวิตต้องสู้ของผู้หญิงออฟฟิศ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2549. อยู่ชายขอบมองลวดความรู้ รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี ฉลาดชายรมิตานนท์. ใน สตรีนิยมและวัฒนธรรมศึกษา, อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- จามะรี เชียงทอง. 2549. อยู่ชายขอบมองลวดความรู้ รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี ฉลาดชายรมิตานนท์. 2549. อยู่ชายขอบมองลวดความรู้ รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี
- ชาย โพธิ์สีดา. 2550. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ชาย รมิตานนท์. ในสตรีนิยมและวัฒนธรรมศึกษา, อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เชษฐา พวงหัตถ์. 2548. โครงสร้าง-ผู้กระทำการ (Structure-Agency). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วรุณี ภูริสินสิทธิ์. 2545. สตรีนิยม ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สุนธา สุขสมล้ำ. 2553. พนักงานบริการลูกค้าผ่านสายโทรศัพท์ : กับดักอาชีพของผู้หญิง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสตรีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2544. การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. ใน วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยคุณภาพ, อุทัย อุดุลเกษม, บรรณาธิการ. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.
- สุรพงษ์ ยิมละมัย. 2550. ชีวิตและอัตลักษณ์ของผู้หญิงชายบริการบริเวณชายแดนใต้. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- เสนาะ เจริญพร. 2548. ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทองสนับ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. 2543. แนวความคิดหลักทางสังคมวิทยา เรื่อง อัตลักษณ์ (ฉบับร่าง). รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1: สถานภาพผลงานวิจัยเกี่ยวกับพลวัตการปรับตัวของสังคมไทย, 15-16 ธันวาคม 2543 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2548. ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม การทะลุกรอบและกับดักของคู่ตรงข้าม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

ภรรยามุสลิม : วิถีชีวิตตามแนวปฏิบัติในบริบทสังคมไทยกับบทบาทการทำงานนอกบ้าน*

**Muslim wife : The practices and life style in Thai context
and the role of working woman**

สาลาม๊ะ หลงสะเตียะ

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพัฒนมนุษยและสังคม

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและเงื่อนไขของภรรยามุสลิมไทยที่ทำงานนอกบ้าน โดยศึกษาผ่านภรรยามุสลิมที่ทำงานนอกบ้านในพื้นที่จังหวัดสตูล ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อบริบท และเป็นเงื่อนไขหรือส่งผลต่อการดำรงวิถีชีวิตของภรรยามุสลิม มีการเปลี่ยนแปลง หรือเป็นเงื่อนไขที่สนับสนุน หรือผลักดัน หรือเปิดทางให้ภรรยามุสลิมทำงานนอกบ้าน

ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของภรรยามุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน ปัจจุบันในสังคมสตูลเกิดการยอมรับ และทำความเข้าใจในสถานภาพและบทบาทใหม่ของภรรยามุสลิมที่แตกต่างไปจากเดิม มีการปรับเปลี่ยนบทบาทในด้านความคิด และพฤติกรรมในการยอมรับบทบาทหาเลี้ยงครอบครัวร่วมกัน ตลอดจนสามีมุสลิมมีการยอมรับ และรับผิดชอบงานในครอบครัวร่วมกับภรรยามากขึ้น

คำสำคัญ : ภรรยามุสลิม แนวปฏิบัติ การทำงานนอกบ้าน

Abstract

This research aimed to investigate the contexts and conditions of Thai Muslim wives who work outside their home. The sample subjects enrolled in this research comprised Muslim wives in Satun Province. Social changes have affected the contexts, conditions and lifestyles of Muslim wives. As a result, many Muslim wives have to go to work outside their home.

The result indicated that Satun Province has socially accepted and understood the new status and role of Muslim wives different from the past and has also accepted the changes in the way of thinking and behavior of work together for the family. Furthermore, many Muslim husbands have accepted those changes and help their wives to do house works.

Keywords : Muslim wife, practices, work outside the home.

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง วิถีชีวิตของผู้หญิงไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน

บทนำ

สถานภาพผู้หญิงมุสลิมอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่เชื่อว่าเป็นสิ่งทรงสร้าง อันเกิดจากการสร้างสรรค์ของพระเจ้า(เอกองค์อัลลอฮ์) พระองค์ได้ประทานลักษณะอันสมบูรณ์ที่สุดให้แก่ผู้หญิงโดยให้มีความสอดคล้องกับผู้ชาย ซึ่งเป็นสิ่งทรงสร้างที่ถูกบังเกิดขึ้นมาเพื่อเป็นคู่ของกันและกัน ร่วมกันทำหน้าที่ตามพระบัญชาแห่ง พระองค์ตั้งเฝ้าการอัลกรุอัน ความว่า “มนุษย์เอ๋ย! จงสำรวมตนต่อพระผู้อภิบาลของสุเจ้าผู้ได้ทรงบังเกิดสุเจ้าจากอินทรีหนึ่ง และได้ทรงบังเกิดคู่ครองของมันจากอินทรีเดียวกันนั้น” (4,1) โองการดังกล่าวบ่งว่าผู้ชายและผู้หญิง มีกำเนิด และแก่นสารอย่างเดียวกันและถูกสร้างขึ้นมามาเพื่อกันและกัน ด้วยคุณลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผู้หญิง ที่ถูกสร้างขึ้นมาให้แตกต่างกับผู้ชาย ทั้งทางด้านพื้นฐานแห่งเพศ ตลอดจนทางด้านอารมณ์ เป็นเหตุให้ผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิ และหน้าที่เฉพาะที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าคุณค่า และความสำคัญของความเป็นมนุษย์ระหว่างทั้งสองเพศจะแตกต่างกันไปด้วย (ปริญญารณ กิจบรรทัด 2546,33) เพราะธรรมชาติทางด้านร่างกายของผู้หญิง ประกอบด้วยโครงสร้างชนิดต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ก่อให้เกิดการสืบทอดเผ่าพันธุ์ตลอดจนให้ความอบอุ่นเลี้ยงดูทารก และบุคลิกลักษณะเฉพาะแห่งผู้หญิงที่มีความอ่อนโยนก็มีความเหมาะสม ต่อการเป็นที่พึ่งพิงใจแก่ผู้ชาย ซึ่งบทบาททั้งสองของผู้หญิงนี้ถือได้ว่ามีความสอดคล้องอย่างสำคัญกับธรรมชาติแห่งผู้หญิงเอง และวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

หนึ่งในสถานภาพ และบทบาทที่สำคัญสำหรับผู้หญิงมุสลิม ดังที่กล่าวมาข้างต้น สถานภาพภรรยาเป็นอีกหนึ่งบทบาทสำคัญในชีวิตของผู้หญิง และสถานภาพของภรรยาในอิสลาม ผู้หญิงมุสลิมเชื่อว่าการได้รับการจัดวางให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งอันทรงเกียรติ ที่ประกอบไปด้วยสิทธิ และหน้าที่สำคัญต่างๆ มากมาย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสมดุลของสัมพันธภาพระหว่างกันของสามีภรรยา ในชีวิตครอบครัวตามแนวทางอิสลาม เมื่อชีวิตผู้หญิงที่ถูกเปลี่ยนสถานภาพด้วยการแต่งงานตามหลักการอิสลามสู่การเป็นภรรยามุสลิม สถานภาพ และบทบาทที่ได้รับการคาดหวังตามระบบคุณค่าทางสังคมมุสลิมคือ แม่ศรีเรือนกับการเปลี่ยนผู้เลี้ยงดูจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นสามี ที่ฝ่ายสามีต้องรับผิดชอบค่าเลี้ยงดูและชีวิตภรรยาภายหลังแต่งงาน ซึ่งเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของภรรยามุสลิม

สำหรับภรรยาไทยมุสลิมในสังคมไทย สภาพสังคมที่มีการพัฒนามากขึ้น ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ภรรยาไทยมุสลิมมีบทบาทในทางสังคมมากขึ้นกว่าเดิม และสามารถพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจ แต่สังคมไทยมุสลิมยังคงคาดหวังกับบทบาทเดิมในครอบครัวเช่นเดิม นั่นคือบทบาทภรรยาไทยมุสลิมก็ยังคงต้องทำทุกอย่างเท่าเดิม เท่ากับว่าผู้หญิงต้องทำงานหนักเพิ่มเป็น 2 เท่า ทั้งในส่วนที่เป็นการทำงานนอกบ้านและงานในบ้านซึ่งผู้หญิงจำเป็นต้องผสานบทบาททั้งสองให้เกิดความสมดุล เพื่อความสงบสุขในครอบครัว

แต่เนื่องจาก ผลของการปรับเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทภรรยาไทยมุสลิมในปัจจุบัน อาจส่งผลกระทบต่อการสร้างเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ในสังคมได้ เพราะการทำงานนอกบ้านสำหรับผู้หญิงมุสลิมตามหลักการอิสลาม เป็นบทบาทหน้าที่รองที่สามารถทำได้ในกรณีที่ไม่มีผลเสียต่อบทบาทหลัก คือบทบาทหน้าที่รับผิดชอบภายในครอบครัว เช่น ดูแลปรณณิบัติสามี ดูแลงานบ้าน ดูแลลูก ซึ่งมี ผลอย่างยิ่งต่อระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว การที่ผู้หญิงมีบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน และทุก

บทบาทล้นถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้น บางครั้งผู้หญิงอาจเกิดความสับสน และเกิดความคับข้องใจในการรักษาความสมดุลในบทบาทของตนเอง จากผลการศึกษาของสุกัญญา บุญตานนท์(อ้างใน ธงชัย ศรีเมือง 2545,19) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งทางบทบาทของผู้หญิง แต่งงานที่ทำงานนอกบ้าน และแนวทางแก้ปัญหา พบว่า ผู้หญิงมีความผูกพันเชิงอาชีพสูง เมื่อเผชิญความขัดแย้งทางบทบาทจะเกิดความละล้าละลัง ในการทำตามความคาดหวังทางบทบาทเชิงอาชีพให้ได้สมบูรณ์หรือจะทำตามความคาดหวังทางบทบาทเชิงครอบครัว ทางออกที่เหมาะสมจึงเป็นการทำงานหนักเพื่อให้ความคาดหวังที่มีลุล่วงไปได้ด้วยดี ไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายนักที่ผู้หญิงจะสามารถแสดงบทบาทได้เต็มที่ในทุกบทบาทในเวลาเดียวกัน โดยปราศจากความสับสนในจิตใจ อันเกิดจากความต้องการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ในทุกบทบาทที่สังคมได้คาดหวัง

ถึงแม้วิถีชีวิตการทำงานนอกบ้าน สำหรับผู้หญิงที่ต้องทำงานบ้านควบคู่กัน นับเป็นภารกิจที่หนัก แต่อัตราการออกทำงานนอกบ้านของผู้หญิงแต่ละปียังสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังข้อมูล โครงการสำรวจภาวะ การทำงานของประชากรระหว่าง พ.ศ.2550-2552 ในจังหวัดสตูล ปรากฏว่า มีอัตรากำลังแรงงานที่เป็นผู้หญิงทำงานนอกบ้าน ในปี 2550 จำนวน 64,186 คน ในปีพ.ศ. 2551 จำนวน 64,687 คน และในปี พ.ศ.2552 จำนวน 66,622 คน(สำนักงานสถิติ-แห่งชาติ 2552) จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสังเกตได้ว่าอัตรากำลังแรงงานของผู้หญิงนั้น มีแนวโน้มสูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม อัตราการทำงานบ้านของผู้ชายเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ในระหว่างปี พ.ศ.2550 – 2552 ในจังหวัดสตูล มีอัตราการการทำงานบ้านของผู้ชาย ในปี พ.ศ. 2550 จำนวน 261 คน ในปีพ.ศ. 2551 จำนวน 318 คน และในปี พ.ศ. 2552 จำนวน 593 คน จากข้อมูลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ที่ถูกคาดหวังในสังคมต่อสถานภาพและบทบาทผู้หญิงนั้นมีการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงไทยมุสลิม ภายหลังการแต่งงานในสังคมไทย ตลอดจนความคาดหวังของผู้หญิงต่อบทบาทของตนเอง และสมาชิกในครอบครัว ปรากฏการณ์นี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาถึงบริบทและเงื่อนไขของผู้หญิงไทยมุสลิม เพื่อจะนำมาเป็นข้อพิจารณาแนวทางในการส่งเสริมสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมกับภรรยาไทยมุสลิมในสังคมปัจจุบัน ก่อให้เกิดความสงบสุขในครอบครัวมุสลิมเอง และความมั่นคงในสังคมไทยต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบริบทและเงื่อนไขของผู้หญิงมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลและการเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยคือผู้หญิงไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้านโดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

ผู้หญิงไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่กับครอบครัวในจังหวัดสตูล และในปัจจุบันได้มีบทบาทในการออกทำงานนอกบ้านโดยเลือกผู้หญิงมุสลิมที่มีลักษณะดังนี้คือ เป็นผู้หญิงไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน โดยได้รับการผลักดัน เป็ดทาง หรือ สนับสนุน จากครอบครัว มีอายุระหว่าง 25–60 ปี มีสถานภาพสมรสแล้วและมีบุตรอย่างน้อย 1 คน

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยนี้ สนใจศึกษาวิถีชีวิตของสตรีไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน โดยการศึกษาผ่านปรากฏการณ์ทางสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนมุสลิม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักตามหลักการสุ่มเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) และเป็นผู้ที่สามารถเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตสตรีมุสลิม ทำให้เกิดการผลักดัน เป็ดทาง หรือ สนับสนุนสู่การออกทำงานนอกบ้านได้ เมื่อเก็บข้อมูลในช่วงแรกได้แล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อให้ได้มโนทัศน์ในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา อันได้แก่ บริบททางสังคมของสตรีมุสลิมที่ทำงานนอกบ้านรวมถึงเงื่อนไขหรือผลของสตรีที่ทำงานนอกบ้าน และเชื่อมโยงมโนทัศน์ดังกล่าว เมื่อได้ข้อสรุปเบื้องต้นแล้วจึงนำข้อสรุปนี้ไปกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักคนต่อ ๆ ไป ซึ่งจะเลือกผู้ที่มีคุณลักษณะต่างจากผู้ให้ข้อมูลรายแรก ทั้งนี้เพื่อการตรวจสอบ ข้อสรุปที่ได้ในครั้งแรก การเก็บข้อมูลในลักษณะนี้จะดำเนินการไปเรื่อย ๆ จนผู้วิจัยแน่ใจว่าถึงแม้จะได้ข้อมูลใหม่มาเพิ่มก็ไม่อาจปรับเปลี่ยน ข้อสรุปที่ได้ไว้อีกต่อไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ได้ถึงจุดอิ่มตัว ผู้วิจัยจึงยุติการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) แบบมีแนวคำถามการสัมภาษณ์เป็นวิธีการหลัก (Interview Guideline) แนวคำถามการสัมภาษณ์ครอบคลุมถึงข้อมูลส่วนบุคคล ภูมิหลังครอบครัว กิจกรรมประจำวัน สังคมการทำงานนอกบ้าน ก่อนการนำแนวคำถามไปใช้จริง ผู้วิจัยได้นำแนวคำถามการสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับ ผู้หญิงที่มีลักษณะคล้ายกับผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษา จำนวน 2 ราย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหา แล้วนำผลมาปรับปรุงแนวคำถามร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

อุปกรณ์การบันทึกข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป แบบบันทึกการสังเกตโดยผู้วิจัยจดข้อมูลสำคัญสั้น ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่สังเกตเห็น เช่น การแสดงสีหน้า ท่าทางลักษณะสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย ลักษณะพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ หรือบันทึกย่อขณะสนทนา เพื่อป้องกันการลืมและการสับสนข้อมูลของแต่ละคน แล้วนำข้อมูลที่ได้อั้บบันทึกรายละเอียดเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต เช่น สังเกตการแสดงสีหน้า ท่าทาง บุคลิกภาพ สภาพที่อยู่อาศัย การเข้าร่วมกิจกรรม ปฏิบัติการที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกมารการสังเกตมีทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจดยละเอียดไว้ทุกครั้งเพื่อป้องกันการลืมและการสับสนข้อมูลของแต่ละคน

การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งใช้เวลาประมาณ 3-5 ชั่วโมงต่อราย ส่วนหนึ่งต้องใช้เวลาในการสร้างสัมพันธภาพ หลายครั้งไม่สามารถสัมภาษณ์ให้จบประเด็นภายในครั้งเดียวได้ ต้องมีการนัดหมายพูดคุยต่อเนื่องหลายครั้ง เพื่อให้ให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี การนัดหมายแต่ละครั้งยึดหลักความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล สถานที่ส่วนใหญ่จะใช้ที่บ้านของผู้ให้ข้อมูล

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลจนสิ้นสุดการวิจัยผู้วิจัยนำเทปที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดข้อความคำต่อคำ หลังจากมีการตรวจสอบความตรงของข้อมูลกับเทปที่บันทึกแล้ว ผู้วิจัยจะอ่านบทสัมภาษณ์หลายๆรอบเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นกับเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกรายมาจำแนก จัดกระทำอย่างมีระบบ โดยอาศัยเนื้อหาสาระจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการแปลความหมาย รวมทั้งวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากคำตอบของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายและโดยภาพรวมของผู้ให้ข้อมูล เชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนการอ้างอิงด้วยคำพูดของผู้ให้ข้อมูล (Quotation) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ตอน คือ

1. ภูมิหลังของเมืองสตูลกับการพัฒนา
2. ลักษณะส่วนบุคคล และภูมิหลังครอบครัวของผู้หญิงไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน
3. บริบททางสังคมและเงื่อนไขของการออกทำงานนอกบ้านของผู้หญิงไทยมุสลิม

ความคิดของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับงานที่ทำของตนเอง เกณฑ์การพิจารณาความก้าวหน้าในการทำงานของที่ทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน และหัวหน้างานที่เป็นเพศเดียวกัน และต่างเพศ บรรยากาศในการทำงาน ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบริบท เงื่อนไข ความคิด ความเชื่อในการทำงานว่าแตกต่างกันระหว่างเพศอย่างไร เก็บเรื่องราว และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบริบทและเงื่อนไขที่มีผลต่อการทำงานของสตรีมุสลิม ในสภาพที่ดำรงอยู่ตามปกติ เงื่อนไขที่ผลักดัน เปิดทาง และสนับสนุนการทำงานนอกบ้านของสตรีมุสลิมนี้มีความสำคัญตามช่วงเวลาก่อนหลังคือมีจุดเริ่มต้นมาจนถึงปัจจุบัน และคาดการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับการทำงานนอกบ้านของสตรีไทยมุสลิมได้

นำเรื่องราวที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกมาวิเคราะห์แยกแยะออกเป็นหัวข้อสำคัญว่าประกอบด้วยกฎ กติกาภายใต้บริบท เงื่อนไข ความคิด ความเชื่ออย่างไรในการทำงานนอกบ้าน เพื่อการวิเคราะห์อย่างละเอียด เป็นการดึงเรื่องราววิถีชีวิตการทำงานนอกบ้านของสตรีมุสลิมที่มีผลมาจากเงื่อนไขต่างๆ องค์ประกอบและโครงสร้างการทำงาน จะถูกนำมาเปิดผนึก นิยามวิเคราะห์และตีความตามนัย/ความหมายที่เป็นอยู่ในที่ทำงาน สร้างโมโนทัศน์ตามการนิยาม และวิเคราะห์ จัดเรียง ลำดับกระบวนการการทำงานในความเกี่ยวข้องหรือส่งผลกระทบต่อผู้หญิงอย่างไร สร้างข้อความจากการวิเคราะห์นำมาเชื่อมโยงเป็นภาพรวมการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงไทยมุสลิมในที่ทำงานนี้

ผลการวิจัย

การศึกษาวิถีชีวิตของภรรยาไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน ในพื้นที่ซึ่งดำรงอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีทั้งลักษณะที่สอดคล้อง และแตกต่างจากหลักการอิสลามของบริบททางสังคมสตูล กล่าวคือ กระแสสังคมที่เปิดทางสนับสนุน หรือผลักดัน ภรรยาไทยมุสลิม ออกสู่สังคมเพื่อเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากวิถีอิสลามที่คาดหวังให้ผู้หญิงมุสลิมรับผิดชอบบทบาทที่เกี่ยวกับกิจการภายในบ้านเป็นหลัก โดยบทบาทการออกสู่สังคมเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว อิสลามได้คาดหวังให้เป็นหน้าที่ของผู้ชาย อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นในการแสดงบทบาทนอกบ้านของภรรยาไทยมุสลิมในสังคมปัจจุบัน ภายใต้เงื่อนไขทางด้านศีลธรรมของผู้หญิง และสังคม ถือเป็นบทบาทสำคัญ และได้รับการยอมรับในสังคมไทยมุสลิม ส่งผลให้เกิดการยอมรับ และทำความเข้าใจในสถานภาพและบทบาทใหม่ของภรรยาไทยมุสลิมที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งเดิมนั้น ในสังคมมุสลิมทั่วโลก รวมทั้งมุสลิมในพื้นที่จังหวัดสตูล สิทธิที่ภรรยาพึงได้รับจากสามีนั้นถูกกำหนดขึ้นบนความชอบธรรมของชีวิตสมรส เช่น สิทธิได้รับการเลี้ยงดูในสังคมมุสลิม สามีเป็นผู้ถูกกำหนดให้รับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัว แต่สำหรับบริบททางสังคมสตูล ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้หญิงไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล มีส่วนหารายได้เพื่อรับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนตัวและครอบครัวร่วมกับสามีเป็นส่วนใหญ่

“รายได้หลักของบ้านเงินเดือนทั้งสองฝ่าย รวมกระเป๋า ไม่แยกแม้แต่บาทเดียว ถ้าแยก เหมือนฝ่ายชายถูกเอาเปรียบ ณ สังคมปัจจุบัน เพราะสังคมปัจจุบัน คนชายไม่ได้อยู่เพียงทำงาน ขุดดิน ถางป่า คนชายก็ต้องออกสังคม เดียวนี้ผู้ชายก็ซื้ออะไรเหมือนผู้หญิง การแต่งกาย ในอดีต ผ้าเช้าม้า ผืนหนึ่งใส่ได้ทั้งวัน ไม่ต้องคิดมาก หน้าทีเมื่อก่อนต้องจ่ายให้ลูก ให้เมีย บางครั้งตัวเองไม่มีเงินก็อยู่ได้ แต่เดี๋ยวนี้ อยู่ไม่ได้ ถ้าเมียไม่ให้พอที่ตัวเองต้องการ ต้องชวนเราเลิกแน่” (กะอ๊ะ.เมษายน 2554 : สัมภาษณ์)

จากคำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในครอบครัวของผู้หญิงไทยมุสลิม ถึงแม้เธอจะรู้ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของพวกเธอ แต่สำหรับบริบททางสังคมสตูล สิทธิการได้รับการค่าเลี้ยงดูโดยผู้หญิงไม่ต้องทำงานก็มีเงินเดือนจากสามี หรือแม้กระทั่งภรรยาไทยมุสลิมที่ต้องการทำงานนอกบ้านและมีรายได้แต่รายได้นั้นเป็นสิทธิของภรรยาแต่เพียงฝ่ายเดียว บทบาทหน้าที่ของสามีต่อภรรยา ยังคงต้องจ่ายค่าใช้จ่ายรายเดือนแก่ภรรยา สามารถพบเห็นเป็นส่วนน้อยในกลุ่มผู้เคร่งครัดศาสนา ที่มีพื้นฐานครอบครัวให้ความสำคัญด้านบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัว เช่น กรณีของ กะอ๊ะ ภรรยาหมายเลข 2 ของสามี ที่เธอทำงานนอกบ้านทั้งที่สามียังคงให้ค่าใช้จ่ายรายเดือนต่อเธอและลูก

“สำหรับผู้หญิงที่มีสามีจ่ายค่าเลี้ยงดู มีบ้านที่สะดวกสบาย มีลูกที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูเพียงหนึ่งคน อย่างกะ กะมองว่า ชีวิตคนเราสมควรจะมีประโยชน์ได้มากกว่าหน้าที่แม่บ้าน ถ้ามีเวลาว่างมาก สามีก็ชอบกะเพราะกะเป็นผู้หญิงเก่ง กะรู้สึกมีค่าเวลาได้ออกทำงานด้านสังคม อาชีพครูของกะก็ได้สอนอนาคตของชาติ ธุรกิจขายตรงก็ได้ช่วยส่งเสริมให้ผู้คนได้มีสุขภาพ

พลาณามัยที่ดี เมื่อกะมีเวลา กะอยากใช้เวลาให้มีประโยชน์ และเป็นแบบอย่างให้ลูกสาวของกะ ว่ามีแม่เก่ง และเงินที่ทำงานก็จะได้สร้างความมั่นคงให้ลูกสาวนอกเหนือจากเงินของสามีให้มา กะคิดว่าโอกาสดี ๆ ไม่ได้มีกันง่าย ๆ เมื่อยังมีแรง มีโอกาส ก็ต้องทำให้ดีที่สุด (กะ ยิ้ม. เมษายน 2554: สัมภาษณ์)

ภายใต้สถานการณ์การปรับเปลี่ยนบทบาทในด้านความคิด และพฤติกรรมในการยอมรับบทบาทหาเลี้ยงครอบครัวร่วมกัน สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในสังคมสตูล มีรูปแบบการจัดการบริหารทางการเงินและบทบาทหน้าที่ในครอบครัวของแต่ละครอบครัวนั้น ผลของการทำงานนอกบ้านของภรรยาไทยมุสลิม มีความแตกต่างกัน เป็นไปตามข้อตกลงของแต่ละครอบครัว บทบาทหน้าที่ในครัวเรือน ส่วนใหญ่ยังคงเป็นบทบาทหน้าที่หลักของภรรยา

Orang jantan loni plek(แปลก) noh! Kerja sama-sama dia senirai kita senirai! motong elok balik sapai rumah dia sapai katil kita kerja hubung! masuk dapur ! nak buat macam mana loni orang pakal hukumpakat ! Bak kerja pakat bak kerja rumah buat seorang ! tengah kita letih ketar!Dia pun tak gaduh tidur semata! Tengah Kak sebut dengan dia kata lh!nah! Rasa macam teringin nak beranak jadi Jantan saman loni sebab saman dulu jantan mana senang macam ni loni kerja jantan pun betina buat boleh! Hoo! Senang la dia! Hoo! Ada malu pi sejurus !

ความว่า ผู้ชายสมัยนี้แปลกเนอะ. ทำงานก็พร้อม ๆ กัน เขาก็รียางหนึ่งแถว เราหนึ่งแถว พอกลับถึงบ้าน เขาก็ถึงเตียง ส่วนเราทำงานต่อเช้าคร้ว จะทำอะไรได้ สมัยนี้คนเค้าใช้หลักช่วยเหลือกัน เรื่องทำงานนอกบ้าน เรื่องทำงานนอกบ้านนะ ช่วยเหลือกัน แต่เรื่องงานบ้านทำคนเดียว. บางครั้งเราเหนื่อยจนสิ้น เค้าก็ไม่ใส่ใจ นอนทำไม่รู้ไม่ชี้. บางครั้งกะก็ พุดกับเขา(สามี)ว่า รู้สึกอยากเกิดมาเป็นผู้ชายในสมัยนี้ เพราะสมัยก่อนผู้ชายไม่สบายเหมือนผู้ชายสมัยนี้ เดียวนี้งานผู้ชายก็ผู้หญิงทำได้! สบายจริง ๆ เกิดมาเป็นผู้ชาย(สามี)!ก็มีอายุไปพักหนึ่ง (แปลความหมายโดยผู้วิจัย.กะมีเนาะ.สิงหาคม 2554 : สัมภาษณ์)

การเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าทางสังคมที่เกิดขึ้น มีการคาดหวังบทบาทแม่บ้านจากภรรยา มากกว่าสามี ส่งผลให้หลายครอบครัวการทำงานบ้านยังคงเป็นหน้าที่ของภรรยาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับข้อตกลง หรือข้อตกลงในครอบครัว เช่นครอบครัวของกะอี๊ะ ที่เธอเล่าว่า ครอบครัวของเธอ งานบ้านเธอทำร่วมกับสามี พร้อมกับทำงานนอกบ้านพร้อมกับสามี

“ถ้าคนเราสงสารกัน คิดว่าหลายๆครอบครัว สามารถช่วยกันที่สามารถช่วยได้ มีปัน บ้างภาษาผู้ชาย กะต้องทนกินกับข้าวที่เค้าทำ เค้าบ่นไปด้วย ทนกิน นานๆ ก็หันด้านกินไปเลย 555 เพราะเราเองรู้สึกเหนื่อยเหมือนกัน ต้องหันด้านกินทั้งๆที่ตัวเองไม่ได้ทำ” (กะอี๊ะ.เมษายน 2554 : สัมภาษณ์)

ถึงแม้ว่าความจำเป็นทางด้านรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครัวเรือนมีความสำคัญต่อโอกาสการออกทำงานนอกบ้านของผู้หญิงไทยมุสลิม แต่ด้วยค่านิยมที่เปลี่ยนไป ผู้หญิงไทยมุสลิมต้องการมีบทบาทด้านสังคมมากขึ้น พร้อม ๆ กันนั้นด้วยสถานการณ์เศรษฐกิจที่ขาดความมั่นคงรายได้ที่หายากในสังคมปัจจุบัน การคาดหวังความมั่นคงในชีวิตครอบครัวของผู้ชาย ส่งผลต่อการคาดหวังภรรยาที่ดีและทำงานนอกบ้านรายได้ดี มีเกียรติในสังคมพร้อมกัน การทำงานนอกบ้านสำหรับผู้หญิงไทยมุสลิมก่อนแต่งงานในสังคมสตูลปัจจุบัน ไม่เพียงแต่เพื่อหารายได้ แต่กลับเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อโอกาสการได้แต่งงานเร็ว หรือถูกผู้ชายดีๆ เลือก

แต่เดี๋ยวนี้อ้าวรออยู่ในบ้านแบบนี้สามีทำงานนอกบ้านอย่างเดียวก็น่าเบื่อ เดี๋ยวนี้อ้าวชายบางคนก็ไม่ชอบให้ภรรยาอยู่ในบ้าน ศักดิ์ศรีของเค้า นี่ถ้าเค้าถามเมียเป็นอะไร ตอบว่าเมียเป็นแม่บ้าน นี่ถ้าเกิดว่าตัวเองทำงานใหญ่โตแต่เมียเป็นแม่บ้าน แต่ถ้าบอกว่าเมียเป็นข้าราชการ เออเนะ มันคือหน้าตาของเค้า ที่เค้ายอมให้ทำงานนอกบ้านเป็นเหมือนหน้าตาของเค้า พี่เองก็ ถ้าไม่ได้เป็นพยาบาลตัวเอง อาจจะไม่ชอบพี่นะ อย่างน้อยเค้าก็ต้องเอามาประดับบารมีของเขาละनों!" (ขัตติยา. เมษายน 2554: สัมภาษณ์)

ความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงมุสลิมปัจจุบัน หากมองโดยภาพรวมโดยไม่พิจารณาตามบริบทหรือพื้นฐานครอบครัว การทำความเข้าใจบทบาทใหม่ที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนสังคมคงเป็นไปได้ยาก หลายครอบครัวมีความเห็นตรงกันว่า การทำงานนอกบ้านของภรรยาเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น เพราะถ้าไม่ทำงาน ไม่มีรายได้ ครอบครัวลำบาก ปัญหาการทะเลาะก็จะตามมา ส่งผลให้วิถีชีวิตผู้หญิงไทยมุสลิมในสังคมสตูล ปัจจุบัน เลือกทำงานนอกบ้านมากกว่าทำงานบ้านเพียงอย่างเดียว โดยการปรับตัว อดทน พยายาม ส่งผลให้วิถีชีวิตของภรรยาไทยมุสลิมในบริบททางสังคมไทยปัจจุบัน มีการสานต่อและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อให้สามารถทำงานนอกบ้านพร้อม ๆ กับทำงานบ้านอย่างสุดความสามารถ ส่งผลต่อการสนับสนุนเปิดทาง และผลักดัน และวางแผนต่อวิถีชีวิตของลูกผู้หญิงสู่การทำงานนอกบ้านไปพร้อมกับทำงานบ้าน โดยหันมาสนับสนุน ด้านการศึกษามากขึ้น เพื่อคาดหวังหน้าที่การงานที่ดีของลูกสาวในอนาคต

อีกทั้งการทำงานนอกบ้านของภรรยามุสลิม ส่งผลให้หลายครอบครัว สามีพยายามปรับตัวเพื่อรับมือและช่วยเหลือภรรยาในเรื่องงานบ้านมากขึ้นและอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งผลให้ งานบ้านในปัจจุบัน ไม่ใช่ปัญหาหรืออุปสรรคสำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับงานบ้านของสามี ที่จะรู้จักซักผ้าเองด้วยเครื่องซักผ้าที่ไม่ต้องใช้เวลาามาก การหุงข้าวที่ไม่ต้องก่อไฟ หรือแม้กระทั่ง ภรรยาเองสามารถทำงานบ้านอย่างสบายไม่ลำบากเหมือนในอดีต

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า วิถีชีวิตตามแนวปฏิบัติในบริบทสังคมไทยกับบทบาทการทำงานนอกบ้านของภรรยาไทยมุสลิม ในสังคมสตูล เกิดการยอมรับ และทำความเข้าใจในสถานภาพและบทบาทใหม่ของภรรยามุสลิมที่แตกต่างไปจากเดิม มีการปรับเปลี่ยนบทบาทในด้านความคิด และพฤติกรรมในการยอมรับบทบาทหาเลี้ยงครอบครัวร่วมกัน ตลอดจนสามีมุสลิมมีการยอมรับ และรับผิดชอบงานในครอบครัวร่วมกับภรรยามากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ผู้หญิงมุสลิมควรศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงสถานภาพและบทบาทที่แท้จริงของตนเอง ตามหลักการที่อิสลามได้กำหนดไว้อย่างครบถ้วน เพื่อให้ผู้หญิงมุสลิมจะสามารถนำมาปรับใช้ เพื่อกำหนดแนวทางที่ชัดเจนให้กับตนเองได้ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีความหลากหลายทั้งในสิ่งที่สอดคล้องและขัดแย้งกับหลักการอิสลาม และควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องผลกระทบที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของภรรยามุสลิมต่อครอบครัว เพื่อศึกษาถึงปัญหา แนวทางแก้ไข ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ อาจารย์ ดร.อัจฉรา วงศ์พัฒนามงคล รองศาสตราจารย์ วันชัย ธรรมจักร และอาจารย์ ดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ ในการให้คำปรึกษา และให้ความรู้ตลอดมา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม ฟ้าสว ฟ้าตาล ที่ให้การช่วยเหลือ และให้ความสะดวกในการทำงานวิจัยครั้งนี้

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล และพิมพ์วัลย์ บุญมงคล.(2542). รื้อสร้างองค์ความคิดผู้หญิงกับสุขภาพ. นครปฐม: โครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์,มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กอบกุล อังคทานนท์.(2537). ผู้หญิงกับอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลง, กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- คำนวน นวลสนอง.(2538).ชีวิตที่เปลี่ยนไปอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมในภาคใต้: ศึกษากรณีจังหวัดสงขลา. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- คุรุชิต อะหมัด. (2540). ชีวิตครอบครัวในอิสลาม.กรุงเทพฯ: อิสลามิกอะคาเดมี.
- งามพิศ สัตย์สงวน.(2543). หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์.
- จรัญ มะลูลีม .(2535).ภาพชีวิตของลูกผู้หญิง.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ:ทางนำ.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2528). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ดลมนรรัตน์ บากา ,แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ(2529).สถานภาพสตรีไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. (รายงานการวิจัย).ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธงชัย ศรีเมือง. (2545). สถานภาพภายหลังการแต่งงานของสตรีเผ่าม้ง กรณีศึกษาบ้านทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์ . วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปริญญารัตน์ กิจบรรทัด.(2546).สถานภาพสตรีในอิสลาม ศึกษากรณีสตรีมุสลิมภายหลังการแต่งงานในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา วารวิทย์ เจริญเลิศ. (2542). หญิงชายกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรส.โปรดักส์.
- วีรวรรณ ศรีสำราญ. (2534). สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน(พ.ศ.2497-2530), วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ,บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริะ นวนมี. (2534). เธอคือมุสลิมะฮ์. กรุงเทพฯ:ทางนำ
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด.(2535).ผู้หญิงมุสลิมกับการดำเนินชีวิตในยุคไฮเทค.กรุงเทพฯ:ทางนำ.

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

Factors Influence on the Decision of High School Students over the Admission to Princess
of Naradhiwas University: A Case Study in Narathiwat Province.

นลินี อนรรฆพรณ

นักศึกษาปริญญาโทบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบด้านมหาวิทยาลัย และองค์ประกอบด้านผู้เรียน เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส จำนวน 242 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบไค-สแควร์ อัตราส่วนออด และวิเคราะห์หารูปแบบการถดถอยพหุโลจิสติก

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์คิดเป็นร้อยละ 53.30 องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ที่อยู่ในระดับน้อยคือ องค์ประกอบด้านอิทธิพลของบิดา และอิทธิพลของมารดา ส่วนองค์ประกอบด้านความคาดหวังการมีงานทำมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อ

Abstract

This study aimed to find the influence of an environment factor, University factor and student factor on the decision of high school students over the admission to Princess of Naradhiwas University. A questionnaire was used to collect data from 242 sampled students in Mueang district, Narathiwat province. Chi-Square Test was used to analyze the data to obtain Odds ratio and multiple logistic regression.

The result revealed that 53.30 % of the sampled students decided to study in Princess of Naradhiwas s University. Parents' comments of the students had less influence on their decision. The importance finding was that there was highly significant ($P < 0.01$) relationships between the students' decision on studying in the Princess of Naradhiwas University and the expectation to get job after the University.

Keyword: decision to study

บทนำ

การศึกษาเป็นการสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงามมีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคมมีความพร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงาม ทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงเป็นความจำเป็นของชีวิตอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากความจำเป็น ด้านที่อยู่อาศัย อาหารเครื่องนุ่งห่ม และ ยารักษาโรค การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ 5 ของชีวิต เป็นปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาทุก ๆ ด้านของชีวิต และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตในโลกที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบให้วิถีดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน การศึกษายังมีบทบาทและความจำเป็นมากขึ้นด้วยการศึกษาที่จะช่วยให้ทุกคนมีชีวิตที่ดีมีความสุขจะต้องมีลักษณะที่สำคัญดังนี้ (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2554)

ประการแรกการศึกษาเป็นการให้ความรู้ ทำให้คนเป็นคนฉลาด เป็นคนมีเหตุผล คิดเป็นการแก้ปัญหาเป็นและมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นอย่างเพียงพอ เช่น ความรู้และทักษะทางด้านภาษา การคิดคำนวณ ความเข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น สภาพปัจจุบันมีความจำเป็นต้องสนับสนุนให้ทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี จึงจะเพียงพอกับความ ต้องการและความจำเป็นที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและเพื่อการทำงานอาชีพให้ดีขึ้น ประการที่สองการศึกษาต้องสร้างนิสัยที่ดีงาม ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยเฉพาะนิสัยรักการ เรียนรู้ และ นิสัยอื่นๆเช่นความเป็นคนซื่อสัตย์ขยันอดทนรับผิดชอบ เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวมให้ ความร่วมมือกับผู้อื่นในสังคมอยู่รวมกับผู้อื่นช่วยเหลือผู้อื่นช่วยสร้างสังคมที่สงบเป็นสุขรักษา สิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนและยังสร้างความงอกงามทางร่างกายมีสุขภาพพลานามัยที่ดี

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้กล่าวถึงการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นการศึกษาในระดับต่อจาก การศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา มีจุดมุ่งหมาย ตามที่กำหนดในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ว่า การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา มุ่ง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพในระดับกลาง รวมทั้งมีความสามารถในการริเริ่ม ประกอบการ และการศึกษาระดับปริญญา ซึ่งประกอบด้วยระดับปริญญาตรีและสูงกว่านั้น การศึกษา ระดับปริญญาตรีมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ ในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การริเริ่มการพัฒนาทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ส่วน การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาวิชาการ เฉพาะทาง ให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้า วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีการอุดมศึกษาของไทยได้มี พัฒนาการมาเป็นลำดับนับตั้งแต่การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศ คือ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ.2459 และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่จัดตั้งในระยะต่อมาเพื่อเปิดสอนในสาขาวิชา เฉพาะทางเพื่อผลิตคนเข้ารับราชการการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง มีความจำเป็นมากขึ้น

ในยุคของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนับตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา การอุดมศึกษาจึงมีความหลากหลายทั้งในด้านหน่วยงานที่จัด ประเภทของการจัด รูปแบบและเนื้อหาสาระของการจัด ทำให้เกิดความหลากหลายทางด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาการบริหารและจัดการ ตลอดจนกลุ่มคนผู้รับบริการทั้งนี้การอุดมศึกษาได้มุ่งเพื่อการผลิตกำลังคนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นสำคัญ

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐลำดับที่ 77 เกิดจากการหลอมรวมสถาบันการศึกษาที่มีอยู่แล้วในจังหวัดนราธิวาสจำนวน 4 สถาบัน คือ วิทยาลัยเทคนิคนราธิวาส วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราธิวาส วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนราธิวาส และวิทยาลัยการอาชีพตากใบ และได้จัดทำพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ พ.ศ.2548 ซึ่งได้รับการประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 14 เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 โดยหลอมรวมทรัพย์สิน งบประมาณ รายได้หนี้สิน บุคลากรของสถาบันทั้งหมดตั้งระบบไว้ข้างต้น โดยมีสำนักงานอธิการบดีชั่วคราวตั้งอยู่เลขที่ 49 ถนนระแงะมรรคา ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นที่ตั้งวิทยาลัยเทคนิคนราธิวาสในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์เป็นมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สุขภาพ และสังคมศาสตร์ บนพื้นฐานของความเข้มแข็งของงานวิจัย ให้บริการวิชาการและวิชาชีพแก่ชุมชน โดยให้โอกาสทางการศึกษาและความหลากหลายทางด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ในการรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นการรับนักศึกษาประเภทโควตาและการรับตรง โดยมีหลักสูตรระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและระดับปริญญาตรี ซึ่งประกอบไปด้วย 6 คณะ และ 1 สถาบัน โดยหลักสูตรที่เปิดสอนทั้งหมด 14 หลักสูตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบด้านมหาวิทยาลัย และองค์ประกอบด้านผู้เรียน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ปีการศึกษา 2554 จำนวน 660 คน ได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรตามตารางสำเร็จรูปของเคร็จซ์และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2535:40) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 242 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป 8 ข้อ ตอนที่ 2 องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม 25 ข้อ ตอนที่ 3 องค์ประกอบ

ด้านมหาวิทยาลัย 18 ข้อตอนที่ 4 องค์ประกอบด้านผู้เรียน 17 ข้อ และตอนที่ 5 การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ 5 ข้อ

โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถาม โดยแต่ละข้อมีคำตอบเป็นมาตราส่วน

ประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2548)

- 5 หมายถึง เห็นว่ามีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นว่ามีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อมาก
- 3 หมายถึง เห็นว่ามีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นว่ามีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อน้อย
- 1 หมายถึง เห็นว่ามีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อน้อยที่สุด

3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ได้นำร่างแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงตามเนื้อหาโดยการหาค่า IOC

โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถาม โดยแต่ละข้อมีคำตอบเป็นมาตราส่วน

ประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับดังนี้ (ล้วน สายยศและอังศณา. 2540)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายความว่า มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายความว่า มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายความว่า ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายความว่า น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายความว่า น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทำการวิเคราะห์ข้อมูลแปรผล โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ด้านคอมพิวเตอร์สำหรับวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือ โปรแกรม R แพ็คเกจ R Commander มาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้โดยใช้สถิติภาคบรรยายด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน โดยใช้สถิติภาคบรรยายด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ โดยใช้สถิติภาคบรรยายด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการแนะแนวหลักสูตร อิทธิพลทางด้านบิดา อิทธิพลทางด้านมารดา ด้านสถานการณ์ความรุนแรงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านหลักสูตร ด้านการแนะแนว ด้านค่านิยม ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านความคาดหวัง การมีงานทำ ด้านทัศนคติต่อการเรียน กับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ด้วยสถิติการทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square) และอัตราส่วนออด (Odd ratio)

ตอนที่ 5 วิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ด้วยสถิติการถดถอยโลจิสติก (Binary logistic regression)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีแผนการเรียนวิทย์-คณิต มากที่สุด จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 78.50 นักเรียนมีคะแนนสะสมอยู่ระหว่าง 2.01-3.00 มากที่สุด จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 47.52 สถานภาพการสมรสของบิดาและมารดาที่อยู่ด้วยกันมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 207 คิดเป็นร้อยละ 85.53 อาชีพรับจ้างมากที่สุด จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 32.64 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 58.26 (ดังแสดงในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของข้อมูลทั่วไป

แผนการเรียน	จำนวน(n=242)	ร้อยละ
1. แผนการเรียน		
วิทย์-คณิต	190	78.50
ไทย-สังคม	11	4.50
ศิลป์-อังกฤษ	33	13.60
ศิลป์-ธุรกิจ	7	2.9
ห้องเรียนพิเศษ	1	0.4
วิทยาศาสตร์		
2. คะแนนเฉลี่ย		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 2.00	17	7.02
2.01-3.00	115	47.52
3.01-4.00	110	45.45
3. สถานภาพของบิดา มารดา		
อยู่ด้วยกัน	207	85.53
หย่าร้าง	17	7.02
อื่นๆ	18	7.44
4. การศึกษาของบิดา มารดา		
ไม่ได้ศึกษา	3	1.24
ประถมศึกษา	134	55.37
มัธยมศึกษา	119	49.17
อนุปริญญา	62	25.62
ปริญญาตรี	141	58.26
สูงกว่าปริญญาตรี	23	9.50
อื่นๆ	2	0.83

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของข้อมูลทั่วไป (ต่อ)

แผนการเรียน	จำนวน(n=242)	ร้อยละ
5. อาชีวะบิศา มารดา		
รับราชการ	105	43.35
พนักงานวิสาหกิจ	15	6.24
พนักงานหรือลูกจ้างเอกชน	18	7.41
เจ้าของผู้ประกอบการหรือค้าขาย	73	30.17
เกษตรกร	60	24.82
รับจ้าง	151	62.44
ไม่ประกอบอาชีพ	20	8.24
อื่นๆ	42	17.34

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน

องค์ประกอบ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.38	0.72	มาก
ด้านมหาวิทยาลัย	3.60	0.59	มาก
ด้านผู้เรียน	4.19	0.61	มาก
รวม	3.78	.43885	

จากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เห็นว่า องค์ประกอบด้านผู้เรียน องค์ประกอบด้านมหาวิทยาลัย องค์ประกอบด้านผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

ตารางที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

ต้องการศึกษาต่อ	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการ	129	53.30
ไม่ต้องการ	113	46.70
รวม	242	100

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีความต้องการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 53.30 และนักเรียนที่ไม่ต้องการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 46.70

4.1 แนวโน้มหลักสูตรมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

4.2 อิทธิพลทางด้านบิดามีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 โดย

นักเรียนที่ได้รับอิทธิพลจากบิดาในระดับมากและระดับปานกลางมีโอกาสที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อสูง 13.03 และ 3.05 เท่าของนักเรียนที่ได้รับอิทธิพลจากบิดาในระดับน้อย ตามลำดับ

4.3 อิทธิพลทางด้านมารดามีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 โดยนักเรียนที่ได้รับอิทธิพลจากมารดาในระดับมากและระดับปานกลางมีโอกาสที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อสูง 9.01 และ 4.01 เท่าของนักเรียนที่ได้รับอิทธิพลจากมารดาในระดับน้อย ตามลำดับ

4.4 สถานการณ์ความรุนแรงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ตารางที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการแนะแนวหลักสูตร อิทธิพลทางด้านบิดา อิทธิพลทางด้านมารดา ด้านสถานการณ์ความรุนแรงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านหลักสูตร ด้านการแนะแนว ด้านค่านิยม ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านความคาดหวังการมีงานทำ ด้านทัศนคติต่อการเรียนกับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ด้วยสถิติการทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square) และอัตราส่วนออด (Odd ratio)

องค์ประกอบ	การตัดสินใจศึกษาต่อ		รวม
	ต้องการ	ไม่ต้องการ	
ด้านการแนะแนวหลักสูตร			
น้อย	42 (61.8%)	26 (38.2%)	68(100%)
ปานกลาง	41 (45.10%)	50 (54.9%)	91(100%)
มาก	46 (55.4%)	37(44.6%)	83(100%)
อิทธิพลทางด้านบิดา			
น้อย	55(77.5%)	16(22.50%)	71(100%)
ปานกลาง	50(60.20%)	33(39.80%)	83(100%)
มาก	24(27.30%)	64(72.7%)	88(100%)
สถานการณ์ความรุนแรงสาม			
จังหวัดชายแดนภาคใต้	38(49.40%)	39(50.60%)	77(100%)
น้อย	54(56.20%)	42(43.80%)	96(100%)
ปานกลาง	37(53.60%)	32(46.40%)	69(100%)
มาก			
ด้านหลักสูตร			
น้อย	62(64.60%)	34(35.40%)	71(100%)
ปานกลาง	41(54.70%)	34(45.30%)	75(100%)
มาก	26(36.60%)	45(63.40%)	96(100%)

องค์ประกอบ	การตัดสินใจศึกษาต่อ		รวม
	ต้องการ	ไม่ต้องการ	
ด้านการแนะแนว			
น้อย	53(66.20%)	27(33.80%)	80(100%)
ปานกลาง	45(51.70%)	42(48.30%)	87(100%)
มาก	31(41.30%)	44(58.70%)	75(100%)
ด้านค่านิยม			
น้อย	46(63%)	27(37%)	73(100%)
ปานกลาง	50(54.90%)	41(45%)	91(100%)
มาก	33(42.30%)	45(57.7%)	78(100%)
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์			
น้อย	65(67%)	32(33%)	97(100%)
ปานกลาง	39(53.40%)	34(46.6%)	73(100%)
มาก	25(34.70%)	47(65.3%)	72(100%)
ความคาดหวังการมีงานทำ			
น้อย	55(53.40%)	48(46.60%)	103(100%)
ปานกลาง	42(70%)	18(30%)	60(100%)
มาก	32(40.50%)	47(59.50%)	79(100%)
ทัศนคติต่อการเรียน			
น้อย	50(54.30%)	42(45%)	92(100%)
ปานกลาง	56(61.5%)	35(38.50%)	91(100%)
มาก	23(9%)	36(61%)	59(100%)

4.5 หลักสูตรมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนคิดว่าหลักสูตรส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับมาก และระดับปานกลางมีโอกาสที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อสูง 3.13 และ 2.08 เท่าของนักเรียนที่คิดว่าหลักสูตรส่งผลต่อการตัดสินใจในระดับน้อยตามลำดับ

4.6 การแนะแนวมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการแนะแนวระดับมากมีโอกาสที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ 2.77 เท่าของนักเรียนที่ได้รับการแนะแนวระดับปานกลางและระดับน้อย

4.7 ค่านิยมมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีค่านิยมระดับมากมีโอกาสที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ 2.31 เท่าของนักเรียนที่มีค่านิยมระดับปานกลางและระดับน้อย

4.8 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยนักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ระดับมากและระดับปานกลางมีโอกาสที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อสูง 3.79 และ 2.14 เท่า ของนักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ระดับน้อย ตามลำดับ

4.9 ความคาดหวังการมีงานทำมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่มีความคาดหวังการมีงานทำในระดับปานกลางจะมีโอกาสในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อสูง 3.40 เท่าของนักเรียนที่มีความคาดหวังการมีงานทำในระดับน้อย

4.10 ทศนคติต่อการเรียนมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีทศนคติต่อการเรียนในระดับปานกลางจะมีโอกาสในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อสูง 2.49 เท่าของนักเรียนที่มีทศนคติต่อการเรียนในระดับน้อย

ตารางที่ 5 วิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ด้วยสถิติการถดถอยโลจิสติก (Binary logistic regression)

องค์ประกอบ	OR	S.E	(95%CI)	Z test	P-value	L-R P-value
อิทธิพลทางด้านบิดา						.003
น้อย	(0)					
ปานกลาง	1.77	0.41	0.80-3.93	1.398	0.162	
มาก	5.76	0.55	1.96-16.87	3.191	0.001	
อิทธิพลทางด้านมารดา						.024
น้อย	(0)					
ปานกลาง	2.63	0.38	1.25-5.51	2.560	0.010	
มาก	2.85	0.49	1.08-7.51	2.123	0.034	
ความคาดหวังการมีงานทำ						.023
น้อย	(0)				0.007	
ปานกลาง	2.95	0.40	1.34-6.51	2.687	0.260	
มาก	1.47	0.34	0.75-2.86	1.127		
$R^2=0.306$ deviance: 271.45 df : 235 P-value : .000						

องค์ประกอบประกอบการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส โดยการนำตัวแปรออกจากรูปสมการถดถอยโลจิสติก พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์มีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ.001 มี 3 ตัวแปรได้แก่ อิทธิพลทางด้านบิดา อิทธิพลทางด้านมารดา และความคาดหวังการมีงานทำ

โดยนักเรียนคิดว่าองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจคือ อิทธิพลทางด้านบิดา อยู่ในระดับมากมีโอกาที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ 5.76 เท่าของนักเรียนที่คิดว่าอิทธิพลทางด้านบิดา อยู่ในระดับน้อย และ อิทธิพลทางด้านมารดา 2.85 เท่าของ นักเรียนที่คิดว่าอิทธิพลทางด้านมารดาอยู่ในระดับน้อย และนักเรียนมีความคาดหวังการมีงานทำในระดับปานกลาง 2.95 เท่าของนักเรียนที่ตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ที่อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่ององค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีประเด็นสำคัญสำหรับการอภิปรายผล 3 ประการ คือ

1. นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ที่ตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ โดยได้รับอิทธิพลจากบิดา เช่นบิดาต้องการให้บุตรศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่อยู่ใกล้บ้านสามารถเดินทางได้อย่างสะดวกซึ่งสอดคล้องกับกนกศักดิ์ ประสงค์ศิลป์(2545) ได้ศึกษาปัจจัยในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าสภาพแวดล้อมด้านการเรียนและโรงเรียนมีตัวแปรที่สำคัญคือ ระดับของผลการเรียนเฉลี่ย การได้รับการแนะแนว และการมีโรงเรียนใกล้บ้าน ส่วนรัชชัย แก้วอนันต์ (2553) กล่าวว่า ความสะดวกในการคมนาคมเป็นตัวแปรที่มีแนวโน้มเป็นของกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อ คือ นักเรียนสามารถเดินทางมายังโรงเรียนได้สะดวก มีโอกาสได้ศึกษาต่อมากกว่านักเรียนที่เดินทางลำบาก อิทธิพลของบิดาในเรื่องการสนับสนุนเรื่องทุนการศึกษา ชลีนุช บุญน้อย (2543) กล่าวว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจนั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อโอกาสการศึกษาต่อของนักศึกษา เพราะการศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่ได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ผู้เรียนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาเอง ตลอดจนค่าใช้จ่ายทางด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับตัวผู้เรียนเอง ผู้ปกครองที่มีฐานะทางด้านเศรษฐกิจไม่ดีอาจมีปัญหาในการส่งเสียให้เด็กไม่ตลอดได้ เด็กที่มีโอกาสเกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนทางการเงินมาก พ่อแม่มักจะส่งเสียให้เรียนสูงๆ เพื่อที่จะได้มีอาชีพที่ดีภายหลัง และในขณะที่กำลังเรียนอยู่ก็จะได้รับการสนับสนุนเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านอุปกรณ์การเรียน เงินค่าใช้จ่ายอื่นๆ ส่วนเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน โอกาสที่จะได้เรียนต่อก็น้อยเพราะไม่มีเงินทองใช้จ่ายอย่างเพียงพอ

2. นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ที่ตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ โดยได้รับอิทธิพลจากมารดา เพราะมารดาเป็นผู้อบรมเลี้ยงดู และยังช่วยแนะนำสิ่งที่ดีช่วยให้นักเรียนได้รับการขัดเกลาทางสังคมให้เป็นคนดี การศึกษานับเป็นสิ่งที่เพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองและเอาตัวรอดในสังคมไทยดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) กล่าวว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้บุคคลในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนต้องจัดให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาค

บังคับตามความพร้อมของครอบครัว (มาตรา 11) ดังที่กฤษฎา พิมพานุวัตร (2547) กล่าวว่า สาขาวิชาที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ระดับการศึกษาของมารดาและความคาดหวังในการเปลี่ยนสายงานเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งอิทธิพลของมารดาประกอบด้วย การสนับสนุนเรื่องทุนการศึกษา ดังที่ชูเกียรติ ผุดพหุมราช (2550) กล่าวว่า ที่ตั้งของมหาวิทยาลัย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ส่วนเทพเหมือนฟู (2542) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนอันดับที่หนึ่งคือค่าเทอมและลำดับที่สองคือ ความสะดวกในการเดินทาง ใกล้บ้านมีรถบริการรับ-ส่งฟรี และจุฬาภรณ์ ประจงพงศ์พันธ์ (2546) กล่าวว่าปัจจัยการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อที่อยู่ในระดับมากคือ ด้านทำเลที่ตั้ง อาคารสถานที่

3. ความคาดหวังการมีงานทำมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งประกอบด้วย ความคาดหวังที่จะได้ประกอบอาชีพที่ตนเองต้องการเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวดังที่สันติพงษ์ เจริญศรี (2543) กล่าวว่าเป้าหมายในการเลือกเรียนวิชาพื้นฐานอาชีพอุตสาหกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน สอดคล้องกับนิตยา ธรรมพันธ์ (2543) อ้างถึงใน(ภัทรพล พรหมมัญ 2549) กล่าวว่านักเรียนมีเป้าหมายในการศึกษาต่อในสายอาชีพเพื่อต้องการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานและการเลือกอาชีพของนักเรียนจะเลือกตามความถนัด และนักเรียนมุ่งหวังที่จะมีอาชีพที่มีความมั่นคงและได้ประกอบอาชีพที่ได้รับการยกย่องทางสังคมดังที่ อานันท์ ทาปทา (2533) กล่าวว่า ความคาดหวังการมีงานทำ การมีหน้าที่การงานที่ดีนับเป็นค่านิยมของสังคมไทยที่ทำให้เกียรตินคนที่ประกอบอาชีพรับราชการ เช่น แพทย์ ทหาร ตำรวจ ครู ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่อยู่ในระดับสูง ส่วนอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน เช่นกรรมกรนั้นถือว่าเป็นอาชีพที่อยู่ในระดับต่ำ ค่านิยมทางสังคมเหล่านี้บุคคลจะได้รับการปลูกฝังทั้งทางตรงและทางอ้อมทำให้เกิดความคาดหวังและยอมทำตามบรรทัดฐานที่กลุ่มวางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับอุเทน ปัญญา (2540) กล่าวว่านักศึกษามีความคาดหวังหลังจากจบการศึกษาไปแล้วจะมีอาชีพหรือหน้าที่การงานที่มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของสังคม และบุญมี บุญมัน (2535) กล่าวว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจคือปัจจัยด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัยด้านความคาดหวังในอาชีพบุตรที่เกี่ยวกับอาชีพรับราชการ และปัจจัยด้านการกตัญญูทดแทน

ข้อเสนอแนะ

1. เชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า อิทธิพลของบิดา อิทธิพลของมารดา เป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ดังนั้นมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ควรมี

1.1.1 การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องเน้นคุณภาพของการศึกษาและให้บิดาและมารดาเห็นว่าการศึกษานั้นจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุตร สังคม ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

1.1.2 มอบทุนการศึกษาให้กับนักศึกษาที่ขาดโอกาสและครอบครัวยากจน

ด้านสถานะทางการเงิน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของบิดาและมารดา ก็สามารถเป็นเหตุจูงใจให้บิดาและมารดา ส่งบุตรเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

1.1.3 การสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองเห็นถึงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน เช่น เครื่อง อและอุปกรณ์ที่มีความทันสมัย

1.1.4 เปิดโอกาสให้บิดา มารดา เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย เช่น กิจกรรมวันสถาปนามหาวิทยาลัย เป็นการให้บิดาและมารดา ได้รู้จักมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น

1.2 จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ความคาดหวังการมีงานทำมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ของนักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ดังนั้นมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ควรมี

1.2.1 เปิดหลักสูตรที่มีความต้องการในการประกอบอาชีพที่ได้รับความนิยม และเมื่อจบไปแล้วสามารถประกอบอาชีพที่มีเกียรติ มีความมั่นคงและสามารถช่วยสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว

1.2.2 ในระหว่างการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้นักเรียนได้พบประสบการณ์จริงในการประกอบอาชีพ เมื่อจบการศึกษาไปแล้วสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการทำงานและการพัฒนาตนเองให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและสามารถทำงานได้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ของนักเรียนโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดนราธิวาสหรือในจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา

2.2 ควรมีการสำรวจติดตามการศึกษาของนักศึกษาที่จบจากมหาวิทยาลัยนราธิวาสไปแล้วมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือไม่

2.3 ควรมีการสำรวจติดตามภาวการณ์มีงานทำของบัณฑิตหลังจากจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหิเม อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่คอยให้คำแนะนำ สละเวลาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ และสนับสนุนมาโดยตลอดจนกระทั่งสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสทุกโรงเรียนที่ให้ความร่วมมือในการทำงานวิจัยชิ้นนี้และสนับสนุนให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาสารัตถศึกษาทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตหาดใหญ่ ที่ให้คำปรึกษา อำนวยความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณทุก ๆ กำลังใจจากครอบครัว บิดามารดา พี่น้องรวมถึงผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษา อำนวยความสะดวกและคอยสนับสนุนให้การศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ตลอดมา

สุดท้ายนี้สำหรับคุณประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและระลึกถึงพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่คอยให้ความรัก ความอบอุ่น ความเมตตาและให้การสนับสนุนการศึกษาตลอดมา

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ ประสงค์ศิลป์. 2545. ปัจจัยในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุดรธานี.วิทยานิพนธ์ คอม.(การบริหารอาชีวศึกษา). กทมฯ: บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- กฤษณา พิมพานุวัตร.2547. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของพนักงานบริษัทกรุงเทพธุรกิจบริการจำกัด.สารนิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุฬารณีย์ ประจักษ์พันธ์.2546. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชน เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชลีนุช บุญน้อม.2543. องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรี สาขา วิชาการระบบสารสนเทศ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง แผนกวิชา คอมพิวเตอร์ธุรกิจ ชั้นปีที่ 2 คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ชูเกียรติ ผุดพรมราช.2550. สถิติวิเคราะห์การตัดสินใจเรียนต่อระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาในเขตกรุงเทพมหานคร.รายงานวิจัยคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เทพ เหมือนฟู.2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนที่โรงเรียนอรรณพวิทยานิชการ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- ธวัชชัย แก้วอนันต์.2533. การวิเคราะห์จำแนกกลุ่มนักเรียนในภาคกลางที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.วิทยานิพนธ์ (การวิจัยศึกษา) กทม: บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา คชภักดี.2545. โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวยุติธรรม” รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย.สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2535. การวิจัยเบื้องต้น.พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญมี บุญมัน. 2535. ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. 2539. เงื่อนไข 10 ประการเพื่อการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน. เงื่อนไข 10 ประการเพื่อการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สำนักหอสมุดกลาง บทความบรรณศาสตร์.ปีที่ 11, 1(มิ.ย. 2539):1-6, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ภัทรพล พรหมมัญญ. 2549. การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีคณะวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์ (คอมพิวเตอร์), สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สันติพงษ์ เจริญศรี. 2543. มูลเหตุจูงใจในการเลือกเรียนวิชาพื้นฐานอาชีพอุตสาหกรรมของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม). วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อานันท์ ทาปทา. 2533. ปัจจัยบางประการที่มีศักยภาพต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับ มัธยมศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภออากันต์ลักษณะ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนสังคม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุเทน ปัญโญ. 2542. การเลือกเข้าศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ และทัศนคติต่ออาชีพครูของ นักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชั้นปีที่ 1. วิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.